

UNIVERZITA KARLOVA

FAKULTA SOCIÁLNÍCH VĚD

Institut politologických studií

Katedra politologie

**George Soros v rétorice vybraných českých
politických činitelů**

Diplomová práce

Autor práce: **Anna Kobližková**

Studijní program: **Politologie**

Vedoucí práce: **Mgr. Anna Shavit, Ph.D.**

Rok obhajoby: **2020**

Bibliografický záznam

KOBLÍŽKOVÁ, Anna. *George Soros v rétorice vybraných českých politických činitelů*. Praha, 2020. 116 s. Diplomová práce (Mgr.) Univerzita Karlova, Fakulta sociálních věd, Institut politologických studií. Katedra politologie. Vedoucí diplomové práce Mgr. Anna Shavit, Ph.D.

KOBLÍŽKOVÁ, Anna. *Datový soubor facebookových příspěvků a mediálních reprezentací Tomia Okamury, Radima Fialy a Radka Rozvorala obsahujících výrok o Georgi Sorosovi (únor 2018–březen 2020)*. Praha, 2020. Univerzita Karlova, Fakulta sociálních věd, Institut politologických studií. Katedra politologie.

Rozsah práce: 179 155 znaků (včetně mezer)

Abstrakt

Tato diplomová práce se zabývá způsobem referování o americkém miliardáři a filantropovi Georgi Sorosovi ze strany vybraných českých politických činitelů. Práce je rozdělena do dvou částí – teoretické a praktické. První část vymezuje teoretická východiska studie, která slouží k interpretaci prováděné kvantitativní obsahové analýzy. Jelikož hlavním cílem této práce je prokázat, že zkoumaná komunikace, vztahující se k postavě George Sorose, je v souladu s interpretací teorie *nového populismu*, teoretická část se tedy věnuje představení konceptu populismu a jeho hlavních definičních problematik a poté se specificky zabývá popisem hlavních charakteristik teorie nového populismu britského politologa Paula Taggarta. Na základě tohoto pojetí populismu byl sestaven teoretický dataset, jenž slouží jako výzkumný rámec pro praktickou analýzu. V druhé části práce je nejprve charakterizován metodický obsah výzkumu. Popsán je proces tvorby datového souboru (metoda sběru dat a vymezení časového úseku), kterému předchází představení procesu volby zkoumaných subjektů, a také je zde popsán proces tvorby soustavy proměnných. Dalším segmentem této části práce je kapitola věnující se samotnému Georgi Sorosovi, respektive širšímu fenoménu „George Soros”. S touto osobou je spojena celá řada aktivit a současně i mnoho kontroverzí, se kterými je nutné se seznámit. Bude zde představena geneze obrazu George Sorose ve světovém politickém diskurzu a také kontext Sorosových aktivit v České republice. V závěrečné, třetí části již proběhne samotná praktická analýza, v rámci, které budou představeny výsledky kvantitativní obsahové analýzy rétoriky vybraných politických aktérů – Tomia Okamury, Radima Fialy a Radka Rozvorala.

Abstract

This paper examines the discourse among Czech political actors on George Soros, an American billionaire and philanthropist. The work is divided into two parts, one being theoretical and the second applied. The former defines the theoretical foundations of the study, which are then used to interpret the results of the quantitative content analysis. Given the main objective of this paper – to demonstrate that the discourse relating to the figure of George Soros is in line with the interpretation of the New Populism theory – the theoretical section introduces the concept of populism and its chief problematics, and subsequently describes the main characteristics of the theory of New Populism by the British political scientist, Paul Taggart. A theoretical dataset was constructed on the basis of this interpretation of populism, which is then used as a research framework for the practical analysis. The second part of this paper opens with a description of the research methodology. This includes an explanation of the process used to select research subjects, to compile the dataset (data collection methodology and definition of the time period), and to formulate the function and its variables. The next segment of the second part of this paper deals with George Soros himself, or more precisely, the wider phenomenon of ‘George Soros’. A whole host of activities as well as a number of controversies are associated with him, which are important to familiarize oneself with. This segment will describe the genesis of the George Soros persona in global political discourse and the context of his activities in the Czech Republic. The third and final segment contains the practical study itself, including the results of the quantitative content analysis focused on the rhetoric of selected political actors – Tomio Okamura, Radim Fiala and Radek Rozvoral.

Klíčová slova

George Soros, populismus, nový populismus, Paul Taggart, SPD, Tomio Okamura, Radim Fiala, Radek Rozvoral

Keywords

George Soros, populism, New Populism, Paul Taggart, SPD, Tomio Okamura, Radim Fiala, Radek Rozvoral

Prohlášení

1. Prohlašuji, že jsem předkládanou práci zpracovala samostatně a použila jen uvedené prameny a literaturu.
2. Prohlašuji, že práce nebyla využita k získání jiného titulu.
3. Souhlasím s tím, aby práce byla zpřístupněna pro studijní a výzkumné účely.

V Praze dne 31.7. 2020

Anna Kobličková

Poděkování

Na tomto místě bych ráda poděkovala vedoucí diplomové práce Mgr. Anně Shavit, Ph.D. za cenné rady a profesionální přístup. Dále děkuji lidem v mém blízkém okolí, kteří mi po celou dobu studia byli oporou. Adamovi děkuji za neskonalou trpělivost.

Obsah

Úvod	1
TEORETICKÁ ČÁST	6
1. Koncept populismu	6
1.1 Problematika definice populismu.....	8
1.1.1 Populismus jako idea nebo ideologie.....	10
1.1.2 Populismus jako politický/komunikační styl.....	12
1.1.3 Populismus jako politická strategie.....	13
1.2 Hlavní aktéři populismu	14
1.2.1 Lid.....	14
1.2.2 Elita.....	17
1.2.3 Lídr a charakteristika populisty.....	18
1.3 Charakteristiky populistického diskurzu.....	19
1.3.1 Vymezení konstrukce vnitřního/vnějšího nepřítele.....	19
1.4 Nový populismus podle Paula Taggarta.....	20
ANALYTICKÁ ČÁST	24
2. Metodologie	24
2.1 Stanovení výzkumných otázek a hypotéz	26
2.2 Metoda výběru subjektů výzkumu, sběru dat a časové vymezení	26
2.3 Teoretický dataset a soustava proměnných (kódování)	28
3. George Soros	31
3.1 George Soros v politickém diskurzu	35
3.1.1 Zákon „Stop Soros“.....	37
3.2 George Soros a jeho působení v ČR.....	40
4. Analýza rétoriky vybraných českých politických činitelů	43

4.1	Svoboda a přímá demokracie (SPD)	43
4.1.1	Tomio Okamura	46
4.1.1.1	Analýza rétoriky Tomia Okamury	47
4.1.2	Radim Fiala	56
4.1.2.1	Analýza rétoriky Radima Fialy	56
4.1.3	Radek Rozvoral	65
4.1.3.1	Analýza rétoriky Radka Rozvorala	66
Závěr		74
Summary		79
Seznam grafů, obrázků a tabulek		81
Seznam použitých zdrojů		83

Úvod

George Soros, úspěšný americký finančník a filantrop, zakladatel sítě neziskových organizací *Open Society Foundations* zaměřené na pomoc rozvíjejícím se demokraciím a podporu otevřené společnosti v ní žijící, „praporečník liberální demokracie“, nebo také postava podporující masovou migraci do Evropy, protivládní demonstrace na Ukrajině, Slovensku či v České republice a představitel „Nového politického řádu“, ve kterém se snoubí neomarxismus s neoliberalismem. To vše v současnosti ztělesňuje v mediálním prostoru osoba George Sorose, z níž se postupem času stal prakticky celosvětový fenomén. Georgi Sorosovi je na jednu stranu vyjadřována úcta za jeho štědrú podporu mnoha ekonomických, vzdělávacích a humanitárních aktivit, kterými v minulosti byly například zprostředkování pitné vody a elektrické energie v Sarajevu během války v Bosně a Hercegovině, nebo zavedení internetového připojení a vybavení knihoven na ruských univerzitách (Ghosh 2000; Laska 2002: 92). Na druhou stranu je však s touto postavou spojena kritika plynoucí z jeho zapojení do státních záležitostí za účelem dosažení ziskových investic (Ghosh 2000). Právě na první pohled dvě protikladné aktivity, na jedné straně filantropie vycházejí ze společenského znepokojení, a na druhé straně touha být významným hráčem na světovém trhu, ukazují odlišné roviny Sorosovi osobnosti, kvůli kterým se pro mnohé stává kontroverzním aktérem.

Svou charitativní činnost jeden z nejúspěšnějších světových finančníků započal již v 70. letech 20. století, kdy během období jihoafrického apartheidu poskytoval stipendia černošským studentům na univerzitě v Kapském městě (Barker 2010; Dolejší 2018). Dále byla jeho pozornost směřovaná zejména ke komunistickým, posléze postkomunistickým zemím v prostoru střední a východní Evropy, mezi něž patřilo i Sorosovo rodné Maďarsko. V tomto regionu Soros nejprve podporoval opoziční hnutí a po pádu komunismu zde vybudoval pobočky sítě *Open Society Foundations*, jejichž cílem bylo „*znovu nastartovat demokratické principy, přispět k rozvoji svobodné společnosti, transparentnosti a rovnoprávnosti všech lidí bez rozdílu*“ (OSF 2019).

Rostoucí kontroverze spojené s osobou George Sorose začaly být viditelné zejména v prostoru finančnictví, kde si dokonce Soros díky svým spekulacím s britskou librou v roce 1992, které vedly k devalvaci měny, vysloužil přezdívku „muž, který zlomil Bank of England“ (Holanová 2012; Kaufman 2002: 238). Téměř stejný průběh byl zaznamenán i na asijském trhu, kde za účasti Sorosova fondu *Quantum* došlo v roce 1997 k pádu thajské

měny baht (Steinberger 2018). V politickém diskurzu Sorosovo jméno začalo poprvé skutečně rezonovat v roce 2003, kdy Soros veřejně odsoudil vpád vojsk vedených Spojenými státy do Iráku a začal miliony dolary podporovat Demokratickou stranu v USA (BBC 2019a). Tím se stal velmi neoblíbeným v kruzích republikánů.

George Sorose je jménem rezonujícím různou měrou i v českém veřejném prostoru. Podle průzkumu agentury Nielsen Admosphere pro Nadační fond nezávislé žurnalistiky na otázku „*Domníváte se, že demonstrace proti vládám v České republice, na Slovensku a v Maďarsku financuje George Soros?*” odpovědělo 19 % Čechů starších 55 let „ano” (Nielsen 2019), což ukazuje, že takovýto typu diskurzu uvnitř českého mediálního prostoru existuje. Pokud se v médiích zrovna nediskutují konkrétní aktuální záležitosti přímo spojené s touto osobou, jako například maďarský balíček zákonů zvaný „Stop Soros”, příspěvky týkající se George Sorose se v rámci politického diskurzu nejčastěji objevují ze strany členů krajně pravicových subjektů, mezi nimiž v České republice dominuje hnutí Svoboda a přímá demokracie (SPD) podnikatele Tomia Okamury. Jelikož právě v rámci krajně pravicových subjektů je nejviditelnější přítomnost populismu v Evropě, nabízela se zde otázka, zdali je i George Sorose součástí takové populistické rétoriky, která zahrnuje například prvky anti-imigrantství či odpor vůči zdanění (Taggart 2003: 3). Tato otázka byla zásadním momentem v procesu formulace výzkumného záměru, kterým je analýza výroků o Georgi Sorosovi ze strany vybraných českých politických činitelů.

Vzhledem k ostražitosti vůči krajní pravici, a to dominantně ve státech západní Evropy, vede skloňování otázek anti-imigrantství, odporu vůči zdanění či etnického regionalismu k takovým úvahám, že se jedná o populismus stejně tak jako o neo-fašismus (Taggart 2003: 3). Anti-imigrantství a obrana národního společenství a kultury před cizinci jsou navíc silně spojeny s euroskepticismem. Krajně pravicové strany stojí proti Evropské unii primárně z etnických důvodů, jelikož na ni pohlíží jako na riziko národní kulturní homogenity (Halikiopoulou et al. 2012: 507). Nacionalismus pak představuje důležitou složku populistické politiky především z toho důvodu, že disponuje schopností podporovat „*pocit sounáležitost a příslušnosti ke konkrétní skupině, kde hrají významnou roli sentiment a emoce*” (Freeden 1998: 752). S evropskými krajně pravicovými stranami tedy kromě populismu souvisí i problematika euroskepticismu a nacionalismu, nebo lze realitu chápat tak, že jsou jeho součástí.

Hlavním cílem této práce je prokázat, že zkoumaná komunikace, vztahující se k postavě George Sorose, je v souladu s interpretací teorie *nového populismu* tak, jak ji

zformuloval britský politických vědec Paul Taggart (1995; 1996; 2000). Tento teoretický přístup popisuje fenomény odehrávající se v Evropě od poslední čtvrtiny 20. století, mezi jejichž hlavní charakteristiky patří krajně pravicová politika, anti-imigrantství a xenofobní cítění (Poblete 2015; Mudde 2007; Taggart 1995). V této práci budou tedy na základě charakteristik nového populismu analyzovány výroky vybraných politických činitelů, jimiž jsou Tomio Okamura, Radim Fiala a Radek Rozvorál, kteří jméno George Sorose ve svých výrociích skloňují nejčastěji. První výzkumná otázka (VO1) a na ní navazující podotázka (VO1.1) tedy znějí následovně: *Nakolik zkoumaná komunikace koreluje s jednotlivými prvky nového populismu? Které charakteristiky nového populismu jsou identifikovány nejčastěji a v jaké podobě se zde vyskytují?* Vedle těchto dvou výzkumných otázek byla zároveň sestavena také první hypotéza (H1), která byla zformulována takto: *Charakteristiky nového populismu budou nabývat nejvyšších hodnot ve výrociích Tomia Okamury jakožto charismatického lídra.*

Práce si dále klade otázku (VO2), zdali *vybraní političtí aktéři Georgem Sorosem zaštiťují jistý soubor témat* a ptá se také na to (VO2.1), *která témata se ve výrociích opakují nejčastěji*. Proto bude v rámci kvantitativní obsahové analýzy probíhat vedle identifikace klíčových znaků nového populismu také identifikace nejčastěji opakovaných témat rezonujících ve zkoumaných výrociích. Dále bude věnována pozornost typu užívaného jazyka a typu médií, na nichž byly výroky daných politiků zaznamenány. Budou tedy zodpovídaný i následující dvě výzkumné otázky: (VO3) *Jaký jazyk vybraní populističtí aktéři ve spojitosti s Georgem Sorosem používají?* (VO4) *Ve kterých médiích byly výroky obsahující zmínku o Georgi Sorosovi zaznamenány nejčastěji?* A nakonec se práce pokusí potvrdit či vyvrátit hypotézu (H2), že *George Soros v rétorice vybraných politických činitelů hraje roli vnějšího nepřítele, skrze něhož je uplatňovaná kritika systému hodnot, který ztělesňuje. Prezentování vazby konkrétních subjektů a problematik s postavou George Sorose představuje snahu o démonizaci¹ těchto subjektů.*

Formulaci výzkumného záměru předcházela analýza českých médií v období první poloviny roku 2018, kdy v rámci dubnových parlamentních voleb v Maďarsku probíhala masivní kampaň proti Georgi Sorosovi a maďarská vláda premiéra Viktora Orbána odeslala a následně schválila návrh zákona „Stop Soros“, jehož hlavním cílem je omezení zahraničního financování neziskových organizací a uvalení zvláštní dvaceti pěti procentní

¹ Noví populisté vytváří apel k „frustrované, mainstreamové“ části společnosti, a to tím, že demonizují politiky, byrokraty, imigranty nebo ty, kdo pobírají sociální dávky (Taggart 1996: 2).

daně na organizace, které podporují migraci (The Guardian 2018). S těmito událostmi souvisela i vyostřená politická debata v českém politickém prostředí, a to zejména ze strany výše jmenovaných politiků. Právě evidence vysoké koncentrace příspěvků směřovaných vůči postavě George Sorose v tomto období, byla hlavním důvodem k volbě tématu této diplomové práce. Dalším faktorem byla aktuálnost tématu. Role sociálních sítí v dnešním světě neustále roste, a právě u zkoumaných politiků z hnutí SPD je komunikace skrz platformu Facebook velmi podstatná, o čemž vypovídá například i jejich reakce na hrozbu zrušení facebookových stránek hnutí SPD a jejich dvou čelních představitelů – Tomia Okamury a Radima Fialy. Dle předsedy hnutí „*nemohou mít pravidla sociální sítě přednost před zákony a ústavními právy*” a v případě zrušení stránek se prý hnutí bude bránit soudně (iROZHLAS 2020). Akademickým podnětem výběru výzkumného záměru byla specializace ve studijním oboru Politologie, *Identita a konflikty v demokracii a jejich řešení* (IPS 2020), jejíž součástí je i studium fenoménu populismu. Z mimo studijních důvodů to byl především dlouhodobý zájem o oblast neziskového sektoru, který v daném tématu hraje specifickou roli vzhledem k tomu, že George Soros vybudoval jednu z největších sítí neziskových organizací na světě a zároveň je vůči němu právě z důvodu působení v neziskových aktivitách vyjadřovaná velká míra kritiky.

První část práce, tedy teoretická část, se nejprve bude věnovat představení dosavadního teoretického poznání studia populismu za účelem teoretického ukotvení tohoto konceptu, jeho definice a hlavních charakteristik. Fenomén populismu je na poli sociálních věd hojně skloňovaným tématem a v rámci politických věd se v posledních letech stal jednou z nejkontroverznějších otázek (Canovan 2004; Moffit, Tormey 2014). Pravdou je, že neexistuje jedna ucelená teorie populismu zahrnující soubor kritérií, které populistický aktér musí splňovat, aby ho bylo možné označit za populistu, ale existují jisté podmínky, na kterých se většina autorů shoduje (Müller 2016: 16). Jedná se o následující: (1) apel k lidu, který vyobrazuje jako homogenní entitu, (2) kritika elit a antipluralismus a (3) vyobrazování lidu jako jediného morálně čistého suveréna moci (Taggart 2000: 3; Mudde 2004: 545-546; Müller 2016: 16-17; Mudde, Kaltwasser 2017: 16).

Avšak tato práce se zabývá konkrétním výčtem výroků, nikoliv celkovou programatikou politických stran, a to ve specifickém politickém prostoru a období, bylo tedy zapotřebí zvolit takový analytický přístup, na základě, kterého by bylo možné popsat detailnější aspekty populismu. Z toho důvodu byl zvolen analytický pohled nového populismu (nebo také neopopulismu), který byl představen například Paulem Taggartem, na

jehož interpretaci bude tato práce postavena (1996; 2000; 2004; 2012). Taggart nový populismu označuje za současnou formu populismu, již začala uplatňovat „řada krajně pravicových stran v reakci na dominující politickou agendu a politické strany, a která bývá spojována s konkrétními politickými lidry” (Taggart 1996; Taggart 2000). Novému populismu podle Paula Taggarta bude věnována samostatná kapitola v teoretické části této práce. Budou zde popsány klíčové charakteristiky nového populismu, na jejichž základě bude sestaven teoretický dataset, který bude sloužit jako výzkumný rámec pro obsahovou analýzu politického diskurzu.

Druhá část práce, analytická část, je uvedena metodologickou kapitolou popisující zásadní metodická východiska této práce. Jak zde již zaznělo, dominantně zde byla zvolena metoda kvantitativní obsahové analýzy, která probíhala na datovém souboru výroků z období od 13. února 2018 do 12. března 2020. Práce tak v době odevzdání reflektuje aktuální podobu referování o Georgi Sorosovi ze strany vybraných politických aktérů (Tomia Okamury, Radima Fialy a Radka Rozvorala) a nabízí tak poměrně relevantní základ pro další hypotetické akademické či jiné využití. Jelikož lze v současnosti pozorovat neustálý nárůst role sociálních sítí v komunikaci mezi občany a politickými aktéry, a ještě o něco podstatnější roli hraje tento nástroj u nových politických subjektů (GA ČR 2019; Štětka, Surowiec, Mazák 2019: 122), mezi něž patří i Svoboda a přímá demokracie, hlavním zdrojem dat pro tuto analýzu se stala sociální síť Facebook. Datový soubor výroků bude kódován zaprvé na základě charakteristik nového populismu dle teorie Paula Taggarta a zadruhé budou kódována konkrétní témata, která v rámci zkoumaných výroků opakovaně zaznívají. V této části práce bude dále věnována pozornost postavě George Sorose, jakožto úspěšného finančníka a významného filantropa v oblasti neziskových aktivit. Pro pochopení širšího fenoménu „George Soros” zde bude představena geneze obrazu George Sorose ve světovém politickém diskurzu a také kontext Sorosových aktivit v České republice. Nakonec zde budou prezentovány a interpretovány výsledky kvantitativní obsahové analýzy diskurzu tří vybraných politických, Tomia Okamury, Radima Fialy a Radka Rozvorala, v jejichž výrocích byla zmínka o Georgi Sorosovi detekována nejčastěji.

TEORETICKÁ ČÁST

1. Koncept populismu

Termín *populismus* je ve veřejném diskurzu přítomný už celou řadu let. V daleko větší míře se však pojem začal užívat až v posledních letech, a to v celé řadě zemí, nikoliv v konkrétní teritoriální oblasti, a současně také v souvislosti se subjekty nacházejícími se na různých stranách politického spektra. Ať už se jedná o Donalda Trampa ve Spojených státech amerických, Geerta Wilderse v Rakousku, Národní Frontu Marine Le Penové ve Francii, řeckou levicovou koalici Syriza, nebo španělskou krajně levicovou politickou stranu Podemos, ve spojení s těmito lídry, politickými stranami a jejich stoupenci rezonuje pojem populismus (Müller 2017: 13). Vedle mediálního prostředí, kde termín tvoří obsah zpráv nejméně po dobu posledních tří dekad, se fenoménem zabývá i velká část akademické obce. S růstem fenoménu populismu se zvětšil objem odborné literatury, počet specialistů v komparativní politologii a odborníků zabývajících se normativní politickou teorií, kteří se snaží hledat nové pohledy na problematiku (Kaltwasser, Taggart, Espejo, Ostiguy 2005: 1). Zájem o fenomén populismu je tedy zjevný, a navíc specifický tím, že přesahuje hranice akademických kruhů.

Existuje opravdu jen několik pojmů, které by byly konceptualizovány tak různorodě. Dvořáková a kolektiv v souvislosti se společenskovědními přístupy k populismu hovoří o „konceptuálním natahování či zatěžování“, tak jak takovýto typ problematiky ve společenských vědách nazval Giovanni Sartori (Sartori 1970: 1034 in Dvořáková, Buben, Němec 2012: 122). Koncept postupně začíná zahrnovat stále více politických fenoménů a jeho pole působnosti se teritoriálně neustále rozpíná. Vedle toho dochází i k časovému natahování pojmu, kdy se do konceptu řadí fenomény napříč 20. stoletím až do současnosti (Dvořáková, Buben, Němec 2012: 121). Paul Taggart v úvodu knihy *Populismus* hovoří o takzvané „konceptuální kluzkosti“², neboť různé skupiny lidí chápou pojem populismus diametrálně odlišně. „Jedni ho vnímají jako velmi významný, jiní ho považují za významově vyprázdněný. Pro elity je tento fenomén jak předmětem fascinace, tak v nich vzbuzuje odpor a současně v něm spatřují nebezpečí. Aby se populismus mohl přeměnit v reálnou politickou sílu, někdy je závislý na roli silného lídra, jindy zas na velkých masách“ (Taggart 2000: 1). Ve veřejném diskurzu navíc dochází i k významovému nepochopení pojmu. Cas Mudde

² „Conceptual slipperiness“ (překlad autorky).

popisuje dvě pojetí, která zde zaznívají nejčastěji. Jedná se o pojetí hospodské politiky (Stammtisch), velice „*emotivního a zjednodušujícího diskurzu*“, a druhé pojetí, které chápe populismus jako „*oportunistickou politiku, cílenou na (rychlé) uspokojení lidu/voličů*“. Podle Mudda tato pojetí nevysvětlují podstatu pojmu populismu a měla by být označena správnými a přesnějšími pojmy, tedy demagogií a oportunismem (Mudde 2004: 542-543; Dvořáková, Buben, Němec 2012: 120).

Existují dokonce tací autoři, kteří výzkum fenoménu populismu odmítají úplně. Jinými slovy řečeno, nepovažují toto téma pro politickou vědu za přínosné a namísto toho upřednostňují studium konkrétních politických hnutí, která až do této doby byla označována za populistická. Do této skupiny autorů, jejichž postoj označil Ernesto Laclau jako „*teoretický nihilismus*“ (Laclau 1977: 145), patří například Ian Roxborough (Kubát, Mejstřík, Kocian 2016: 13). Tento autor označil užitečnost teorie populismu za velmi spornou potom, co do její kategorie v rámci regionu Latinské Ameriky začalo spadat stále více různých politických hnutí (Roxborough 1984: 14, citováno z Dvořáková, Buben, Němec 2012: 122). Populismus je tedy prizmatem teoretického nihilismu konceptem bez obsahu a měl by být ze slovníku sociálních věd zcela odstraněn (Laclau 1977: 145-146).

Jiná skupina autorů zabývající se fenoménem populismu pak naopak chápe koncept jako „*ideál a styl, který představuje charakteristický rys prakticky každé demokratické politiky, přičemž jednotliví aktéři se liší pouze ve způsobu jeho užití, v cíli, který sledují, a v intenzitě, s níž populismus používají*“ (Dvořáková, Buben, Němec 2012: 122). Jedná se tedy o autory, kteří používají zcela opačný metodologický přístup. Populismus hodnotí jako výchozí fenomén, který v rámci demokracií chápou jako všudypřítomný, a hlavním objektem jejich zkoumání jsou pak ti, pro něž je populismus hlavní politickou a mocenskou strategií.

Jak vidíme, s fenoménem populismu se pojí mnoho akademických kontroverzí, které pramení právě z nemožnosti jeho jasné konceptualizace. Populismus není vázán na konkrétní teritoriální, kulturní či sociální specifika, což vede k jeho časté mnohoznačnosti či dokonce ambivalenci. Snahy teoretiků o ucelené definiční vymezení pojmu populismus, které by bylo aplikovatelné na všechny případy, proto nemohly a nemohou být úspěšné. Paul Taggart dokonce snahy o vytvoření komplexní definice populismu jako ideje či politického hnutí považuje za iluzorní a zcela neuspokojivé (Taggart 2000: 2).

1.1 Problematika definice populismu

Už v roce 1967 se na London School of Economics konala konference za účelem zformulování definice populismu, která byla organizovaná G. Ionescem a E. Gellnerem. Výstupem setkání čtyřiceti tří předních evropských akademiků byla tehdy absence jakéhokoliv konsensu, co se týče nalezení vhodné definice (Taggart 2000: 15). Nicméně v čem se většina výstupů shodovala, byla jistá míra obav plynoucích z aplikovatelnosti pojmu populismus na takové politické fenomény, které se jeví jako vzájemně protikladné. Pojem populismus v 60. letech 20. století zazníval v souvislosti s dekolonizací, s problematikou budoucnosti venkova a v souvislosti s pravděpodobným vývojem komunismu (Müller 2017: 21). Obavy přetrvávají i dnes v 21. století, a to zejména ze strany liberálů, kteří se obávají inklinace neliberálních mas k populismu, nacionalismu či dokonce ke xenofobii (Müller 2017: 22). Populismus by podle Case Mudda mohl být „neliberální demokratickou odpovědí na demokratický liberalismus” nebo „hrozbou, ale také potenciálním korektivem politiky, která se jaksí vzdálila ‘lidu’” (Mudde 2013; Müller 2017: 22). Torcuato Di Tella dokonce považuje populismus za pozitivní nástroj, který podstatným způsobem slouží k reformaci a změně (Laclau 1977: 153).

Jako první se se za populisty označovalo na konci 19. století ruské intelektuální hnutí *narodnici*. Jádrem tohoto hnutí byla idea *narodničestva*³, která v sobě nesla idealizovaný pohled na rolnictvo a venkovskou komunitu, jež měly být politickým příkladem pro celou zemi (Taggart 2000: 10; Dvořáková, Buben, Němec 2012: 139; Müller 2017: 30). V té samé době se pojem objevil i ve Spojených státech amerických (americká People’s party) ve spojitosti se stejnou zemědělskou skupinou, a tak až téměř do 70. let 20. století existovalo přesvědčení, že populismus souvisí s agrární oblastí (Dvořáková, Buben, Němec 2012: 139; Müller 2017: 31; Kaltwasser et al. 2017: 3). Tento pohled v současnosti již zanikl, ale kořeny dalšího projevu populismu, latinskoamerického levicového populismu, jsou patrné i dnes. První vlna populismu v Latinské Americe se dostavila již ve 30. letech 20. století mající od počátku inkluzivní a emancipační charakter, a jehož síla stála na masivní lidové podpoře (Dvořáková, Buben, Němec 2012: 12,15). V Evropě byly poprvé jako populistické označovány politické strany v 80. letech 20. století. Mezi ně patřily například Svobodná strana Rakouska (FPÖ), francouzská Národní fronta (NF) nebo nizozemská Pim Fortuyn List (LPF) a v souvislosti s jejich příchodem vznikly tisíce odborných textů. Žádný z autorů si

³ Běžně se překládá jako populismus (Müller 2017: 30).

sice není jistý přesnými jednotlicími charakteristikami těchto stran, ale na čem se většina autorů v rámci debaty shoduje, je chápání populismu jako „*patologický, pseudo-a postdemokratický jev vzniklý pokřivením demokratických ideálů*“ (Mudde 2004: 541), nebo jako jev „*spojený s nezodpovědnými politikami různých forem politického podbízení*“ (Müller 2017: 25).

Jelikož se i dnes teoretici potýkají s nalezením vhodné zastřešující definice, nabízí se otázka, jestli je vůbec možné ucelenou definici zformulovat. O zformulování definice pojmu populismus se pokusili akademici z různých oborů sociálních věd. Právě oborovou specializací lze považovat za jeden z faktorů ovlivňujících jednotlivá pojetí. Vedle toho mohou hrát roli i konkrétní politické postoje, zejména pak „*jejich názor na vztah liberalismu a demokracie a na roli elit*“ (Dvořáková, Buben, Němec 2012: 121). Podle Canovana většinu akademických prací prostupuje jakýsi strach z populismu, který vychází zejména z anti intelektualismu a důrazu na zdravý rozum „obyčejných lidí“ (Canovan 1981: 11 in Dvořáková, Buben, Němec 2012: 121). Jinými slovy řečeno, takovýto typ obav je přirozeným průvodním jevem postupného zpochybňování intelektuálního myšlení, respektive komplexnějšího a strukturovanějšího typu myšlení, a upřednostňování takzvaného „selského rozumu“.

Další problém, kterému odborná diskuze čelí, je fakt, že čím častěji se pojem populismus opakuje, tím méně jasně se jeví jeho skutečný význam. Pojem působí vágně a jeho nadužívání v očích veřejnosti vede k poklesu jeho vlastní serióznosti. V konečném důsledku bývá pojem vnímán tak, že se pod něj schová téměř cokoliv. Vzhledem k tomu, že řada politiků pojem používá jako označení takových politiků či politických hnutí, kteří by se dle nich neměli dostat k moci, být nazýván populistou vyznívá a bývá chápáno jako urážka, ne-li jako označení vylučující daný subjekt ze „*slušné liberálně-demokratické praxe*“ (Schmitter 2006: 1; Müller 2017: 23). Politici, jimž je tento přídomek přisuzován, se až na výjimky⁴ pojmem populista neoznačují a takovéto pojmenování vnímají jako útok ze strany politických odpůrců. Označení populista tedy získalo též význam „nálepky“⁵.

Existují tři převažující teoretická pojetí populismu, která současně tvoří tři základní kategorie, v jejichž rámci bývá populismus ve výzkumu i politické praxi chápán (Dvořáková,

⁴ Ojedinělý případ Jamese Cartera, který byl jinak populistou označován jen málokdy (Canovan 1981: 11; Dvořáková, Buben, Němec 2012: 121).

⁵ „*Politické nálepkování získalo s nástupem nových médií a propracovaného politického marketingu neskutečně na síle. Politici se v debatách a článcích neustále nálepkují a hlavním cílem je poškodit oponenta a naopak posílit vlastní pozici*“ (Politický slovník 2020).

Buben, Němec 2012: 124). Hovoří se zde o populismu jako ideji, politickém stylu a politické strategii. Tyto kategorie budou blíže specifikovány v následujících podkapitolách.

1.1.1 Populismus jako idea nebo ideologie

V úvodu této podkapitoly je dobré zmínit jazykové odlišnosti pojmů idea a ideologie. Mezi ideou a ideologií v českém jazyce bezpochyby není rovnítka, naopak v anglické literatuře jsou termíny často užívány jako synonyma. Avšak v tomto případě se jedná o společnou kategorii, v rámci, které se nachází zastánci přístupu populismu jako ideje a minoritně pak také přístupu populismu jako ideologie. Populismus v sobě nese určité atributy ideologie, proto existují tendence ho mezi ideologie řadit. Je však nezbytné podrobit zkoumání atributy všechny, což spíše nasvědčuje tomu, že prvky ideologie nejsou na populismus aplikovatelné kompletně.

Pojetí populismu jako ideologie ve své práci představil například Micheal Freedan. Avšak ani v tomto případě není možné hovořit o ideologii v pravém slova smyslu, jako jí je například socialismus či liberalismus. Podle Freedana se jedná o takzvanou „thin ideology“, tedy neúplnou ideologii, a do stejné kategorie řadí mimo jiné i nacionalismus (Freedan 1998: 750 in Mudde, Kaltwasser 2017: 5). Naproti němu stojí Cas Mudde, který definici populismu staví spíše na konstitutivní ideji všech populismů jako „*thin-centered ideologii, která považuje společnost v podstatě za rozdělenou na dvě homogenní, antagonistické skupiny, a to na ‚obyčejný, čistý lid‘ stojící proti ‚zkažené, zkorumpované elitě‘, která hlásá, že politika by měla být vyjádřením vůle lidu*“ (Mudde 2004: 543; Mudde, Kaltwasser 2017: 5–6; Dvořáková, Buben, Němec 2012: 125). Mudde definuje lid a elitu podle klasického monistického a manichejského rozdělení společnosti, kde elity samy sebe chápou jako morálně a intelektuálně vyspělejší a tudíž vhodnější pro ovládání vrcholné politiky. Naproti tomu lid je nebezpečný, vulgární a nečestný. (Mudde, Kaltwasser 2017: 7; de la Torre 2000: 12-20). Právě postavení lidu, respektive jeho oddělení či vzdálení se od politiky, je jedním ze stěžejních témat populistické rétoriky. Někteří autoři dokonce chápou „závazek lidu“ jako hlavní definiční prvek populismu. I podle Paula Taggarta je nejobvyklejším znakem populismu tvrzení, že „je pro lid“, což vyplývá z podstaty jeho antielitismu. Je nezbytné si však klást otázku, co je tímto „závazkem lidu“ míněno. Podle Taggarta nám zodpovězení této otázky odhaluje klíčové atributy populistického myšlení, které v sobě rétorický „závazek lidu“ nese (Taggart 2000: 91).

Jak již bylo nastíněno v pojetí Case Mudda, jádrem pojetí populismu jako ideje je dobrý lid stojící proti domácí elitě, která je mu více či méně odcizena, nesdílí s ním stejné cíle a zájmy, ba naopak je definována jako jeho protivník⁶. Tento ideální, morálně čistý, ve své vůli neomylný lid je vždy extrahován z celkového množství skutečných občanů. Populisté tedy tvrdí, že jen část lidu je pravý lid (Müller 2017: 32-34) a oni jsou ti jediní, kdo jej zastupují. „*Populismus je vždycky formou politiky identity*“, která právě svou vylučující tendencí představuje potenciální nebezpečí pro demokracii (Müller 2017: 17). Populisté usilují o zpolitizování jimi definovaného lidu a staví proti němu vždy vhodně zvoleného nepřítel. Existuje zde zpravidla trojí nepřítel: domácí elita, pravý opak elity (menšiny, sociálně slabí) a zahraniční element (silné státy, mezinárodní organizace) (Dvořáková, Buben, Němec 2012: 124-125). Reprezentanti populistického hnutí svými slovy tento lid hájí a naplňují jeho vůli. Cílem populistů však podle Case Mudda není všeobecná změna hodnot či stylu života, což představuje jeden z hlavních odlišujících znaků, který populismus vyřazuje z kategorie plnohodnotné ideologie⁷ (Mudde 2004: 546–547).

Vedle chápání populismu perspektivou jeho závazku k lidu v širokém slova smyslu existuje v akademické debatě, ač minoritně, též pojetí definující populismus ve vztahu ke specifické sociální skupině. Do této kategorie patří například Torcuato Di Tella (1969) či J. F. Conway (1978) (Taggart 2000: 91). Di Tella zkoumal případ latinskoamerického populismu, kde byla pro úspěch populismu zřejmá role městské dělnické třídy anebo rolnictva. V jiných kontextech, v Conwayově případě zkoumaného Ruska, USA a Kanady, byla detekována konkrétní třídní základna, avšak ani takovéto zjištění nemůže vést k automatickému závěru, že populismus jako takový stojí na třídním principu (Laclau 1997:145; Taggart 2000: 91). I v evropském kontextu se hovoří o určité socioekonomické skupině voličů s nižšími příjmy a nižší úrovní vzdělání, jež podporuje místní populistické strany⁸, ale ani tato představa není všeobecně platná. Podle řady odborníků spolu naopak socioekonomický status a podpora populistických stran často vůbec nekorelují (Müller 2017: 27-28). Přístupy identifikující populismus s určitou třídou s sebou obvykle nesou soubor kritérií vycházející ze sociální

⁶ Může se jednat o bankéře, velkostatkáře, nadnárodní firmy, „nepřizpůsobivé“ skupiny obyvatel líčené jako příživníky (vyloučené skupiny, deprivovaní, rasově odlišní, slabí, zneužívatelé sociálního systému atd.), environmentalisty či feministky (Dvořáková, Buben, Němec 2012: 125).

⁷ Zajímavým postřehem Paula Taggarta je též fakt, že se k pojmu populismus obvykle nevážou adjektiva, jako tomu bývá u „velkých“ moderních ideologií - liberalismu, konzervatismu, feminismu či socialismu (Taggart 2000: 4).

⁸ Jan-Werner Müller (2017: 27) v evropském kontextu hovoří zejména o příznivcích pravicově populistických stran. Jejich voliče charakterizuje zpravidla jako skupinu s nižšími příjmy a nižším vzděláním, kteří jsou z velké většina mužského pohlaví (což platí i pro USA, nikoliv pro Latinskou Ameriku).

psychologie. „*O těch, kdo jsou nositeli populistických názorů a zejména o těch, kteří pro ně později hlasují, se tvrdí, že jsou vedeni ‘strachem’ (z modernizace, globalizace atd.) nebo pocity ‘hněvu’, ‘frustrace’ a ‘zášti’*” (Müller 2017: 25). Podle Müllera by však bylo zavádějící redukovat tato kritéria na socioekonomickou situaci příznivců populistických stran. Autor navíc upozorňuje na možné politické následky psychologizování diagnóz a na nebezpečí v užívání tak významově zatížených výrazů na vysvětlení populismu, jako jsou jimi „frustrace”, „hněv” a zejména „zášť” (Müller 2017: 28-29).

1.1.2 Populismus jako politický/komunikační styl

Stejně jako v případě různorodosti v chápání pojmu populismus jako takového se také poji jistá míra kontroverzí s termínem populistický styl. Paul Taggart například upozorňuje na zaměňování populistického stylu se stylem, který pouze usiluje o to být populární (Taggart 2000: 5). Podle autora se v těchto případech jedná o nesprávné používání výrazu.

Termínu politický styl se v rámci akademického prostředí specificky věnovali mnozí autoři, mezi něž patří například B. Moffit a S. Tormey (2014), J. Jagers a S. Walgrave (2007), K. Weyland (2001) nebo M. Canovan (1999). Margaret Canovan (1999) se ve výzkumu politického stylu zaměřuje výhradně na rétorické prvky populismu. Kurt Weyland politický styl označil za příliš široký a ne jasně vymezený koncept (Weyland 2001: 12). Jagers a Walgrave (2007: 321-322) chápou populismus jako „*styl politické komunikace takových politických aktérů, kteří se odkazují na lid*”. Populističtí představitelé si nárokují mluvit jménem lidu jakožto reprezentanti jeho zájmů, kteří vystupují proti elitě. Text Benjamina Moffita a Simona Tormeye reprezentuje kritiku dominantních koncepcí populismu a představuje kategorii politického stylu jako novou cestu ve vnímání fenoménu populismu. Jako hlavní přínos této nové kategorie autoři vidí její kontextualizaci do současného světa „stylizovaného” politického prostředí a její uplatnění v komparativní politické analýze. Autoři definují politický styl jako „*repertoár vystupování, který slouží k vytváření politických vztahů*” (Moffit, Tormey 1999: 381-387). Současní političtí představitelé jsou stále více závislí na aktivitě utváření sdělení (claim making) a na následném přijetí nebo odmítnutí publika, kterému jsou sdělení určena (Saward 2010; Moffit, Tormey 1999: 388). Autoři mluví o vystupování (performance) jako o zásadní složce současné politiky, která je navíc umocněna 24-hodinovým zpravodajským cyklem. Politici se stali „pseudo celebritami”, jejichž prezentované obrazy jsou čím dál tím důležitější a často bývají pod

větším drobnohledem než jimi předkládaná politika (Tanner 2011; Moffit, Tormey 1999: 388).

Jak již bylo dříve zmíněno, Cas Mudde v souvislosti s pojmem populismus rozlišuje dvě pojetí, která zároveň ztělesňují dva typy populistického stylu. Mudde hovoří o pojetí hospodské politiky, velice „*emotivního a zjednodušujícího diskurzu*“, a o pojetí, které chápe populismus jako „*oportunistickou politiku, cílenou na (rychlé) uspokojení lidu/voličů*“ (Mudde 2004: 542-543). Stejně tak podle Dvořákové a kolektivu autorů populistický styl stojí na „*jednoduchosti a určité zkratkovitosti a heslovitosti, snaží se být co nejméně konkrétní a jeho cílem je odlišit uživatele tohoto stylu od ostatních politiků*“ (Dvořáková, Buben, Němec 2012: 127). Navíc autoři odlišují dvojí typ možných dopadů tohoto druhu diskurzu. Na jednu stranu populistický styl funguje jako demokratizační prvek, jelikož předává sdělení srozumitelným způsobem široké skupině občanů, na druhou stranu však pomáhá svým uživatelům zakrývat skutečný záměr jejich konání, který je zpravidla v přímém rozporu s deklarovanými, zjednodušenými a snadno definovanými cíli (Dvořáková, Buben, Němec 2012: 127). Jednoduchá řešení, která populistický styl nabízí, jsou navíc jazykem populistů v přímém protikladu vůči kompromisním a komplikovaným řešením většiny ostatních politiků (Moffit 2016: 30; Canovan 1999: 5).

1.1.3 Populismus jako politická strategie

Politická strategie v sobě ze své podstaty zahrnuje jak styl, tak ideu. Tuto kategorii vymezil Kurt Weyland, který populismus definoval jako „*politickou strategii, prostřednictvím které osoba lídra hledá či vykonává vládní moc založenou na přímé, nepřetržité a neinstitucionalizované podpoře velkého počtu povětšinou neorganizovaných stoupenců*“ (Weyland 2001: 14). Jedná se tedy o soubor metod a nástrojů získávání a výkonu moci. Tato politická strategie je charakterizována „*mocenskou oporou*“ (power capability), která má dle Weylanda v demokraciích dvě podoby. První mocenská opora je v „*počtech*“ (numbers), což v praxi demonstrují voličské hlasy, výsledky voleb nebo manifestace. Druhou mocenskou oporu představují „*speciální váhy či zájmy*“ (special weights), které mají podobu opory ve speciálních socioekonomických vlivech, jako jsou jimi podnikatelská sdružení či zahraniční kapitál, nebo v určité formě vojenské donucovací síly (Weyland 2001: 12; Dvořáková, Buben, Němec 2012: 128). Populističtí lídři staví svou moc primárně na podpoře velkého množství stoupenců, a tak za klíčové nástroje jejich politické mobilizace Weyland označuje

volby, plebiscity, masové demonstrace a v současnosti též průzkumy veřejného mínění (Weyland 2001: 12).

Jak plyne již z Weylandova pojetí, v rámci toho přístupu se obvykle pohlíží na to, jakým způsobem populistická hnutí operují. Tato hnutí se snaží obcházet formální politické instituce a užívat neformální instituce jménem přímé a okamžité akce. Další z výrazných myšlenek je Jonesovo pojetí populistických lídrů jako „politických podnikatelů“, kteří soutěží o získání jakýchkoliv voličů a o nahrazení etablovaných politických stran, které fungují jako hlavní mechanismus pro získávání hlasů (Jones 2007: 38; Zankina 2016: 184).

1.2 Hlavní aktéři populismu

Téma aktérů populismu a jejich role již zaznělo v kapitole věnující se definici populismu. Za jeden z hlavních definičních znaků populismu byla označena dichotomie lidu a elity, jinými slovy řečeno, populismus bývá chápán jako antielitní politická idea, která svojí existenci a legitimitu odvíjí od postavení lidu, respektive jejím proklamovaným posláním je korekce stávajícího stavu oddělení lidu od politiky. Kromě lidu a elity v populismu dominuje ještě třetí aktér – lídr. Jeho postavení se v různých populistických hnutích odlišuje na základě jejich uspořádání.

1.2.1 Lid

Koncepce lidu má v politické teorii své nepostradatelné místo a přímo souvisí s chápáním uspořádání politického systému. Rozdíly mezi základními pojetími v současné době popisuje například Fareed Zakaria: „*Americký systém je založen na otevřeně pesimistickém pojetí lidské povahy, které předpokládá, že lidem nemůže být svěřena moc. Jak to ve své proslulé větě vyjádřil Madison: ‚Kdyby lidé byli andělé, nepotřebovali by vládu.‘ Jiný vzorec demokratické vlády v historii Západu představuje Francouzská revoluce. Francouzský model věří v lidský rozum. Jakmile je jednou zdrojem moci lid, měla by tato moc být neomezená, aby se mohla vytvořit spravedlivá společnost*” (Zakaria 1998: 32 in Kysela 2014: 26). Na obšírný teoretický rozbor ideje lidu a její aktuálnosti v současném světě není v této práci dostatečný prostor, a proto bude pozornost věnována výhradně roli koncepcí lidu v rámci teorie populismu a zejména pak otázce, proč je lid patrně základním stavebním kamenem populismu.

Jednoduchá odpověď na tuto otázku plyne z podstaty ideje lidu, která je ideou poddajnou

a flexibilní, což představuje právě to, co populismus vyžaduje. Populismus potřebuje takto tvárné nástroje. Není tedy náhodou, že stejný rétorický nástroj používají různá populistická hnutí. Avšak i když se tvrdí, že idea lidu je populisty uplatňována z důvodu její poddajnosti a flexibility, neznamena to, že v sobě tento pojem nenese žádný význam. Podle Taggarta je dobré začít otázkou, co dělá ideu lidu pro populisty tak atraktivní, na což odpovídá následovně: „*Lid je pro populisty objektem pro to kým je, kým není, jakým je a kolik ho je*” (Taggart 2000: 92). Lid je pro populismus klíčový v tom, že mu dodává potřebnou početní sílu, ať už domnělou či reálnou. Termín lid implikuje velký počet, a tudíž i většinu, která těm, kdo hovoří jejich jménem, poskytuje větší legitimitu.

Jak již bylo dříve řečeno, někteří autoři definují populismus jako hnutí reprezentující lid, což vyplývá ze samotné etymologie slova mající kořeny v latinském výrazu „populus”. Lid je zobrazován jako svébytná, ucelená entita, která je populistickou rétorikou plně zformovaná a sebevědomá. Odkazování se na lid se tak pro populisty stává jednoduše proveditelným rétorickým nástrojem a pro recipienty snadno pochopitelným sdělením (Taggart 2000: 92). Cas Mudde funkci koncepce lidu v populistické rétorice chápe podobně, ale doplňuje, že ve skutečnosti takovýto nástroj nepromlouvá k žádné sociální skupině (Mudde 2004: 545). Navíc podle něj v sobě tato flexibilní konstrukce nese hned tři různé významy: lid jako suverén, „běžný lid” a národ (Mudde – Kaltwasser 2017: 9). Lid jako suverén znamená lid jako hlavní zdroj politické moci v demokratickém zřízení. Výraz „běžný lid”, respektive „obyčejný lid”, kombinuje socioekonomický prvek s aspekty kulturní a hodnotové orientace a ztělesňuje čistý a ctnostný lid, který tvoří základ společnosti. Lid ve smyslu národ je pojmem výrazně komplikovanějším, jelikož hranice národa nelze jen tak jednoduše určit. Existuje zde však vazba na určitou společenskou skupinu, ať už stojící na občanské či na etnické příslušnosti (Mudde – Kaltwasser 2017: 10-11). Margaret Canovan pak hovoří o jakési personifikaci lidu s populisty, kteří se odkazují a apelují na „jejich lidi” (Canovan 1995: 5 in Taggart 2000: 92). Průvodním jevem zformování konkrétní ideje lidu jako ucelené skupiny je tak současně tvorba identitární příslušnosti jedinců k této pomyslné skupině.

Způsob, jakým je lid vyobrazován, kdo je prezentován jako jeho nepřítel⁹ a jaká jsou navrhována řešení politické situace, se různí v čase i místě (Havlík 2019: 3). Na základě toho, v jakém kontextu je termín lid v populistické rétorice užíván, je také možné chápat lid

⁹ Viz. kapitola *Vymezení konstrukce vnějšího/vnitřního nepřítele*.

jako soubor jistých charakteristik. Například pojem „mlčící většina“ mající původ v Severní Americe vytváří nárok na obhajobu specifických zájmů lidu. Zásadní charakteristikou je zde právě mlčení většiny, plynoucí z toho, že pracuje, platí daně a v tichosti zvládá každodenní život (Taggart 2000: 93). Mlčící většina si podle populistů zaslouží pozornost z důvodu dlouhých let, kdy její hlas nebyl slyšet, čímž navíc prokázala to, jak produktivním je národ, který zastupuje (Taggart 2000: 94).

V odborné literatuře se v souvislosti s pojmem lid také často skloňuje výraz zformulovaný Paulem Taggartem - „heartland”¹⁰. *„Lid není nic víc než obyvatelstvem heartlandu a k porozumění toho, co populisté myslí pojmem lid, potřebujeme nejprve porozumět tomu, co pro ně konkrétně heartland znamená“* (Taggart 2003: 6). Termín heartland vyjadřuje specifickou oblast, ve které se populistickou perspektivou nachází ctnostná, homogenní skupina lidí, tedy jimi skloňovaný lid či mlčící většina. Heartland je místem, které reprezentuje pozitivní aspekty každodenního života a tato zkonstruovaná představa v populistické rétorice *„stojí za to bránit“* (Taggart 2000: 95). Jinými slovy heartland představuje *„v minulosti existující a v současnosti opomíjený prostor, jehož hodnoty by měly být znovu uplatňovány v praxi“* (Dvořáková, Buben, Němec 2012: 125). Právě takto definovaná problematika je rétorikou populistických politiků důvodem k jejich politické akci. Množství verzí heartlandu navíc vysvětluje, proč se populismus pojí s odlišnými ideologickými postoji z hlediska pravolevé osy politického spektra. (Taggart 1995: 274). V souvislosti s proměnným charakterem populistických hnutí, který je dán cílením na specifický heartland, hovoří Taggart o takzvaném „chameleonství” populistů (Taggart 2003: 3-7).

Koncepce lidu bývá též předmětem odlišení levicového a pravicového populismu. V rámci levicového populismu je lid chápán inkluzivně a pluralisticky, pro pravicový populismus lid představuje exkluzivní entitu stojící na nacionální, rasové či etnické bázi. Zatímco levicový populismus je typický pro Latinskou Ameriku a jižní Evropu, nejvýraznější pravicově populistické tendence dominují naopak v ostatních částech Evropy (Stavrakakis et al. 2017: 450). Pojem lid je dle řeckých autorů také ukazatelem odlišnosti pravicového populismu od extremismu, který lid přímo omezuje pouze na pojmy národ či rasa.

¹⁰ Dále v textu již jen heartland.

1.2.2 Elita

V rámci akademické obce panuje většinový konsensus o chápání populismu jako apelu k lidu proti etablovaným strukturám moci, idejím a hodnotám. Politickou moc zpravidla reprezentuje politická elita, která lidu prizmatem populistické rétoriky odejmula jeho suverénní moc. Elita má pro lid konstitutivní význam a platí to i naopak. Antagonistický vztah mezi těmito dvěma pojmy totiž určuje jejich identitu. Populistické hnutí disponuje mobilizačním potenciálem, který je odvozen právě od konfliktu suverénního lidu a elity nebo stávajícího politického establishmentu (Mudde – Kaltwasser 2017: 10). Jedním z prvních případů populistického boje proti elitě bylo heslo Jacksonových demokratů v USA ve 30. letech 19. století „*vzít si zpátky moc*“ (Canovan 2005: 81; Dvořáková, Buben, Němec 2012: 126), což představuje heslo, které nacházíme v různých jazykových obměnách, jako například „*vrátit vládu zpět k lidem*“ (Mudde – Kaltwasser 2017: 10), až do současnosti.

Politická elita stejně jako lid v populistické perspektivě představuje homogenní entitu a často bývá ztotožňována s korupcí a úpadkem morálních hodnot. Vznik a etablování populistických hnutí je proto možné pozorovat zpravidla v obdobích extrémní krize a politické nestability a má tedy rovněž přímou souvislost s poklesem důvěry ve stávající politickou reprezentaci. Například Paul Taggart populismus považuje za výhradně reformistický a revolucionářský fenomén, který je možné uplatňovat a udržet jen v době krize. Populističtí politici totiž nedokážou nabídnout takzvané „*root and branch*“ reformy, které by jim umožnily dlouhodobé fungování. Populistická hnutí tedy podle Taggarta se svou nabídkou radikální změny mohou fungovat jen epizodně, navíc jsou obtížně kontrolovatelné a postrádají konzistentnost (Taggart 2000: 1; Taggart 2003: 8). Ať už se jedná o reakci na krizi politickou, morální či ekonomickou, nejzásadnějším faktorem pro úspěšné zkonstruování populistického subjektu je vhodné načasování politické mobilizace, v níž hraje nepostradatelnou roli postava silného lídra (Taggart 2003: 8).

Elitu však v populistické rétorice nelze redukovat pouze na politickou elitu, respektive establishment, populisté často vznášejí svou kritiku směrem k ekonomické, kulturní a mediální elitě. Všechny tyto skupiny jsou vyobrazovány jako zkorumpované, homogenní celky, jejichž činnost stojí proti „*obecné vůli*“ lidu. Zatímco dělení lid versus elita je v zásadě determinováno morálkou, elity jsou identifikovány na základě širokého spektra kritérií (Mudde – Kaltwasser 2017: 11-12).

Daniele Albertazzi a Duncan McDonnell v definici populismu hovoří o „*souboru elit a nebezpečných ‚jiných‘, líčených jako ty, kteří zbavují (či se snaží zbavit) svrchovaný lid jeho práv, hodnot, prosperity, identity a hlasu*” (Albertazzi, McDonnell 2008: 3; Dvořáková, Buben, Němec 2012: 125). Soubor elit v sobě může zahrnovat jak stávající politickou elitu, tak i elitu společenskou, jejíž spektrum je možné neustále rozpínat. Společenská elita představuje opak mlčící většiny, tedy skupinu lidí, jež až do doby zkonstruování populistického hnutí reprezentujícího „hlas lidu” měla ve společenském diskurzu dominantní roli. Do kategorie nebezpečných „jiných” mohou patřit menšiny, ať už se jedná o bankéře, velkostatkáře, nadnárodní firmy, „nepřízpůsobivé” skupiny obyvatel líčené jako příživníky (vyloučené skupiny, deprivovaní, rasově odlišní, slabí, zneuživatelé sociálního systému atd.), environmentalisty či feministky (Dvořáková, Buben, Němec 2012: 125).

1.2.3 Lídr a charakteristika populisty

Jak již bylo zmíněno v předchozí kapitole, v úspěchu etablování politického hnutí hraje zásadní roli též postava silného lídra (Taggart 2003: 8). Nestačí tedy, aby se politický systém zmítal v nestabilitě, ale je zapotřebí osobnosti, která dokáže období krize rétoricky zúročit ve svůj prospěch. Klasickými charakteristickými znaky populistického lídra jsou přizpůsobivost a oportunistus a jeho hlavním cílem je získat a uplatňovat moc za pomoci hospodářské a sociální politiky. Populističtí kandidáti usilují o získání politického postu zpravidla prostřednictvím široké podpory neorganizovaných mas, na něž se neustále odvolávají, aby posílili svůj vliv a získali převahu nad institucionální oporou svých oponentů. Jelikož v rámci populismu panuje „personalizovaný lídr”, vazba mezi lídrem a jeho stoupenci je založena převážně na přímém, kvazi-osobním vztahu, nikoliv na organizačním zprostředkování (Weyland 2001: 10-13).

Pojem populista bývá v rámci politické praxe často užíván pejorativně, a to ze strany establishmentu směrem k politickým oponentům. Ti, jimž je toto označení přisuzováno, se zpravidla za populisty neoznačují a vnímají ho jako útok ze strany jejich politických odpůrců. Existují však i tací, kteří označení přijali s tvrzením, „že *pokud populismus znamená pracovat pro lid, pak jsou skutečně populisty*” (Müller 2017: 23). Populista sám sebe definuje jako jediného skutečného zástupce lidu a odkazování se na lid je zároveň i jedním z hlavních nástrojů jeho rétoriky (Taggart 2000: 92; Müller 2017: 9). To samé platí pro akcentování antagonistického vztahu lidu a elity. Kritika stávajícího politického establishmentu slouží populistickému lídrovi jako hlavní argument, proč by měl on jako

zástupce skutečného a pravého lidu stávající politické představitele nahradit. Z těchto dvou charakteristik tedy plyne, že populisté jsou vždy antipluralisté stejně tak jako antielitáři. „*Ostatní političtí soupeři jsou součástí nemorální, zkorumpované elity – alespoň to populisté tvrdí, když nemají sami moc. Pokud se dostanou k moci, neuznají žádnou legitimní opozici*” (Müller 2017: 32). Pravicoví populisté navíc vedle akcentování boje proti zkorumpované elitě typicky tvrdí, že „*uznávají symbiotický vztah mezi elitou, která k lidu skutečně nepatří, a marginálními skupinami, které se od lidu také liší*” (Müller 2017: 35) Kým konkrétně populisté marginální skupiny myslí se odvíjí od kontextu každé doby a každé jednotlivé země.

1.3 Charakteristiky populistického diskurzu

Populistický diskurz či rétorika je téma rezonující napříč všemi druhy teoretických přístupů nehledě na to, zda se jedná o perspektivu populismu jako politického stylu, strategie či nástroje politické mobilizace. Robert S. Jensen (2011: 83) chápe populistickou rétoriku jako antielitní, nacionalistickou rétoriku, která valorizuje obyčejný lid. Autor pojem užívá v širokém pojetí, jako vyjádření „*souboru symbolických jednání, stylů vyjadřování, veřejných prohlášení (ústních i psaných), způsobů rozvinutí myšlenek vyvolávajících či posilujících populistický ‘princip’, který recipročně legitimizuje a povzbuzuje politickou akci*” (Jensen 2011: 83-84).

Obsah populistické rétoriky je determinován historicky a kontextuálně. Historická a kontextuální specifika tedy představují zásadní proměnné. Každá země má specifický politický systém, sociální strukturu, jedinečnou historii politického stylu, narativů a symbolismu, což implikuje velkou míru odlišností a verzí obsahu populistické rétoriky (Jensen 2011: 84-85). Avšak i přesto je možné identifikovat určité obecné atributy, které lze pozorovat napříč kontextuálně odlišnými případy populistického diskurzu. Jak poukázal Craig J. Calhoun (1997: 3) u nacionalismu, podobně i u populismu platí, že se „*nejedná pouze o to, zda aktéři používají konkrétní termíny, ale spíše jde o to, zda aktéři používají rétoriku, způsob vyjadřování a druh jazyka, který s sebou nese vazbu na jiné události a jednání, nebo který ostatní považují za nositele určitých následků*”.

1.3.1 Vymezení konstrukce vnitřního/vnějšího nepřítele

V souvislosti s populismem již byly dříve zmíněny tři odlišné kategorie takzvaných nepřátel, která populistická hnutí identifikují. Domácí elita, opak elity a zahraniční element.

Populističtí aktéři vždy vytváření rozdělení na „my” versus „oni”, čímž zároveň konstruují identitu adresátů svých sdělení. Jak říká Müller (2017), „*populismus je vždycky formou politiky identity*”.

V rámci konstrukce heartlandu, populismus vylučuje takové elementy, které spatřuje jako cizí (alien), morálně zkažené či degradované. Funguje tedy na bázi odlišení vlastností, které jsou morálně nezávadné od morálně závadných (Taggart 2000: 3; Müller 2017: 32). V práci opakovaně zaznívá zásadní charakteristika a stavební kámen fungování populismu, a to jeho flexibilita. I pole morálně nezávadných a závadných vlastností lze značně rozpínat či uzpůsobovat situacím a rozdílným kontextům. Na této premise stojí podobně i koncept nepřítele (vnějšího či vnitřního). Nepřítelem může být téměř kdokoliv. Zásadní roli hraje rozhodnutí o relevanci tématu v daném prostředí a kalkulace jeho pravděpodobného úspěchu. Úspěchem konstrukce vnějšího nepřítele je míněno ztotožnění se s ideou konkrétního nepřítele a jeho následná afirmace a adaptace danou názorovou skupinou. Pro aktivaci nenávisti vůči nepříteli je zásadní vyobrazovat nepřítele jako „bezzásadového nelidského zločince”, který je opakem hodnot daného společenství a který svými hodnotami společenství ohrožuje. Demoralizace nepřítele je prováděna pomocí prezentování negativních a zastrašujících zpráv, což má za následek destrukci důvěry v nepřítelovy hodnoty a ideje (Johnson-Cartee 2004: 185-187).

1.4 Nový populismus podle Paula Taggarta

Nový populismus či *neopopulismus* představuje poslední ze tří analytických pohledů na populismus.¹¹ Většina odborné veřejnosti věnující se tomuto analytickému přístupu chápe jako neopopulistické takové fenomény odehrávající se v Evropě od poslední čtvrtiny 20. století (De La Torre 2009; Poblete 2015), mezi jejichž hlavní charakteristiky patří krajně pravicová politika, anti-imigrantství a xenofobní citění (Poblete 2015; Mudde 2007; Taggart 1995). To, co tyto populistické strany dělá „novými”, je zpochybňování samotných předpokladů formy „staré politiky”, která s sebou přivedla rozšířený byrokratický stát bez toho, aniž by vyřešila základní sociální problémy (Taggart 1996: 12). Noví populisté vytváří apel k „frustrované mainstreamové” části společnosti, a to demonizací politiků, byrokratů, imigrantů a těch, kdo pobírají sociální dávky (Taggart 1996: 2). Ačkoliv nové populistické strany bývají ztotožňovány s agendou neofašistických subjektů a s problematikou rasismu,

¹¹ Prvním analytický přístup zkoumá zemědělský populismus mající kořeny v ruském intelektuálním hnutí „*Narodnictví*” (Ionescu, Gellner 1970; Conway 1978; Müller 2016), druhý přístup zkoumá latinskoamerický populismus (Dvořáková, Buben, Němec 2012).

nejedná se o stejný typ hnutí. Zatímco neofašistické subjekty mluví jazykem „ulice“, neopopulistické strany používají jazyk zákonodárců, kteří skrze něj získávají své mandáty. Jejich institucionální forma je centralizovaná a zásadní roli zde hraje charismatický lídr (Taggart 1996: 2, 12). V této kapitole bude věnována pozornost právě pojetí Paula Taggarta, jenž se novým populismem ve své práci specificky zabývá.

Dle definice Paula Taggarta nový populismus představuje současnou formu populismu, kterou ve stejném období začala zastávat celá řada krajně pravicových politických stran či hnutí napříč různými zeměmi. Nový populismus se objevil jako reakce proti politické agendě a dominanci jistých klíčových parlamentních politických stran v rámci jednotlivých stranických systémů, proti institucím a legitimitě modelu moderního sociálního státu a smíšené ekonomiky (Taggart 2000: 73, 75). Vzniku politického prostoru, ve kterém našly nové populistické strany místo pro skloňování nacionalistických otázek a problematiky imigrantství, napomohl konec studené války a pád komunismu (Taggart 1996: 31). Přítomnost krajně pravicových stran v parlamentu nepochybně není novinkou, avšak nové populistické strany odlišuje používání politického stylu, který paralelně se skloňováním extremistických témat a kritikou parlamentní demokracie funguje v rámci systému a dokonce si osvojuje formální závazek k demokratickému procesu (Taggart 1996: 31). Vedle toho, že se nový populismus na různých místech objevil během stejného období, všechny tyto subjekty spojuje velmi neurčitý systém hodnot a série témat, která identifikují jako klíčová (Taggart 2004: 280). Každý populismus zároveň vychází ze specifického kontextu, který často hraje zásadní roli ve formulování základních hodnot. To podle Taggarta ukazuje, jak populismus využívá kontextuálně specifické zdroje nespokojenosti (Taggart 2004: 282).

Nový populismus zřetelně ukazuje antiinstitucionální charakter populismu jako takového. **Antiinstitucionalismus** se na jednu stranu projevuje v explicitní kritice etablovaných politických stran, které jsou vyobrazovány jako zkorumpované a tím pro občany již finálně zdiskreditované, a na druhou stranu kritikou současné podoby byrokratického státu. Politická mobilizace prováděná novými populisty často stojí na nedůvěře k etablovaným stranám. Noví populisté odmítají stávající politické strany a stranický systém (Taggart 2004: 283). Na druhou stranu se neopopulistické strany snaží o takovou stranickou organizaci, která by byla v přímém kontrastu s klasickým modelem organizace existujících politických stran. Konkrétně se jedná o silnou akcentaci přímé participace členské základny a současně o „personalizovaný leadership“ klíčových postav.

Zároveň neopopulisté posilují apel směrem k voličům, zdůrazňují svoji vazbu na „zdravý rozum obyčejných lidí“ a sami sebe vyobrazují jako ty, kdo mají speciální spojení s pozitivními aspekty politiky, které ji dříve tvořily (Taggart 2000: 75). Ačkoliv politické strany pro nové populisty ztělesňují morální znehodnocení, nestačí to vždy k dostatečné politické mobilizaci. Proto tyto subjekty přirozeně vyhledávají alternativní způsoby pro získání voličské podpory. Jako jeden z nejčastějších způsobů mobilizace voličů noví populisté používají akcentaci nástrojů přímé demokracie, typicky v podobě prosazování konání referend (Taggart 2000: 79; Taggart 2012).

Další charakteristikou neopopulistických stran je **antielitismus**, který se zde specificky projevuje kritikou globalizace, či „amerikanizace“, a dále také euroskepticismem (Taggart 2004: 271). Prizmatem nových populistů jsou procesy globalizace a evropská integrace důsledkem růstu byrokratizace a dominance elit a oba tyto procesy probíhají na úkor lokálních hodnot (Taggart 2004: 283). Nové populistické strany vyjadřují znepokojení nad inkluzivní povahou projektu evropské integrace a s ním spojeným volným pohybem osob. Současně také upozorňují na problematiku zasahování do národní suverenity. Neopopulistické strany navíc vyjadřují hlubokou nedůvěru k byrokratické politice Evropské unie a poukazují na problematiku demokratického deficitu (Taggart 2004: 281). Podle Taggarta je jedním z možných vysvětlení přítomnosti euroskepticismu u nových populistických stran fakt, že „evropská otázka“ slouží jako „nositel“ dalších otázek. V teorii by to mohlo znamenat, že se problematika Evropské unie používá k vyslovení jiných, politicky specifických otázek. V praxi však „evropská otázka“ funguje spíše jako vyjádření neurčitých či rozptýlených postojů, což vychází z podstaty evropské otázky – její celkové komplexnosti (Taggart 2004: 282).

V kapitole pojednávající o hlavních aktérech populismu byl popsán jeden z nejčastěji skloňovaných pojmů v rámci odborné debaty o populismu, pojem lid. V rámci této problematiky se Paul Taggart snažil o překonání vágnosti tohoto termínu a představil tedy koncepci heartlandu, jenž ztělesňuje specifický prostor, ve kterém se odehrávají pozitivní aspekty každodenního života (Taggart 2003: 7). Příklady heartlandů je možné pozorovat také v rámci nového populismu, kde jsou evropské národy vnímány jako etnicky a kulturně homogenní. Tato perspektiva implikuje chápání světa takového „jaký byl“, a to skrze odmítání imigrantství, ilustrované komplikace vycházející z globalizace, evropské integrace, přílišných státních intervencí a kritiku hlasů rezonujících ve společenském diskurzu ze strany politiků, intelektuálů, byrokratů nebo vědců. Podstatou této vize heartlandu je to, že

zde v minulosti byla existující forma dobrého života, ještě nepoznamenaného korupcí a pokřivením současnosti, a tudíž je uskutečnitelná i nyní (Taggart 1995: 274).

Jednou ze zásadních charakteristik nového populismu, která zde již zazněla, je **anti-imigrantství** či anti-imigrantský nacionalismus, s nímž jde ruku v ruce xenofobie a kritika multikulturalismu (Taggart 2000: 80-84; Taggart 2012).¹² Nový populismus čerpá z explicitního rasismu a nacionalistické agendy (Taggart 2000: 77), což představuje jeden z aspektů, který nový populismus spojuje s neo-fašistickou politikou. Pravicově populistické strany se však proti přistěhovalectví už nevymezují z převážně etnických důvodů, jako tomu bylo dříve, kdy byl jev chápán negativně z důvodu narušování integrity národa, nýbrž z civilizačních důvodů. I v současnosti se jedná o prvek narušující heartland, ale spíše, než o otázku etnicity jde nyní o otázku civilizační identity.

V rámci některých nových populistických stran se také dostala do popředí problematika regionálních, národních a etnických identit. Jedná se zejména o země s výraznými regionálními rozdíly, jako je jí například Itálie s historickými odlišnostmi mezi severem a jihem¹³ nebo etnicky a jazykově oddělená valonská a vlámská Belgie (Taggart 2000: 81, 83). Jako u jiných aspektů nového populismu, lze i zde rozpoznat ideu většiny, která byla postavena do nezáviděníhodné pozice. Skupina, jež byla tradičně chápána jako méně privilegovaná, se postupem času proměnila v příliš privilegovanou skupinu. Noví populisté tedy deklarují jako svůj cíl zpětné nastolení společenské rovnováhy (Taggart 2000: 81).

V neposlední řadě nový populismu zahrnuje charakteristiku **ekonomické liberalizace**. Noví populisté se staví do opozice proti státním ekonomickým intervencím a kritizují zvyšování daní (Taggart 2000: 83). Noví populisté tedy kromě politické agendy a institucí odmítají také legitimitu moderního sociálního státu založeného na smíšené ekonomice (Taggart 2000: 75). Taggart hovoří o takzvaném „sociálním šovinismu“, což indikuje pomoc pouze některým a naopak vyčlenění určitých skupin z kategorie těch, kteří by měli pobírat sociální podporu (Taggart 2012).

¹² Zásadní je vždy kontext, ve kterém se daný populismus formuje a udává tak jeho postoje a hlavní charakteristiky. Specifikum kritiky imigrantství ilustruje například nizozemská List Pym Fortuyn, která zastávala anti-imigrantský postoj z důvodu obrany nizozemského multikulturalismu proti islámu, který byl vyobrazován jako anti-pluralitní, a tudíž i nekompatibilní s nizozemskou společností (Taggart 2004: 280).

¹³ V Itálii se za požadavky severu postavila Liga Severu v čele s Umberto Bossim (Taggart 2000: 81).

ANALYTICKÁ ČÁST

Práce si klade za cíl popsat klíčové aspekty referování o Georgi Sorosovi ze strany českých politických činitelů. Výsledky tohoto výzkumu by měly prozradit více podrobností o využívání populistické rétoriky, měly by ukázat, jaká témata a problematiky se v populistické rétorice objevují nejvíce, či jaký jazyk je v takovém typu diskurzu používán.

Praktická část práce byla rozdělena do tří segmentů. V první, metodologické části bude představena metodika výzkumu. V druhé části bude představen širší fenomén „George Soros“. Nebude zde popsána pouhá biografie této osoby, zejména bude kladen důraz na kauzy a aktivity s ním spojované a na formování Sorosova pohledu na svět, který determinoval jeho filantropické činnosti, a který je zároveň jedním ze zdrojů jeho kritiky. Bude zde také představena geneze obrazu George Sorose ve světovém politickém diskurzu s bližším nahlédnutím do maďarského politického prostoru, kde byl v červnu 2018 schválen balíček zákonů nazývaný „Stop Soros“ (About Hungary 2018). Specifická pozornost bude také věnována českému prostředí, respektive tomu, s jakými činnostmi se zde pojilo Sorosovo aktivní působení. V závěrečné, třetí části bude probíhat samotná praktická analýza. Zde budou představeny výsledky kvantitativní obsahové analýzy rétoriky vybraných politických aktérů – Tomia Okamury, Radima Fialy a Radka Rozvorala.

2. Metodologie

Hlavním cílem tohoto výzkumu je prokázat, že zkoumaná komunikace je v souladu s interpretací populismu, konkrétně s teorií *nového populismu* Paula Taggarta (1995; 1996; 2000). Na základě souboru charakteristik nového populismu byl vytvořen teoretický dataset, který byl nadesignován pro účely této práce, respektive za účelem tvorby výzkumného rámce pro obsahovou analýzu politického diskurzu.

Jak bylo nastíněno, v rámci stanovených cílů byl dominantně zvolen nejtypičtější metodologický přístup ke zkoumání populistického diskurzu, a to kvantitativní obsahová analýza (Poblete 2015: 20). Mezi nejčastěji zmiňované klady obsahové analýzy patří *„aplikovatelnost na různorodé typy (textových) dat¹⁴, přizpůsobení výzkumným záměrům (možnost dosáhnout vysoké míry zobecnění, ale i vnímavosti kvalitativních metod)*

¹⁴ Tuto složku někteří autoři naopak považují za problematickou a vyjadřují vůči aplikovatelnosti obsahové analýzy na různé druhy textů značnou míru skepse (Nuendorf 2002: 4). Podle těchto autorů by obsahová analýza měla být používána výhradně pro zkoumání takových textů, které *„lze analyzovat bez zahrnutí neobjektivních či mimo-textových znaků“* (Dvořáková 2010: 95).

a explanace opřená o objektivní kvantitativní zhodnocení (komparovatelnost)”, které jdou ruku v ruce se zápory jako jsou jimi „subjektivismus zanášený obsaženým (paradoxně) kvalitativním rozměrem (především investigací badatele) a rizika kvantitativních závěrů, jimž nepředcházet kvalitativní vhléd” (Dvořáková 2010: 95-96).

Právě z důvodu potřeby zakomponování kvalitativního vhledu lze v práci pozorovat i prvky metody kritické diskurzivní analýzy, pomocí které lze provádět „podrobnou jazykovou, lingvistickou, sémiotickou či obrazovou analýzu a jejími zásadními otázkami jsou vztah jazyka, moci a ideologie“ (Drulák 2008: 101-102). Tato metoda umožní hlubší nahlédnutí použitých stylů, rétorických prvků a jazykových prostředků a bude sloužit jako kvalitativní doplnění obsahové analýzy.

O kombinaci těchto dvou metodologických přístupů hovoří ve svém článku Jan Miessler (2008: 117). Obě metody se snaží zkoumanému fenoménu porozumět analýzou jazyka a významů, které jsou mu přisuzovány. Obsahová kvantitativní analýza se pohybuje v rámci předdefinovaných kategorií (orientuje se na proměnné) a zkoumaný obsah je zde vnímaný jako objektivní a není dále problematizován. „Nevýhodou je ztráta významu v průběhu kódování: analytik v textu hledá výskyt jednotlivých předem vybraných instancí, případně jednotlivé části textu zařazuje do několika předem vybraných kategorií” (Miessler 2008: 117). Aspekt kritické analýzy diskurzu tedy napomůže bližšímu pochopení významů, kterých výroky o Georgi Sorosovi mohou v příslušných kontextech nabývat. Jelikož metoda vychází z lingvistiky, umožňuje hloubkovou interpretaci zkoumaného textu. Miesslerem představený analytický přístup postavený na základě významu vytváří analytikovi prostor pro tvorbu vlastních „významových jednotek”, které se v textech opakovaně vyskytují (Miessler 2008: 120), což je vzhledem k rozsáhlému charakteru konceptu populismu žádoucí.

V následující kapitole bude popsán výzkumný design práce, v rámci něhož budou představeny výzkumné otázky a hypotézy, bude zde vymezen výběrový soubor dat, respektive typ médií, odkud budou data čerpána, způsob jakým budou získávána a bude také vytyčen časový interval zkoumaných dat (Scherer 2004; Dvořáková 2010). Neméně důležitou součástí této sekce bude představení subjektů výzkumu a postup, jakým byl jejich výběr proveden. V neposlední řadě dojde k vymezení kódovacích kategorií. Prvními a pro tuto práci nejzásadnějšími kategoriemi proměnných jsou kategorie vykrytalizované z teorie nového populismu Paula Taggarta. Dále bude probíhat kódování konkrétních témat

rezonujících v souvislosti s Georgem Sorosem, tonality používaného jazyka a médií, ve kterých se dané výroky objevily.

2.1 Stanovení výzkumných otázek a hypotéz

Pro účely obsahové analýzy výroků českých politických činitelů obsahujících zmínku o osobě George Sorose byl vytvořen soubor následujících výzkumných otázek a podotázek:

VO1: *Nakolik zkoumaná komunikace koreluje s jednotlivými prvky nového populismu?*

VO1.1: *Které charakteristiky nového populismu jsou identifikovány nejčastěji a v jaké podobě se zde vyskytují?*

VO2: *Zaštiťují vybraní političtí činitelé Georgem Sorosem jistý soubor témat?*

VO2.1: *Která témata se ve výrocih opakují nejčastěji?*

VO3: *Jaký jazyk vybraní populističtí aktéři ve spojitosti s Georgem Sorosem používají?*

VO4: *Ve kterých médiích byly výroky obsahující zmínku o Georgi Sorosovi zaznamenány nejčastěji?*

Vedle výzkumných otázek byly zformulovány také dvě hypotézy, které se tato práce pokusí buď potvrdit anebo vyvrátit:

H1: *Charakteristiky nového populismu budou nabývat nejvyšších hodnot ve výrocih Tomia Okamury jakožto charismatického lídra.*

H2: *George Soros v rétorice vybraných politických činitelů hraje roli vnějšího nepřítele¹⁵, skrze něhož je uplatňovaná kritika systému hodnot, který ztělesňuje. Prezentování vazby konkrétních subjektů a problematik s postavou George Sorose představuje snahu o démonizaci¹⁶ těchto subjektů.*

2.2 Metoda výběru subjektů výzkumu, sběru dat a časové vymezení

Jelikož je praktická část této práce postavena na teorii nového populismu, jejíž hlavní charakteristiku představuje krajně pravicová politika, výběr relevantních aktérů probíhal

¹⁵ Viz. kapitola *Vymezení konstrukce vnitřního/vnějšího nepřítele*.

¹⁶ Noví populisté vytváří apel k „frustrované, mainstreamové“ části společnosti, a to tím, že demonizují politiky, byrokraty, imigranty nebo ty, kdo pobírají sociální dávky (Taggart 1996: 2).

primárně na základě tohoto předpokladu. Druhým důvodem k volbě aktérů byla provedená před výzkumní rešerše mediálního prostoru, kde byla vyjádření k osobě George Sorose evidována nejčastěji právě v případě těchto vybraných aktérů. Třetím předpokladem pro výběr daných aktérů byla evidence alespoň deseti příspěvků obsahujících výrok o Georgi Sorosovi v rámci zkoumaného období. Posledním předpokladem bylo postavení aktéra v politickém systému ČR, respektive aktér musel zastávat jistou politickou funkci. Klíčová slova (jména aktérů), která budou vyhledávána v kombinaci s pojmem „Soros” jsou tedy následující: „Okamura”, „Fiala” a „Rozvoral”. Subjekty tohoto výzkumu jsou tedy tři čelní představitelé hnutí Svoboda a přímá demokracie (SPD): předseda strany Tomio Okamura, místopředseda strany a předseda poslaneckého klubu SPD Radim Fiala a místopředseda poslaneckého klubu SPD Radek Rozvoral (SPD 2020).

Kódovací jednotkou analýzy je vyjádření týkající se osoby George Sorose, ať už jde o kombinovanou zprávu, tedy příspěvek, který je kombinací vlastního textu a stranických materiálů či mediálních zpráv nebo o ryze autorský text.

Výzkum rétoriky vybraných českých politických činitelů vůči postavě George Sorose bude prováděn na úrovni dvou typů médií. Jako první bude probíhat sběr mediálních reprezentací pomocí mediálně analytického nástroje Newton Media Search. Vyhledávání relevantních mediálních vyjádření bude probíhat pomocí klíčových slov. Hlavním klíčovým slovem je pojem „Soros”, který bude vždy zadáván v kombinaci se jmény klíčových aktérů, respektive jmény konkrétních politiků a případně názvy jejich politické strany. Druhá úroveň analýzy bude probíhat v rámci sociálních médií, konkrétně budou analyzovány příspěvky na sociální síti Facebook. Zejména toto konkrétní médium posloužilo jako zásadní zdroj dat pro tuto práci, jelikož právě nová média v současné době hrají roli významného nástroje politické komunikace (Gregor a Macková 2014: 56). Bude vytvořen datový soubor příspěvků obsahujících zmínku o Georgi Sorosovi z oficiálních facebookových stránek výše jmenovaných tří politiků, respektive budou sbírány příspěvky z hlavní stránky, takzvané „Timeline”. Sběr dat bude prováděn jak skrze zadávání klíčových slov, tak pomocí programu Facepacer 4.1. Jedná se o následující facebookové stránky: Tomio Okamura – SPD¹⁷

¹⁷ Tato stránka s celkovými 250 294 sledujícími je zároveň hlavním facebookovým informačním kanálem politické strany Svoboda a přímá demokracie (SPD). Oficiální facebooková stránka hnutí má oproti tomuto profilu pouhých 31 527 sledujících a většina obsahu má podobu sdílených příspěvků stránky Tomio Okamura – SPD (Facebook 2020a).

(Facebook 2020a), Radim Fiala - SPD (Facebook 2020i) a Radek Rozvoral (Facebook 2020j).

Za účelem dosažení co největší reprezentativity zkoumaného vzorku byl zvolen co nejdelší časový úsek počínaje 13. únorem 2018, kdy se téma George Sorose do politické debaty dostalo z důvodu předkládaného návrhu zákona „Stop Soros”, který měl omezit zahraniční financování neziskových organizací v Maďarsku, a 12. březnem 2020 konče, kdy byl na území České republiky vyhlášen nouzový stav z důvodu „*ohrožení zdraví v souvislosti s prokázáním výskytu koronaviru*” (MZČR 2020) a veřejný diskurz tak plně zaměstnala krize vyvolaná pandemií. Na datovém souboru bude provedena kvantitativní obsahová analýza, respektive hledání četnosti výskytu konkrétních slov a konceptů napříč širokou škálou publikovaných výroků.

2.3 Teoretický dataset a soustava proměnných (kódování)

V této podkapitole bude specifikován teoretický dataset (soubor proměnných), jenž vychází z teoretického poznání představeného v první části práce, a který bude sloužit jako výzkumný rámec pro praktickou analýzu. Důvodem sestavování vlastního výzkumného datasetu byla potřeba nalézt takový specifický výzkumný rámec pro studium konkrétního případu populistického diskurzu, aby aspekty jednotlivých výroků byly měřitelné. Ačkoliv obě úrovně analýzy používají stejné nástroje měření, a to závislé proměnné v podobě charakteristik populismu, v tomto případě bychom si nevystačili s hlavními jádrovými znaky populismu, jak je například vytyčil Cas Mudde: (1) odkazování se na lid a vymezování se proti elitám, (2) akcentace antagonistického vztahu mezi lidem a elitou, (3) prezentování lidu jako morálně nezkaženého suveréna (Mudde 2004: 545-546; Mudde, Kaltwasser 2017: 16). Tyto charakteristiky jsou společné všem typům populismu, ale jako výzkumný rámec jsou vhodné spíše pro širší analýzu politických programů a mediálních reprezentací, nikoliv pro obsahovou analýzu konkrétního výčtu politických výroků. Zde je tedy třeba se zaměřit na konkrétní teritorium a historické období, tedy na oblast současné střední Evropy, kde se populismus v největší míře objevuje mezi krajně pravicovými subjekty. Proto je pro účely výzkumného záměru a vytyčení teoretického datasetu stěžejní zejména teoretické poznání představené v kapitole *Nový populismus podle Paula Taggarta*, kde byly definovány hlavní charakteristiky evropských krajně pravicových stran spadajících do kategorie nového populismu.

V rámci obsahové analýzy výroků bude probíhat identifikace, respektive kódování charakteristik nového populismu. Vzhledem k tomu, že Česká republika je státem etnicky homogenním, charakteristika etnického regionalismu se zde automaticky vylučuje. Odhalovaný výsledek bude kódován do následujících kategorií, které vykrystalizovaly z teorie nového populismu Paula Taggarta:

(CH1) **antiinstitucionalismus:** odmítání etablovaných politických stran a stranického systému, kritika byrokratického státu, prosazování prvků přímé demokracie,

(CH2) **antielitismus:** kritika globalizace, amerikanizace a euroskepticismus,

(CH3) **anti-imigrantství:** anti-imigrantský nacionalismus, kritika imigrace a multikulturalismu,

(CH4) **akcentace homogenního heartlandu¹⁸:** chápání evropských národů jako etnicky a kulturně homogenní,

(CH5) **ekonomická liberalizace:** kritika zdanění, kritika sociálního státu a vyčleňování určitých skupin z kategorie těch, kteří mají nárok na pobírání sociálních dávek.

Vedle kódování charakteristik nového populismu bude probíhat také samostatné kódování konkrétních témat, která zaznívají v souvislosti s postavou George Sorose ve výročích vybraných politických činitelů. Bude se jednat o následující témata: (T1) migrace, (T2) multikulturalismus, (T3) islamizace / podpora islámu, (T4) globalizace/„globalismus“¹⁹/„globalista“, (T5) nacionalismus, (T6) EU/Brusel, (T7) kritika politických stran / vazba na politické strany, (T8) neomarxismus²⁰ / „neomarxista“ / levicové smýšlení, (T9) kritika neziskových organizací, (T10) podpora zákona „Stop Soros“, (T11)

¹⁸ Pojem heartland vyjadřuje specifickou oblast, ve které se populistickou perspektivou nachází ctnostná, homogenní skupina lidí. Heartland je místem, které reprezentuje pozitivní aspekty každodenního života (Taggart 2000: 95).

¹⁹ Takto formulovaný pojem daných politických činitelů autorka chápe jako synonymum pojmu globalizace.

²⁰ Pojem zaznívá převážně ve formulaci „neomarxistický“ nebo „neomarxista“. Význam tohoto pojmu lze určit jen velice obtížně, jelikož ze sdělení obsah pojmu není zřejmý. Dle výkladu *Sociologické encyklopedie* je neomarxismus označením takových koncepcí, „které se snaží na základě nových interpretací K. Marxe nebo na základě návratu k tzv. autentickému marxismu analyzovat nové jevy kap. společnosti, fil. fundovaně kritizovat praxi tzv. reálného socialismu a formulovat projekty polit. činnosti alternativní jak vůči strategii a taktice kom. hnutí, tak vůči etablovaným polit. hnutím, směrům a stranám kap. společnosti“ (Sociologická encyklopedie 2017).

vazba na média, (T12) kritika „sluníčkářů“²¹, (T13) gender/sexualita, (T14) menšiny / pozitivní diskriminace. Cílem kódování je nalezení nejčastěji skloňovaných témat spojovaných s Georgem Sorosem za účelem možné hlubší kvalitativní interpretace teoretického poznání.

Jako poslední bude kódována druh/tonalita užívaného jazyka a mediálních zdrojů, v rámci nichž byly příspěvky publikovány. Kódování jazyka proběhne na třech úrovních: negativní rétorika, neutrální rétorika a pozitivní rétorika. Média pak budou kódována na základě jejich názvu.

Obsah výroků v mediálních reprezentacích a na sociálních sítích bude přiřazován do výše stanovených kategorií a následně budou výsledky zpracovány pomocí frekvenční analýzy, konkrétně na základě zastoupení dle četnosti (Vojtíšek 2012: 32). Data budou zpracována v programu Google Tabulky a dále budou v podobě tabulek a grafů zpracována v aplikaci Numbers (Apple 2008-2020).

²¹ Pojmy „sluníčkový člověk“ či „sluníčkář“ jsou dle sociologa Jana Jandourka (2015) výrazy objevujícími se v českém prostředí od roku 2013, a to v různých významech. Dle Tomia Okamury je „sluníčkářem“ „podporovatel tzv. liberalismu, progresivismu, masové migrace, islámu, LGBT ideologie, militantního feminismu, genderismu a klimatického alarmismu. A v rámci EU jsou samozřejmě zcela bezvýhradnými, až nekritickými podporovateli EU. A nejen to, jsou dokonce zastánci co nejhlubší EU integrace a u nás i přijetí eura“ (Facebook 2020k).

3. George Soros

George Soros (rozený Schwartz²²) je americký finančník, miliardář a filantrop židovského původu, narozený v Maďarsku 12. srpna 1930 do rodiny advokáta a esperantisty²³ Tivadara Sorose (Laska 2002: 91). Po konci 2. světové války z důvodu nástupu komunismu Soros ve svých sedmnácti letech, v roce 1947, za pomoci svého otce emigroval do Spojeného království, kde absolvoval studium filozofie pod vedením Karla Poppera na *London School of Economics and Political Sciences*. V oboru filozofie však dále nepokračoval a nastoupil do londýnské investiční banky *Singer & Friedlander* (Kellner 2020). V roce 1956 začal Soros pracovat v New Yorku pro F. M. Mayera na Wall Street (Kaufman 2002: 83) a o pět let později, v roce 1961, získal americké občanství (Greenwald 2010).

Ačkoliv se George Soros po ukončení studia filozofie začal věnovat odlišnému oboru, myšlenky Karla Poppera hrály zásadní roli ve formování Sorosova pohledu na svět, a tak i výrazným způsobem ovlivnily jeho chápání trhu²⁴, a následně také směr jeho filantropické činnosti²⁵ (Mayer 2004; Bessner 2018). Soros si dle svých slov „*všiml, že investoři vycházejí z předpokladu, že všichni lidé mají perfektní informace o okolním světě, což bylo v naprostém protikladu k mému pohledu na svět*” (Soros in Lindner, Brolík 2017: 19). Soros se tedy naopak zaměřil na „*vyhledávání bublin na trhu (...) a úspěšnými sázkami na jejich prasknutí se stal jedním z hrstky nejúspěšnějších finančníků historie*” (Lindner, Brolík 2017: 19).

Zásadním momentem v Sorosově kariéře a současně i zásadním mezníkem v celkovém vnímání jeho osobnosti byl rok 1992. Britská ekonomika se v tomto období potýkala s vysokou mírou inflace, nezaměstnanosti a státním dluhem, a tak sílil i tlak na oslabení měny. Této situace využili světoví finanční spekulanti, kteří začali libru masivně vykupovat, čímž vytvářeli ještě větší tlak na její oslabení. Britská *Bank of England* se pokoušela tento tlak vyvažovat zpětným vykupováním libry z devizových rezerv, britská vláda zase zvyšováním úrokových sazeb. Žádný ze záchranných mechanismů však nedokázal pád libry zastavit (Holanová 2012). Největší měrou k pádu britské libry přispěl

²² Rodina změnila jméno na Schwartz v roce 1936 z důvodu rostoucího antisemitismu (Laska 2002: 91).

²³ George Soros patří mezi nejznámější současné esperantisty (Kilgannon 2017).

²⁴ Soros aplikoval jeho vlastní interpretaci Popperova myšlení na svět finančnictví, zaměřil se na to, co nazýval „reflexivitou” (Mayer 2004). „*Přišel s názorem, že vývoj trhu neovlivňuje jenom skutečný ekonomický stav, ale také představy a očekávání těch, kteří na trhu obchodují*” (Sokol 2017).

²⁵ Idea „otevřené společnosti”, ve které panují individuální svobody, pluralismus a svobodná vůle (Mayer 2004; Steinberger 2018).

právě finančních George Soros, respektive jeho *Quantum Fund*²⁶, který reagoval ze všech nejagresivněji. Když totiž „sázkou na propad britské libry během jediného dne vydělal miliardu, britská centrální banka ztratila víc než trojnásobek” (Lindner, Brolík 2017: 19). Bank of England se dařilo pádu vzdorovat jen během 16. září. Jelikož britský trh na podporu nijak nereagoval, vyhlásila vláda premiéra Johna Majora ve večerních hodinách ještě téhož dne „odchod Británie z Evropského mechanismu směnných kurzů (ERM), v rámci něhož byly jednotlivé měny vůči sobě zafixované. Libra okamžitě oslabila – v prvních pěti týdnech ztratila vůči marce 15 procent a vůči dolaru 25 procent.” (Holanová 2012). Tomuto dni se začalo přezdívát „černá středa”, avšak i přesto, že se jednalo o obtížnou situaci, britská libra z ní dle řady ekonomů vyšla silnější, jelikož se po uvolnění kurzu trh oživil a následně došlo i ke snížení inflace (Tebbit 2002; Kohout in Halonová 2012).

Téměř stejný průběh byl zaznamenán na asijském trhu, kde za účasti Sorosova fondu Quantum došlo v roce 1997 k pádu thajské měny baht (Steinberger 2018). Co se týče obchodování s měnou vůbec, téměř v každé diskuzi o největších obchodech s měnou postava George Sorose do určité míry figuruje, jelikož celá řada obchodníků má jistou vazbu na Sorosův investiční fond Quantum (Beattie 2020). Právě v tomto odvětví Soros získal většinu svého jmění. Na finančních spekulacích Soros vydělal celkově okolo 44 miliard dolarů (BBC 2019a).

O to větším kontrastem je druhé odvětví, kterému George Soros zasvětil život. Tímto odvětvím je filantropie, do které ze svého majetku Soros již vložil částku dosahující 32 miliard dolarů (Matulík 2019). Vzhledem k tomu, že většinu svého jmění Soros získal z finančních spekulací, jeho filantropické aktivity se tak pro jistou názorovou skupinu stávají kontroverzními.

Již v době apartheidu v Jihoafrické republice v 70. letech 20. století Soros poskytoval stipendia černošským studentům na univerzitě v Kapském městě (Barker 2010; Dolejší 2018). Sorosova filantropická činnost do určité míry vycházela z aktivity jeho otce, Tivadara Sorose, který na sklonku svého života prodal veškerý majetek a finální sumou zafinancoval vznik rodinné nadace ve Švýcarsku (Kaufman 2002: 91). Stěžejním zdrojem inspirace však Sorosovi patrně byl jeho vysokoškolský pedagog Karl Popper, jehož kniha *Otevřená společnost a její nepřátelé* měla zřejmě zásadní vliv na utváření Sorosova myšlení, o čemž koneckonců vypovídá i název Sorosovy nadace založené v roce 1993 (Dolejší 2018).

²⁶ Jeden z největších amerických investičních (hedgeových) fondů založený v roce 1969 (Steinberger 2018).

Hlavním centrem Sorosovy filantropie se stala nadace *Open Society Foundation / Institute in New York*, která v současnosti operuje ve více než sto dvaceti zemích po celém světě, čímž se Soros stal filantropem globálního rozměru (BBC 2019a; Open Society Foundations 2020). Deklarovaným cílem této nadace je podpora intelektuální svobody, lidských práv a občanských práv uvnitř všech světových zemí s represivními režimy. Sorosova filantropie je totiž postavená na základní ideji, a to takové, že „*svobodný projev kritického myšlení, jaký používal například v rámci své finanční kariéry, je základním pramenem demokracie, či ‘svobodné společnosti’*” (Mayer 2004). Proto mezi Sorosovy největší finanční příspěvky patřily například stamilionový grant na internetové propojení ruských univerzit nebo realizace Středoevropské univerzity (CEU), která měla být zdrojem k budování mezinárodní evropské společnosti (Bessner 2018; Laska 2002: 92).

V každé jednotlivé zemi se aktivity nadace liší na základě tuzemských potřeb, všechny se však pohybují v rámci šestnácti zastřešujících tematických programů. Mezi hlavní témata, do kterých je zároveň alokováno nejvíce financí, patří obrana demokratických postupů (obrana voličských práv), vzdělávání (na nižší i vyšší úrovni) či podpora rovnosti a antidiskriminace (Open Society Foundations 2020). V rámci fondu se Soros například dlouhodobě zaměřuje na zlepšování postavení Romů, čehož se snaží dosahovat například pomocí poskytování studijních stipendií (Dolejší 2018). V posledních letech se organizace začala více soustředit na Spojené státy americké, kde je investováno do programů zaměřených na ochranu práv členů LGBT komunity a redukci zneužívání policejní moci (Gelles 2017).

Vzhledem ke svému původu a životnímu příběhu stojícím na zkušenostech z období nacismu a komunismu v Maďarsku, George Soros od začátku věnoval specifickou pozornost prostoru střední a východní Evropy. V tomto regionu Soros nejprve podporoval opoziční disidentská hnutí, která stála proti komunistickému režimu, mezi něž patřila i československá Charta 77 nebo polská Solidarita (Dolejší 2018). Místním intelektuálům také zprostředkovával stipendia pro studium na zahraničních univerzitách, nabízel granty divadlům, školám a dalším kulturním a sociálním institucím. Od těchto aktivit si Soros sliboval „*rozbití monopolu dogmatu*”, jelikož byl toho názoru, že „*dogmatický způsob myšlení, který charakterizoval uzavřené společnosti, těmto společnostem znemožňoval přizpůsobovat se historickým změnám*” (Bessner 2018). Po rozpadu východního bloku Soros musel podobu aktivit, které měly dále pokračovat v „*otevírání uzavřené společnosti*”, přehodnotit. A tak došlo k zakládání stálých institucí, respektive poboček sítě Open Society

Foundations. Tou první byla v roce 1984 pobočka v Maďarsku a později následovalo zakládání poboček v Polsku, Československu, Bulharsku i v samotném centru Sovětského svazu – v Rusku (Bessner 2018; Hosenseidlová 2018). Významným rozdílem oproti jiným americkým nadacím investujících v počátku 90. let 20. století do postkomunistického regionu byla formální nezávislost místních poboček na americké centrále (Lindner, Brolík 2017: 20).

Soros od roku 1987 publikoval čtrnáct knih a řadu článků v předních amerických denících, stal se tedy i součástí jisté intelektuální komunity. Pro Sorosovy texty je charakteristická idea internacionalismu, tedy přesvědčení, že cílem současné společnosti není svět založený na principu státní suverenity, nýbrž vybudování globální komunity, jejíž vznik je dle Sorose jedinou cestou, jak může lidstvo úspěšně čelit existenciálním výzvám, jako je jimi například klimatická změna (Bessner 2018; Steinberger 2018).

George Soros je i ve svých necelých devadesáti letech stále středem pozornosti celosvětové veřejnosti. To mimo jiné potvrzuje i fakt, že mu na konci roku 2018 byla prestižním britským deníkem *The Financial Times* udělena cena Osobnost roku.²⁷ Tuto cenu obvykle dostávají osobnosti za dosažené úspěchy, jako tomu bylo v případě americké softwarové inženýrky Susan Fowler nebo německé kancléřky Angely Merkel. George Soros byl však podle *Financial Times* zvolen „*kvůli hodnotám, které reprezentuje*“ (The *Financial Times* 2018). Americký filantrop je zde ztotožňován konkrétně s „*idejemi liberální demokracie a otevřené společnosti, které hrály zásadní roli v úspěchu ve studené válce a které jsou nyní v obležení ze všech stran, od Ruska Vladimira Putina po Ameriku Donalda Trumpa*“ (The *Financial Times* 2018).

George Soros je postavou, která se neustále aktivně podílí na komentování světové ekonomiky a globálního politického dění. Na základě toho podniká reálné kroky, a tím často sklízí kritiku ze strany politických činitelů zejména z pravého křídla politického spektra, kteří kritizují jeho zasahování do politických záležitostí z pozice postrádající legitimitu demokraticky zvoleného aktéra (BBC 2018). Konkrétním případům politického diskurzu obsahující kritiku vůči Georgi Sorosovi bude věnována následující podkapitola.

²⁷ Poprvé list cenu udělil v roce 1975 německému kancléři Helmutu Schmidtovi, pravidelně pak cenu vyhlašuje britský list až od roku 2002 (Hospodářské noviny 2018).

3.1 George Soros v politickém diskurzu

S postavou George Sorose se kromě informací plynoucích z jeho finančních, filantropických či filozoficko-vizionářských aktivit pojí narativy o jeho ovlivňování světového politického dění, a to i ze strany významných světových politických aktérů. První kritické hlasy vůči osobě George Sorose se v mediálním prostředí objevily již v 90. letech 20. století. Na skutečné síle však nabyly až v roce 2003, kdy Soros veřejně odsoudil válku v Iráku, respektive vpád do Iráku vojsky vedenými Spojenými státy, a začal miliony dolary podporovat Demokratickou stranu v USA (BBC 2019a). Soros v té době otevřeně vyjadřoval svůj záměr: „*Světů nejvíce prospějí tím, když se pokusím dostat George W. Bushe z Bílého domu*” (Soros in Lindner, Brolík 2017: 21; Burkeman 2004). Bushovo volební heslo „*Bud' jste s námi, nebo proti nám*” Soros hodnotil jako „*podrývání základních principů demokracie, jimiž je civilizovaný diskurz*” (Borger 2003; Burkeman 2004), v politice Bílého domu dle Sorose dominovala „*idea nadřazenosti*” a svá pozorování dával do souvislosti se zkušenostmi z nacisty okupovaného Německa (Blumenfeld 2003; Borger 2003).

Tímto prvním přímým zásahem do politiky v USA se George Soros stal „*veřejným nepřítelem konzervativních kruhů, jejichž zástupci varovali Američany, že Soros chce vytvořit světovou vládu a pak ji kontrolovat*” (Lindner, Brolík 2017: 21). Je potřeba říci, že ke kritice podobného rázu docházelo zároveň i ze strany některých členů americké levice, a to směrem k síti významných donorů konzervativní strany, v jejímž čele stojí miliardáři Charles G. a David H. Koch (Vogel, Shane, Kingsley 2018). George W. Bush nicméně nakonec v prezidentské volbách v roce 2004 zvítězil a podobně tomu tak bylo i o dvanáct let později, kdy konzervativní prezidentský kandidát Donald Trump zvítězil nad Hillary Clintonovou, které Soros rovněž poskytoval významnou finanční podporu (Gelles 2017).

Debata okolo postavy George Sorose se během prezidentské kampaně v roce 2017 a 2018 ještě více vyostřila. V srpnu 2017 došlo k tragédii ve Virginii, kde se střetla skupina protestujících s neonacisty. Mezi členy americké pravice byli tací, kteří tvrdili, že celou událost zosnoval George Soros za účelem poškození reputace Donalda Trumpa (BBC 2018a). V rámci republikánských výzev ke sběru finančních příspěvků, které běžely na televizním kanálu Fox News, bylo Sorosovo jméno skloňováno jako „*univerzální symbol liberalistického šílenství*” (Vogel, Shane, Kingsley 2018).

Došlo také k tomu, že Donald Trump mladší, nejstarší syn Donalda Trumpa, na svém twitterovém profilu sdílel příspěvek komičky Roseanne Barr, obsahující tvrzení, že George

Soros kolaboroval s nacisty. Na základě těchto nepravdivých výroků následně televize ABC oznámila ukončení sitcomu Roseanne Barr (Crane 2018; Shugerman 2018; Vogel, Shane, Kingsley 2018). Prezident Donald Trump zase na svém twitterovém účtu označil Sorose za toho, kdo platil skupinu žen protestující proti volbě Bretta Kavanaugha na místo soudce Nejvyššího soudu Spojených států²⁸ (Coleman 2018; Miller 2018).

Další záležitostí, se kterou byl Soros spojován, byla otázka migrace. Potom, co během podzimu 2018 do USA přišly tisíce migrantů z Hondurasu, začala být tato událost přisuzována Georgi Sorosovi (Coleman 2018; Bershidsky 2018). Například republikánský kongresman Jack Kingston se vyjádřil, že se jedná o „*vysoce organizovanou snahu, za kterou někdo stojí. Někdo, kdo to částečně financuje a takové zapojení by bylo typické pro George Sorose*” (BBC 2018a). Prezident Donald Trump na tuto otázku odpověděl tak, že „*by nebyl překvapen, kdyby Soros platil karavanu migrantů ze Střední Ameriky*” (BBC 2018; Bershidsky 2018).

V USA byly ve veřejném diskurzu zkonstruovány dvě pomyslné ideové skupiny, na jedné straně se Sorosem, který je vyobrazován jako čelní představitel „*globalistického hnutí, jako levicový radikál, který podryvá etablovaný systém, a zastávce oslabování křesťanských společností skrze imigraci*” (Vogel, Shane, Kingsley 2018), a na druhé straně s „*neokonzervativci*”, které Soros nazval „*skupinou extremistů vedených hrubou formou sociálního darwinismu*” (Blumenfeld 2003).

Jelikož George Soros dlouhodobě kritizuje politickou situaci v Rusku, ruská generální prokuratura v listopadu 2015 označila Open Society Foundation, která v Rusku působila od roku 2003, za nežádoucí organizaci a přijetím nového zákona bylo umožněno činnost organizace v zemi zakázat (Dolejší 2018).

Nyní bude přenesena pozornost k evropskému kontextu. Kritické hlasy směrem k osobě George Sorose jsou nejvíce slyšet ze strany krajně pravicových politiků, jako například od bývalého italského ministra vnitra a předsedy strany Liga Severu Mattea Salviniho, nebo také předsedy britské Strany nezávislosti Spojeného království (UKIP) Nigela Farage, podle něhož je Soros „*v mnoha ohledech největším ohrožením západní civilizace*” (Matulík 2019).

²⁸ Brett Kavanaugh byl obviněn ze sexuálního obtěžování z dob svých studií (Mansoor 2018).

Ačkoliv se podpora v podobě stipendia na zahraniční univerzitě vztahovala například i na maďarského premiéra Viktora Orbána²⁹ (Walker 2017; The Economist 2018), jehož stranu Fidesz navíc Soros v počátku jejího vzniku financoval, právě Viktor Orbán se stal hlavním evropským představitelem boje proti Georgi Sorosovi. Boj proti zahraničnímu financování neziskových organizací, v jejichž čele rétorikou Viktora Orbána George Soros stojí, představoval jeden z klíčových narativů volební kampaně strany Fidesz v roce 2018. Viktor Orbán v jednom ze svých předvolebních projevů na své voliče apeloval slovy: *„Bojujeme s nepřítelem, který je jiný než my. Není vidět, ale skrývá se. Nejedná narovinu, ale kuje pikle v zákulisí. Není čestný, naopak, je bezzásadový. Není národní, ale mezinárodní. Nevěří v poctivou práci, nýbrž je to finanční spekulant. Nemá svoji vlast, ale považuje se za světoobčana”* (Balcer 2019; BBC 2019b; Matulík 2019).

Podle Viktora Orbána je Soros pro zemi, potažmo pro celou Evropu, nebezpečný převážně z toho důvodu, že je to on, kdo stojí za přílivem milionů migrantů do Evropy (Bessner 2018). Ve své předvolební kampani Orbán mluvil o takzvaném „Sorosově plánu“, který spočívá ve snaze zahrnout Maďarsko muslimskými imigranty za účelem oslabení dominantních křesťanských hodnot (Steinberger 2018). Jelikož tento plán Soros provádí dle Orbána skrze neziskové organizace, které se zaměřují na pomoc migrantům, jedním z hlavních bodů jeho programu se stalo omezení činnosti takovýchto organizací (Dolejší 2018). Právě za tímto účelem Orbánova vláda představila na začátku roku 2018 zákon zvaný „Stop Soros“ (Kovács 2018).

3.1.1 Zákon „Stop Soros”

13. února 2018 maďarská vláda premiéra Viktora Orbána představila návrh balíčku zákonů zvaného „Stop Soros”. Zákon je namířen proti neziskovým organizacím, které *„sponzorují, organizují nebo podporují příchod nebo pobyt občanů zemí třetího světa ... a jsou klasifikovány jako organizace podporující migraci”* (Than 2018). Text návrhu zákona obsahuje argument, který dle vlády autorizuje tvorbu tohoto legislativního balíku: *„98 % občanů hlasujících v referendu zřetelně odmítli povinné kvóty a 2,3 milionu lidí vyjádřilo jejich jasný názor v národní debatě o ‘Sorosově plánu’”* (Helsinki 2017). Dle tohoto údajného „Sorosova plánu” se americký miliardář spolu s politiky EU snaží do Evropy

²⁹ Viktor Orbán v roce 1988 od George Sorose obdržel stipendium, díky kterému vystudoval prestižní Oxfordskou univerzitu (The Economist 2018).

přivést miliardy migrantů a poskytovat jim různá zvýhodnění (ČT24 2018b). Vláda premiéra Viktora Orbána tedy na základě těchto premis předložila legislativu, podle které:

- organizace propagující masovou migraci a které jsou financovány ze zahraničí musí být registrovány,
- musí veřejně vykazovat své aktivity.
- tyto organizace musí platit daně, na základě, nichž bude stát alokovat finance na ochranu hranic,
- osoby organizující imigraci mohou být zadrženy a vyhoštěny ze země (Helsinki 2017).

Zákon Stop Soros se stal jedním z hlavních bodů volebního programu strany Fidesz Viktora Orbána pro parlamentní volby konající se 8. dubna 2018. Antikampaň proti Georgi Sorosovi byla v těchto volbách mediálně nejviditelnějším prvkem předvolební kampaně. Po celé zemi byly vylepeny vládní billboardy, které varoval voliče, aby se Soros nestal tím, kdo „se bude smát jako poslední“ (BBC 2019a). Na jiných byl George Soros vyobrazován spolu s opozicí nebo též s tehdejšíím předsedou Evropské komise Jean-Claude Junckerem³⁰ (Seznam Zprávy 2018). Postava George Sorose byla spojována s Evropskou unií a takzvanými „liberálními globalistickými elitami“ (Robinson, Sardarizadeh 2019).

V Maďarsku byly také spuštěny spoty v televizi a v rádiu varující před takzvaným „Sorosovým plánem“, což vyústilo v neočekávanou situaci. Jak vyplývá z průzkumů, šedesát šest procent Maďarů si v předvolebním období myslelo, že Sorosova strana kandiduje v dubnových volbách (ČT24 2018a). Podle investigativního zpravodajského webu *atlatszo.hu* vynaložila vládní strana Fidesz za uplynulý rok na kampaň proti Sorosovi více než 1 miliardu korun ze státního rozpočtu a dle kritiků navíc většinu peněz získaly reklamní a mediální agentury spřízněné s okolím Viktora Orbána (ČT24 2018a).

Vládní koalice Fidesz-KDNP nakonec v dubnových volbách zvítězila, již potřetí tak získala dvoutřetinovou většinu v parlamentu (Bayer 2018; Santora 2018). Jako jedna z prvních Viktoru Orbánovi na svém twitterovém účtu gratulovala předsedkyně francouzské Národní fronty Marine Le Penová slovy: „*Velké a jednoznačné vítězství Viktora Orbána v Maďarsku: převrácení hodnot a masová imigrace, které prosazuje Evropská unie, jsou*

³⁰ Billboardy útočící na Jean-Claude Junckera nakonec maďarská vláda na nátlak Evropské unie musela odstranit. Hrozilo jí i vyloučení z konzervativní křesťansko-demokratické frakce Evropského parlamentu Evropské lidové strany (ELS) (ČT24 2018c).

zнову odmítnuty. V nadcházejících eurovolbách v roce 2019 mohou nacionalisté získat většinu” (Than, Szakasc 2018). Vláda premiéra Viktora Orbána tedy znovu získala silný mandát a mohla tak dále pokračovat v prosazování své politiky, jejíž výraznou součástí je anti-imigrantství, snaha o omezení fungování neziskových organizací a odpor k hlubší evropské integraci (Bayer 2018; Than, Szakasc 2018).

Balíček zákonů „Stop Soros” byl maďarským parlamentem přijat 20. června 2018. Zákonem bylo zúženo pole působnosti neziskových organizací, zaměstnancům těchto organizací i jednotlivcům v případě pomoci migrantům v získávání azylu nyní hrozí trest odnětí svobody (Dunai 2018). Zákon nově kriminalizuje takové občanské organizace, jež „podporují” imigraci a implementuje dvacetí pěti procentní daň na neziskové organizace financované ze zahraničí (Berend 2019: 104).

Již měsíc před samotným přijetím zákona se organizace Open Society Foundations rozhodla „přesunout své mezinárodní aktivity koordinované z Budapešti, a také zaměstnance, do německého hlavního města Berlína, neboť v Maďarsku čelí stálému růstu represivního politického a právního prostředí” (Open Society Foundations 2018). V případě Středoevropské univerzity, která byla též založena Georgem Sorošem, došlo k nucenému odchodu univerzity do Vídně, jelikož s ní vláda odmítla podepsat smlouvu, která by umožnila pokračování jejího fungování v Budapešti. Ředitel univerzity, Michael Ignatieff reagoval na situaci slovy: „...*Je to bezprecedentní. Instituce Spojených států byla vyhozena ze země, která je spojencem v Severoatlantické alianci. Evropská instituce byla vypuzena z členské země Evropské unie...*” (CEU 2018; ČT24 2018c; Dunai, Than 2018). Podle ředitele Středoevropské univerzity se George Soros pro premiéra Viktora Orbána stal „veřejným nepřitelem číslo jedna a cokoliv, co je s ním spojeno, se stává terčem kritiky” (Ignatieff in BBC 2019b).

Evropská unie zahájila v září roku 2018 proti Maďarsku disciplinární řízení, plynoucí z obav o nezávislost maďarské justice, médií i akademické sféry. Představitelé Evropské unie odůvodnili své rozhodnutí tím, že maďarská vláda představuje „systematickou hrozbu” pro demokracii a právní stát (Rankin 2018). 11. prosince 2019 se v Bruselu sešla Rada pro obecné záležitosti (GAC), v jejímž rámci se zástupci členských zemí a Evropské komise zabývali porušováním práv v Maďarsku. V průběhu tohoto uzavřeného jednání mluvčí premiéra Viktora Orbána, Zoltán Kovács, na svém twitterovém účtu přidával sérii příspěvků o průběhu jednání a vzhledem k tomu, že tím porušil pravidla uzavřeného jednání, byl

nakonec z místnosti vykázán (Euroskop 2019). V příspěvcích Kovács vznášel kritiku k zasedajícím ministrům a eurokomisařům, které nazýval „Sorosovým orchestrem“ a publikoval zde například i archivní fotografii, na které je zachycena česká eurokomisařka Věra Jourová vedle George Sorose (Boubínová 2019; Makszimov 2019). V lednu 2020 generální advokát Soudního dvora EU uvedl, že „*maďarský zákon omezující zahraniční financování nevládních organizací porušuje právní předpisy Evropské unie*“, jelikož není v souladu s principem volného pohybu kapitálu. Stanovisko generálního advokáta sice není pro soud závazné, ale „*ve většině případů se jím řídí. Pokud soud dospěje ke stejnému závěru, bude Maďarsko nuceno zákon upravit či zrušit*“ (ČT24 2020).

3.2 George Soros a jeho působení v ČR

Tato podkapitola se bude věnovat událostem, které v České republice přímo souvisely s osobou George Sorose. Jak již bylo dříve řečeno, George Soros věnoval ve svých filantropických aktivitách specifickou pozornost oblasti střední a východní Evropy. Zde ještě v období komunismu podporoval disidentské skupiny, jako i českou Chartu 77. Finanční pomoc začal George Soros poskytovat skrze Nadaci Charty 77, jelikož se Soros v roce 1981 v New Yorku seznámil se zakladatelem nadace, jaderným fyzikem Františkem Janouchem, kterému nabídl svou podporu (Plesl, Kolář 2018). Nadace byla založena a působila ze švédského Stockholmu, po roce 1989 se však chtěla přestěhovat do Prahy, a tak František Janouch společně s Georgem Sorosem a Karlem Schwarzenbergem představili záměr tehdejšímu premiérovi Mariánu Čalfovi. Nadace se po revoluci zaměřila na podporu občanské společnosti a pomáhala například Občanskému fóru, Veřejnosti proti násilí, Lidovým novinám nebo nakladatelství Atlantis (ČT24 2018d).

V dubnu roku 1991 George Soros nabídl české vládě dvacet pět milionů dolarů na vybudování univerzity pro studenty bývalého sovětského bloku výměnou za poskytnutí budovy, kde měla pražská pobočka vzniknout (Durcanin 1993). V roce 1991 tak v Praze a současně i v Budapešti, byla založena Středoevropská univerzita (CEU), na níž měli studenti možnost absolvovat postgraduální studium pod vedením akademiků pocházejících z řady prestižních světových univerzit. Univerzita původně převážně sídlila v Praze, avšak z důvodu „*politického a finančního konfliktu mezi zakladatelem univerzity a českou vládou*“, v jejímž čele stál tehdejší premiér Václav Klaus, došlo v roce 1996 k přesunu české části univerzity do Budapešti (Durcanin 1993; Laska 2002: 92). Václav Klaus svůj postoj později popsal následovně: „*Pana Sorose jsem už tehdy považoval za velké nebezpečí budování*

demokracie u nás. Nenamítal jsem nic proti jeho nadaci v Praze, ale jeho univerzitu jsem považoval za velký problém. Přesto je třeba říci, že Sorosovu univerzitu v Praze před více než dvaceti lety nikdo nezakázal” (Rychlík 2017).

Jak již bylo řečeno, po pádu komunistických režimů, se Soros soustředil zejména na podporu občanské společnosti, nově se utvářejících politických stran a dalších demokratických institucí a občanských iniciativ. Na přelomu 80. a 90. let 20. století se v tomto prostoru Soros uchýlil k budování stálých poboček své nadační sítě Open Society Foundations. K vybudování pražské kanceláře Open Society Fund (OSF) došlo v tehdejším Československu v roce 1992 (Kellner 2020; OSF 2020), a to zejména díky iniciativě Marie Kopecké, původně pracovnice Nadace Charty 77, která nakonec českou pobočku vedla celých osmnáct let (Čápková 2017). Deklarovaným cílem nadace bylo „*pomoci znovu nastartovat demokratické principy, přispět k rozvoji svobodné společnosti, transparentnosti a rovnoprávnosti všech lidí bez rozdílu*” (OSF 2019a). Nadace hrála zásadní roli ve zrodu paliativní péče v České republice, stála za projektem podporující účast žen v politice, financovala první zahraniční cesty českých studentů, umělců či manažerů a pomohla vzniknout řadě vzdělávacích projektů, jako například dnes už zavedenému festivalu dokumentárních filmů Jeden svět (Čápková 2017; Lindner, Brolík 2017).

Nadace od počátku mohla každoročně počítat se stovkou milionů korun, což podle dosavadního ředitele české kanceláře Roberta Basche, který stojí v čele nadace již od roku 2009, byla na tehdejší poměry obrovská suma. „*Srovnatelný subjekt, který by měl k dispozici tolik peněz a tolik volnosti, tu v té době nebyl. Bylo nutné pouze naplňovat základní ideu, která ale není nikde striktně sepsaná – dávat hlas lidem, kteří by se jinak ke slovu nedostali, otevírat lidem možnosti pro jejich vlastní aktivitu*” (Basch in Lindner, Brolík 2017: 20).

Poté, co většina postkomunistických zemí v roce 2004 vstoupila do Evropské unie, se i cíle nadace vlivem proměn poměrů uvnitř regionu změnily. George Soros popsal další směřování nadace následovně: „*Vytyčili jsme si jasný cíl: posilování občanské společnosti tak, aby mohla tlačit své vlády k odpovědnosti*” (Soros in Lindner, Brolík 2017: 20). Ve výroční zprávě pražské Nadace OSF byly v roce 2004 zmíněny čtyři programové oblasti, na něž měly být dále aktivity nadace soustředěny. Byly jimi podpora budování právního státu, lidská práva a antidiskriminace, rozvoj občanského sektoru a posilování občanské společnosti a mezinárodní spolupráce (OSF 2019b).

Česká kancelář OSF byla součástí nadnárodní sítě Open Society Foundations, avšak v roce 2012 se česká pobočka spolu s dalšími střeoevropskými nadacemi od nadnárodní sítě oddělila a začala fungovat samostatně pod názvem Nadace OSF, přičemž cíle nadace zůstaly stejné, a to být „advokátem demokratických hodnot, hybatelem pozitivních změn a propagátorem otevřené společnosti” (OSF 2019a). Tím skončila i automatická finanční podpora od George Sorose. Nadace si finanční prostředky od roku 2012 shání již sama, tedy standardním způsobem podobně jako ostatní české nadace. Podle ředitele Roberta Basche se však kritika z „financování Sorosem” neobjevovala až do roku 2015 (Basch in Lindner, Brolík 2017: 20). Jinými slovy v období, kdy Sorosovy finance skutečně do nadace automaticky plynuly, v českém politickém diskurzu kritické hlasy tohoto typu nezaznívaly.

4. Analýza rétoriky vybraných českých politických činitelů

V závěrečné kapitole bude věnována pozornost tomu, jakou rétoriku používali vybraní čeští političtí činitelé, Tomio Okamura, Radim Fiala a Radek Rozvoral, v souvislosti s Georgem Sorosem, a to jednak s ohledem na míru prvků nového populismu, tak jak je definoval Paul Taggart, jednak s přihlédnutím ke konkrétním tématům, která se s výroky o Georgi Sorosovi nejčastěji pojí. Budou zde prezentovány výsledky kvantitativní obsahové analýzy výroků zaznamenaných v období od 13. února 2018 do 12. března 2020 na sociální síti Facebook a v online i tištěných médiích. Zejména Facebook posloužil jako zásadní zdroj dat pro tuto práci, jelikož právě nová média v současné době fungují jako významný nástroj pro dlouhodobé budování vztahu politických aktérů s voliči (Gregor a Macková 2014: 56), a obsahu je zde tudíž i více než v jiných mediálních reprezentacích. Ačkoliv se v posledních letech mezi světovými politiky do velké míry rozšířilo užívání sociální sítě Twitter, v českém politickém prostředí je tato sociální síť zatím spíše doplňkovým nástrojem a dominuje zde stále Facebook (Macková 2017: 74).

4.1 Svoboda a přímá demokracie (SPD)

5. května 2015 poslanci Tomio Okamura a Radim Fiala oznámili založení nového politického hnutí Svoboda a přímá demokracie³¹ (SPD). Tito dva poslanci byli v březnu téhož roku vyloučeni z poslaneckého klubu hnutí Úsvit přímé demokracie (ÚSVIT)³², a to z důvodu dlouhodobých vnitrostranických sporů, které se s hnutím táhly od jeho vzniku, konkrétně z důvodu kauz spojených s financováním strany a kritikou jeho uzavřenosti³³. Část členů začala kritizovat i stranickou strukturu, respektive fungování strany, kde veškerá rozhodnutí vždy činil výhradně lídr a jeho nejbližší spolupracovníci (Svačinová 2018a: 156). Předseda poslaneckého klubu Úsvit – Národní koalice Marek Černochoch se k oznámení o zakládání nového politického hnutí Tomiem Okamurou vyjádřil takto: „*Možná bych to nazval spíš Stranou přímé diktatury, protože to, jakým způsobem řídil pan Okamura Úsvit, tak jestli chce takhle řídit i novou stranu, tak to těm lidem vůbec nezávidím*“ (Černochoch in Venturová, Kopecný 2015). Radim Fiala vznik nového politického uskupení vysvětlil následovně: „*Jde o vynucený, ale nutný krok. Je to reakce na politický puč, který měl zabránit*

³¹ Dále v textu již jen SPD.

³² Dále v textu již jen ÚSVIT.

³³ ÚSVIT měl od data jeho založení v červnu 2013 až do Okamurova a Fialova odchodu v březnu 2015 pouhých 9 členů (Fiala in Venturová, Kopecný 2015).

prosazování programu přímé demokracie v České republice a který měl umenšit politický vliv hlavního nositele tohoto programu Tomia Okamury” (Fiala in Venturová, Kopecký 2015). Jak z Černochova, tak z Fialova výroku je zcela patrné, jak stěžejní je role Tomia Okamury v celkovém fungování strany, v jejímž čele stojí. Hnutí ÚSVIT mělo během prvního roku své existence jméno zakladatele hnutí Tomia Okamury dokonce ve svém názvu. Podobně, ale v opačném pořadí, tomu tak bylo i následně v případě hnutí SPD, které na celostátní konferenci v prosinci 2015 změnilo svůj název na Svoboda a přímá demokracie – Tomio Okamura (Svačinová 2018b: 156). Hnutí SPD se pak znovu vrátilo k verzi beze jména svého zakladatele a předsedy v červenci roku 2019. Rozhodnutí o vyškrtnutí svého jména z názvu strany tehdy Tomio Okamura okomentoval slovy: „*Za čtyři roky práce jsme se stali dostatečně známým subjektem, který má jasné pevné místo na české politické scéně*”, a název hnutí tak podle něj již nebylo třeba personifikovat (iROZHLAS 2019).

Hnutí SPD oproti ÚSVITu slibovalo budování regionální členské základny a otevření se všem, kteří se budou chtít stát členy. Na první volební konferenci v srpnu 2015 bylo skutečně odsouhlaseno přijetí přibližně pěti tisíc nových uchazečů o členství a vybudování regionální struktury (Svačinová 2018b: 182). V praxi však proces přijetí nových členů není tak jednoduchý. Ve stanovách SPD je obsažen bod hovořící o „*nejméně dvouleté čekatelské lhůtě*,” v rámci které je žadatel povinen čekat, než bude jeho přihláška předsednictvem přijata a až poté se jeho status změní z čekatela na člena (Aktuálně 2019; Stanovy SPD 2014, 2019). Právě z důvodu existence čekatelské lhůty, není možné určit přesný počet členů. Předseda strany navíc ve svých výrociích o počtu základny často mísí členy s čekateli (Svačinová 2018b: 195). V současné době má hnutí SPD celkem čtyři tisíce čtyři sta padesát členů, a je tedy i co se týče členské základny nejpočetnější subjektem mezi novými stranami³⁴ (Rovenský 2019).

Co se týče stranické struktury, ve hnutí SPD existují tři stupně: oblastní kluby, regionální kluby a celostátní úroveň, do které kromě „*zastupitelských a výkonných orgánů patří i tajemník, revizor a rozhodčí komise*” (Zimmermannová 2019). Nejvyšším orgánem SPD je konference, která se schází alespoň jednou za rok a je svolávána předsedou hnutí (Stanovy SPD 2014, 2019). Předseda je zde dle stanov „*statutárním orgánem Hnutí*”, „*řídí činnost Hnutí a rozhoduje o všech záležitostech, které nejsou vyhrazeny jinému orgánu*” a je volen každé tři roky (Stanovy SPD 2014, 2019). Nejvyšším výkonným orgánem je

³⁴ Novými stranami jsou zde míněny dále TOP 09, ANO, STAN, Piráti (Rovenský 2019).

předsednictvo, které se skládá z předsedy, jednoho místopředsedy a tří dalších členů (Svačinová 2018b: 191). V současnosti je předsedou hnutí Tomio Okamura, místopředsedou Radim Fiala a zbylými členy předsednictva Jaroslav Holík, Radek Rozvoral a Radovan Vích (SPD 2020).

Okamura a Fiala se v době zakládání hnutí dále vyjádřili, že program SPD bude stejný jako v hnutí ÚSVIT, což zahrnovalo primárně zavádění prvků přímé demokracie, akcentaci nacionalistických myšlenek a euroskepticismus (Aktuálně 2015). Hnutí bylo oficiálně zaregistrováno 2. června 2015 a vznik SPD Radim Fiala uvedl slovy: „*Jsmo radikální hnutí a chceme postavit radikální politické cíle,*“ mezi něž patří zejména referendum o vystoupení země z EU, která dle Fialy potírá tradiční evropské hodnoty, zpřísnění imigračních zákonů, postavení radikálního islámu mimo zákon nebo posílení cizinecké policie (ČT24 2015). Klíčovými programovými cíli definovanými ve stanovách hnutí SPD jsou následující:

- zavedení přímé volby poslanců, starostů a hejtmanů;
- prosazení funkčního zákona o referendech, která by občanům umožnila vymoci žádané změny (možnost pomocí referenda prosadit, upravit či naopak zablokovat zákon);
- prosazení jasné osobní, hmotné a trestní odpovědnosti politiků a soudců;
- odvolatelnost politiků prostřednictvím referenda;
- ústavní brzdu bránící dalšímu neopodstatněnému zadlužování státu s cílem vyrovnaných státních rozpočtů s legislativou podle švýcarského vzoru;
- oddělení moci zákonodárné od moci výkonné posílením role přímo voleného a zároveň referendem odvolatelného prezidenta na úroveň kompetencí dnešního premiéra;
- vystupovat proti zbytečnému zvyšování daní;
- podporovat suverenitu České republiky a její národní zájmy (Stanovy SPD).

Hnutí poprvé vstoupilo do parlamentních voleb v roce 2017, ve kterých získalo 10,64 % hlasů, a tedy konečných dvacet dva poslaneckých křesel (Volby.cz 2017a). Straně se v Poslanecké sněmovně podařilo vyjednat post místopředsedy sněmovny pro Tomia Okamuru, pozici předsedy hospodářského výboru pro Radima Fialu a bezpečnostního výboru pro Radka Kotena a post předsedy komise pro kontrolu NBÚ získal Miloslav Rozner (PSP ČR 2020a; Svačinová 2018: 185). Ve volbách do Evropského parlamentu v roce 2019

získalo SPD 9,14 % hlasů, což straně zajistilo dva mandáty. V Evropském parlamentu je hnutí SPD členem politické skupiny Identita a demokracie (ID)³⁵, frakce zastávající silně kritické stanovisko vůči evropskému integračnímu procesu (Euroskop 2020), jejímiž členy jsou nacionalistické a euroskeptické politické subjekty jako francouzská Národní sdružení (RN) Marine Le Penové, německá Alternativa pro Německo (AfD), italská Liga nebo Sovobodná stran Rakouska (FPÖ) (Identity and democracy party 2020).

Ani hnutí SPD se neobešlo bez kauz. V červnu 2018 Úřad pro dohled nad hospodařením stran a hnutí udělil SPD pokutu sto tisíc korun za celkem čtyři přestupky, což je prozatím nejvyšší pokuta, kterou tento úřad dosud udělil. Jeden z přestupků se týkal provozování e-shopu lídrem regionální organizace SPD Moravskoslezského kraje Lobomírem Volným, kde byla nabízena vedle propagačních materiálů i propagace hnutí jako takového. Zpráva o financování kampaně SPD zmínku o takzvaném bezúplatném plnění postrádala, čímž byl porušen zákon o volbě do Parlamentu České republiky (Neovlivní 2018). Další z kauz byla spojena se stejnou osobou, tedy poslancem Lubomírem Volným, avšak již v souvislosti se zrušením regionální organizace v Moravskoslezském kraji, o které rozhodlo předsednictvo strany v únoru 2019. Mluvčí hnutí Barbora Zeťová vysvětlila důvody ke zrušení tím, „že v regionálním klubu docházelo k systematickému a systémovému porušování stanov, včetně krácení demokratických práv členů“ (Jadrný 2019).

4.1.1 Tomio Okamura

Tomio Okamura je vedle Andreje Babiše a Václava Klause mladšího jedním z nejvýraznějších českých politických aktérů na sociálních sítích. Počet interakcí³⁶ na sociální síti Facebook, které ukazují to, v jaké míře lidé na příspěvky na facebookových účtech reagují, za poslední rok na facebookovém profilu Tomia Okamury nabyly tři milionů interakcí (Tvrdoň 2020). Například standardní Okamurův příspěvek z 19. července 2020 přinesl téměř deseti tisíc interakcí³⁷ (Blbec.online 2020a). V případě Tomia Okamury je dobré podotknout, že jeho příspěvky vzbuzují v porovnání s jinými politickými aktéry i značnou míru negativních reakcí. Na Facebooku je za negativní reakci považována reakce

³⁵ Předchůdcem této frakce v Evropském parlamentu byla politická skupina Evropa národů a svobody (ENF), jenž zanikla 13. června 2019 (Reuters 2019).

³⁶ Interakcemi jsou míněny „palce nahoru, srdíčka nebo našťavané emotikony, lidé také mohou posty komentovat či sdílet“ (Tvrdoň 2020).

³⁷ Pro srovnání, jeden z neúspěšnějších příspěvků Andreje Babiše v době koronavirové krize přinesl 41 tisíc interakcí a neúspěšnější příspěvek z předvolební kampaně do Evropského parlamentu v květnu 2019 přinesl 35 tisíc interakcí (Transparency International 2020).

„to mě štve”, která na profilu Tomia Okamury činí 16,7 % z celkového počtu reakcí (Tvrdoň 2020). Zároveň u příspěvků často dochází k mazání „nevhodných” komentářů ze strany uživatele, kterými jsou ve většině případů komentáře kritické. Za poslední dva roky bylo na tomto profilu smazáno více než čtyřicet dva tisíc komentářů (Blbec.online 2020b).

Tomio Okamura má na svém facebookovém profilu téměř dvě stě šedesát tisíc fanoušků (Facebook 2020a), což představuje daleko větší míru popularity, než kterou má na této sociální síti jeho politický subjekt. Oficiální profil hnutí s názvem Svoboda a přímá demokracie – SPD má oproti svému předsedovi pouhých třicet jedna a půl tisíce fanoušků (Facebook 2020b), a tudíž lze jako hlavní komunikační kanál hnutí SPD na sociální síti Facebook považovat spíše profil Tomio Okamura - SPD, jelikož dosah publikovaných příspěvků³⁸ na tomto profilu je daleko větší.

Facebookový profil Tomia Okamury je nadprůměrně aktivní. O aktivitě na sociálních sítích vypovídá denní počet příspěvků. Zatímco většina českých politiků přidává průměrně dva příspěvky denně³⁹, které mají rozsah přibližně 30-50 slov, denní průměr Tomia Okamury je šest příspěvků o 200-400 slovech (Facebook 2020a, Newton Media 2016). Za poslední dva roky bylo na této facebookové stránce zveřejněno více než čtyři tisíce příspěvků (Blbec.online 2020b). Tomio Okamura zveřejňuje příspěvky denně, nehledě na to, zdali se jedná o všední den či víkend.

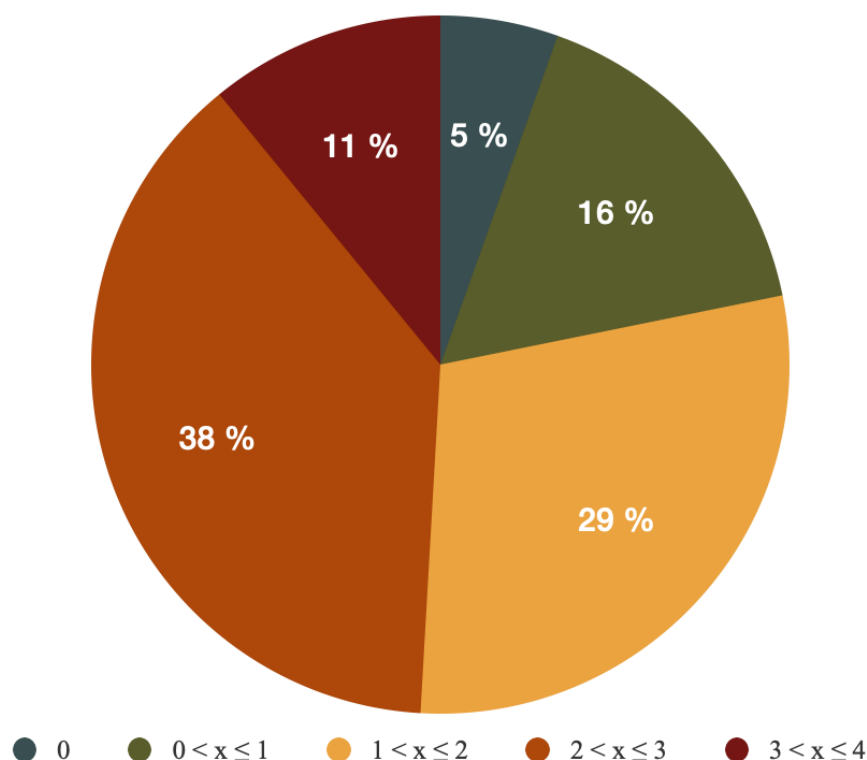
4.1.1.1 Analýza rétoriky Tomia Okamury

Celkem v politické komunikaci Tomia Okamury na sociální síti Facebook za celé zkoumané období (od února roku 2018 do března roku 2020) vzniklo padesát pět příspěvků obsahujících zmínku o Georgi Sorosovi, z nichž 94,55 % obsahovalo jeden či více prvků nového populismu. Pouze tři výroky tedy neobsahovaly žádný ze zkoumaných prvků. Jak je patrné z grafu číslo 1, největší počet výroků obsahovalo alespoň tři prvky nového populismu. Téměř třetina příspěvků obsahovala alespoň dva populistické prvky, jeden prvek populismu byl pak přítomný v 16 % příspěvků. Šest výroků obsahovalo dokonce čtyři prvky nového populismu, všech pět zkoumaných prvků najednou však nebylo detekováno v žádném z výroků.

³⁸ „Dosah příspěvku představuje počet lidí, kteří viděli jakýkoli váš příspěvek alespoň jednou. Tato metrika je odhadovaná” (Facebook 2020c).

³⁹ Výjimkou je pak také premiér Andrej Babiš, který během návštěv regionů či během zahraničních cest publikuje až šestnáct postů denně (Facebook 2020d).

Graf 1: Podíl populistických výroků dle počtu prvků nového populismu přítomných v příspěvcích Tomia Okamury na sociální síti Facebook

Zdroj: Autorka na základě dat (Datový soubor 2020).

Dále bude přenesena pozornost již k jednotlivým charakteristikám nového populismu, čímž bude zodpovězena první výzkumná otázka a podotázka. Jak ukazuje tabulka číslo jedna (Tab. 1), nejčastěji byl ve výrocích obsahujících zmínku o Georgi Sorosovi přítomný prvek antielitismu, a to z téměř 73 %. Antielitismus se zde projevoval primárně kritikou Evropské unie (či Bruselu) nebo negativním postojem ke globalizaci, která má v rétorice Tomia Okamury podobu označení Sorose takzvaným „globalistou“. Tomio Okamura se otevřeně hlásí ke euroskeptickým politickým silám a viní Evropskou unii z podpory přílivu migrantů přicházejících do Evropy. Tím navazujeme na další populistický prvek.

Téměř ve stejné míře, v 71 %, byl současně zaznamenán i prvek anti-imigrantství (Tab. 1). George Soros je zde vyobrazován zejména jako podporovatel přistěhovalectví a nelegální migrace. Zároveň je v řadě příspěvků označován za takzvaného „multikulturalistu“. Citová zbarvenost tohoto výrazu implikuje, analogicky k případu výrazu „globalista“, negativní postoj k ideji, z jejíhož názvu byl tento novotvar utvořen,

v tomto případě tedy k ideji multikulturalismu. Dále jsou zde patrné i znaky nacionalismu, které Paul Taggart specificky pojmenoval jako anti-imigrantský nacionalismus (Taggart 2000: 77). Tomio Okamura svou stranu označuje za vlasteneckou a „antiislamistickou” sílu, která bojuje proti příchodu migrantů z islámských zemí do Evropy (viz níže).

Třetím nejčastěji zaznamenaným prvkem, který byl přítomný v téměř polovině zkoumaných výroků, byl antiinstitucionalismus, jenž vyjadřuje kritiku a odmítání etablovaných politických stran a prosazování prvků přímé demokracie (Tab. 1). V Okamurově případě se jedná převážně o kritiku aktuální vládnoucí strany, tedy hnutí ANO předsedy Andreje Babiše, kterého s Georgem Sorosem spojuje zejména v souvislosti s debatou o možném přesunu Středoevropské univerzity do Prahy. Další příklad kritiky Andreje Babiše je v rétorice Tomia Okamury prezentován skrze napojení George Sorose na eurokomisařku Věru Jourovou, o čemž dle Okamury vypovídá společná fotografie těchto dvou osob: *„Babišova vláda opět podporuje globalistku a sluníčkářku Věru Jourovou z ANO na post eurokomisařky. Hnutí ANO, ČSSD a KSČM tak potvrzují, že podporují globalistickou a neomarxistickou agendu Evropské unie. Připomeňme, že Jourová se hrdě fotila s globalistou a miliardářem Georgem Sorosem, prosazuje cenzuru vlastenců a odpůrců imigrace a islámu (tzv. boj proti „fake news“), cenzuru na internetu, připojila k tažení Evropské unie proti Orbánovu Maďarsku či podporovala genderové kvóty na ženy. To je pro nás naprosto nepřijatelné! ...”* (Facebook 2019b; Obr. 1). V rétorice Tomia Okamury bylo taktéž patrné prosazování přímodemokratického prvku, a to konkrétně referenda o Evropské unii. Tento typ diskurzu, nebo lépe řečeno volební heslo: *„... Pokud nechcete, aby Vám vládli Merkelová, Juncker a Soros, přijďte k REFERENDU o EU a IMIGRACI 24. a 25. května!”*, bylo používáno v období před volbami do Evropského parlamentu v roce 2019 (Facebook 2019c).

Ani přítomnost čtvrtého prvku nového populismu, kterým je akcentace homogenního heartlandu⁴⁰, není insignifikantní. Tento prvek byl v rámci zkoumaného datového souboru zaregistrován v celé třetině výroků (Tab. 1). Okamura ve svých výrocích hovoří o národní homogenitě českého státu i ostatních států Evropy a o tradičních nebo také přirozených hodnotách, jejichž součástí je například tradiční rodina. Soros a jeho „politické neziskovky” se dle Okamury snaží o likvidaci těchto hodnot, suverénních států, o *„likvidaci demokracie,*

⁴⁰ Pojem byl Taggartem zaveden specificky s cílem překonat vágnost pojmu lid. Koncept heartlandu se opírá o ideu specifického prostoru, ve kterém se dobrý lid nachází (takto je charakteristika popsána v kapitole *Nový Populismus podle Paula Taggarta*).

českého státu a českého národa”, a to skrze takové projevy politiky, jakými jsou „podpora a propagace migrace, multikulturalismu, inkluze, genderismu, pozitivní diskriminace menšin a klimatický aktivismus” (Facebook 2020f).

Poslední z prvků, ekonomická liberalizace, byl zaznamenán ve zkoumaném období celkem v devíti výrocích Tomia Okamury. George Soros zde ztělesňuje takzvaný „Nový světový řád”, čímž Okamura označuje „ekonomicko-politický systém, který je kombinací toho nejhoršího ze socialismu i kapitalismu, jedná se o kombinaci neomarxismu s neoliberalismem” (Facebook 2020g). Okamura dále dává do souvislosti fungování neziskových organizací s růstem zdanění střední třídy a je zde patrné i to, co Paul Taggart nazývá „sociálním šovinismem”, tedy vyčleňování jisté skupiny z možnosti pobírat sociální dávky: „... Daňová zátěž v současnosti se čím dál více přesouvá na střední třídy, které na jedné straně musí dotovat nadnárodní korporace (které dostávají investiční pobídky, daňové prázdny a vyhýbají se placení daní) a v jejich prospěch pracující byrokraty, neziskovky a politiky, a na straně druhé straně musí dotovat i vrstvu nepřizpůsobivých parazitů, kteří nepracují a pracovat nechtějí ...” (Facebook 2020g).

Tabulka 1: Počet a podíl prvků nového populismu přítomných v příspěvcích Tomia Okamury na sociální síti Facebook

Prvek nového populismu	Počet	Kolik % z celkového počtu (55 příspěvků)
Antiinstitucionalismus	27	49,09
Antielitismus	40	72,73
Anti-imigrantství	38	70,91
Homogenní heartland	18	32,73
Ekonomická liberalizace	5	9,09

Zdroj: Autorka na základě dat (Datový soubor 2020).

Obrázek 1: Fotografie Věry Jourové s Georgem Sorosem ve facebookovém příspěvku Tomia Okamury ze dne 4. září 2019

Zdroj: Facebook 2019b

Ilustrativním příkladem rétoriky Tomia Okamury, ve které byly detekovány kromě ekonomického liberalismu všechny definované prvky nového populismu, je následující facebookový příspěvek ze dne 14. 2. 2019: „Nechvalně známý podporovatel liberální přistěhovalecké politiky George Soros, který financuje po celém světě podvratné politické neziskové organizace, vyzval Evropu, aby se probudila. Ve výzvě s názvem "Evropo, prosím, probud' se!" vyzývá Soros, aby se současné vládnoucí elity vypořádaly s námi euroskeptiky. Označuje vlastence za vnitřní hrozbu a protievropské síly. Připomenu, že také premiér Andrej Babiš veřejně podpořil George Sorose, když prosazoval přemístění Sorosovy univerzity z Budapešti do Prahy. Také já bych byl moc rád, kdyby se Evropa probudila. Ale jiným směrem. Je nejvyšší čas, abychom dali Bruselu najevo, že současné směřování EU se nám zajídá. Je to stále dokola. Ti samí lidé, kteří by nejraději zaplavili náš kontinent migranty z Afriky a zemí Blízkého východu, označují vlastenecké síly za škodnou. Rozum mi nad tím zůstává stát. Přitom, kdo si přeje ve skutečnosti zničit Evropu, když ne právě multikulturalisté a příznivci politicky korektnost typu Sorose? Euroskeptickým silám naopak

na budoucnosti Evropy z celého srdce záleží. Nepřejeme si nic jiného, než aby si náš kontinent zachoval svoji identitu a jeho státy svůj národní charakter...” (Facebook 2019a).

Jak již bylo výše řečeno, skrze napojení na George Sorose Tomio Okamura často uplatňuje kritiku politických stran. Kromě vládního ANO, je dle Okamury na Sorose navázána také Česká pirátskou stranu. Zmiňováni byli konkrétně předseda strany Ivan Bartoš: „... Připomeňme také, že Piráti nominovaly do Rady ČTK Josefa Šlerku, což je člověk napojený na sorosovské globalisty. Šlerka podporuje globalistickou a neomarxistickou agendu a spolupracoval i s Open Society Fund George Sorose. A Ivan Bartoš hovořil o spolupráci s Ústavem nezávislé žurnalistiky, který je rovněž placen OSF...” (Facebook 2020e) a v ještě větší míře se zde objevovalo jméno poslance Mikuláše Ferjenčíka: „... Piráti mají zase vazby na Sorosův Open Society Fund přes poslance Pirátů Mikuláše Ferjenčíka, který díky nadaci Open Society Fund, kterou založil George Soros, studoval dva roky ve Velké Británii. Ferjenčík pracoval i pro Rekonstrukci státu rovněž financovanou Open Society Fund George Sorose...” (Facebook 2020e). Proklamované napojení na Sorose Okamura zmiňuje také v souvislosti se stranami ČSSD a TOP 09: „... miliardář George Soros, na něj napojená politička Hillary Clintonová či miliardář Zdeněk Bakala a na něj napojený politik Bohuslav Sobotka z ČSSD či TOP 09...” (Facebook 2020g).

Ve 37 % příspěvků bylo zaznamenána kritika neziskových organizací (Tab. 2): „... Hnutí SPD podporuje neziskové organizace, které pomáhají našim potřebným lidem, ale dlouhodobě vyzýváme k ukončení dotování takzvaných „politických neziskovek“ z veřejných peněz, a zejména těch, které jsou napojeny na finančníka a neomarxistického globalistu George Sorose ...” (Facebook 2020e). Kritizované neziskové organizace Tomio Okamura označuje výrazem „politické neziskovky” a mezi takové organizace, které dle něj v ČR financuje „Sorosův Open Society Fund”, řadí v českém prostoru neziskové organizace Člověk v tísni, Rekonstrukce státu, ROMEA, Transparency International nebo Ústav nezávislé žurnalistiky. Tomio Okamura také vyjadřuje podporu zákonu „Stop Soros” maďarského premiéra Viktora Orbána a po jeho vzoru hnutí SPD navrhuje zákon, který by měl omezit financování neziskových organizací ze zahraničních zdrojů (Facebook 2020e).

Vedle kritiky neziskových organizací Tomio Okamura podobně uplatňuje i kritiku médií, „která podporují liberály a migranty” (2019f). „V České republice Soros a jeho politické neziskovky fakticky ovládají veřejnoprávní média” (2019a). Na „Sorosovu Open Society Fund” jsou dle Okamury dále napojeni také například Daniela Drtinová z DVTV, Sabina Slonková z TV Seznam nebo server Hlídací pes a Neovlivní.cz (Facebook 2018a;

Facebook 2020e). V souvislosti s jedním z facebookových příspěvků, kde Okamura obviňuje server Hlídací pes z napojení na Sorose je veden soudní spor, ve kterém je požadována omluva za toto tvrzení. Městského soudu v Praze vynesl v srpnu roku 2019 zatím nepravomocný rozsudek o tom, že se má Okamura Ústavu nezávislé žurnalistiky, jenž server Hlídací pes provozuje, omluvit. Soudkyně Růžena Kučerová své rozhodnutí okomentovala takto: „*Kritika není přiměřená, nevychází z žádného konkrétního pravdivého základu*“ (ČT24 2019).

V textu bylo citováno několik facebookových příspěvků týkajících se odlišných aktérů napojených na George Sorose, kteří jsou shodně spojováni se skupinou označovanou za „globalisty“, „neomarxisty“ či „sluníčkáře“. Okamura tyto pojmy také často dává do souvislosti: „*celosvětová globalistická sluníčkářská diktatura eli*“ (Facebook 2019d) a George Sorose opakovaně označuje za „neomarxistického globalistu“. Nejčastěji výroky Tomia Okamury obsahovaly termín „sluníčkář“, který byl přítomen ve 40 % analyzovaných výroků (Tab. 2). Pojmy slouží k zaštiťování jistého souboru idejí, proti němuž hnutí SPD Okamurovou rétorikou svádí svůj boj. Jedná se o ideje liberální demokracie⁴¹, globalizace, multikulturalismu, integrace zemí Evropské unie, sociální podpory, pomoci migrantů a další. Tyto hodnoty Tomio Okamura považuje za chybné a vyobrazuje je jako hrozbu pro Českou republiku.

Jak ukazuje tabulka číslo dva (Tab. 2), George Soros bývá téměř ve třetině příspěvků spojován s tématem islamizace, tedy jeho podporou rozšiřování islámu na evropském kontinentu, která přímo souvisí s tématem masové migrace do Evropy (Facebook 2019d). Okamura kritizuje „*pseudoobčanské neziskovky Sorosovského typu*“, „*kteří mají v programu přijímání migrantů, integraci migrantů či různých menšin, multikulturalismus, propagaci Evropské unie, propagaci islámu*“ (Facebook 2019f).

Dalšími tématy rezonujícími v souvislosti s Georgem Sorosem, potažmo „Sorosovou“ nadací Open Society Fund, jsou problematika genderové rovnosti, hájení práv LGBT komunity a podpora romské menšiny (Tab. 2): „*...Open Society Fund podpořil kupříkladu projekty gender studies Jiřiny Šiklové. Další projekty jsou například S tebou ne*

⁴¹ Liberální demokracie podle Okamury „*znamená, že pokud lidé volí ve volbách jinak, než si elitáři a sluníčkáři přejí, jsou liberálními demokraty označováni za populisty, fašisty a xenofoby. V jejich pojetí demokracie je přípustné jen to, aby ve volbách vítězili lidé jako Clintonová, Merkelová či Schwarzenberg. V jejich pojetí demokracie je možné pouze podporovat šílené sluníčkářské teorie genderu, neomarxismu a multikulturalismu. Pokud nepodporujete masovou migraci a islamizaci Evropy, jste dle liberálních demokratů fašista*“ (Facebook 2019d).

aneb Prevence násilí na ženách v sexbyznysu, Gender v inovacích – inovace v klastrech, Prevence homofobie a šikany mladých LGBT osob, Systémová změna v diskriminačním zobrazování žen a mužů v reklamě, Technika a ICT – Cherchez la femme!, Podpora odbourávání genderové segregace v Plzeňském kraji, Rovnost 2.0 – romské dívky a chlapci v českých školách...” (Facebook 2020e). V rétorice je také možné si všimnout použití výrazu „homosexualismus” či „genderismus” namísto tvarů homosexualita a gender. Dle bohemistky Olgy Martincové se v případě pojmu „homosexualismus” jedná o „*pokus o významové odstínění homosexuality jako vlastnosti a homosexualismu jako myšlenkového směru*” (Válková 2011). Přípona -ismus tedy má evokovat existenci myšlenkové skupiny, která tyto ideje zastává a v kontextu Okamurových výroků je chápána negativně.

Tím plynule text přechází k výsledku analýzy jazykových a vizuálních kódů, jehož výstup je vzhledem k množství již prezentovaných aspektů rétoriky Tomia Okamury směrem k osobě George Sorose pravděpodobně předem zřejmý. Veškeré výroky o Georgi Sorosovi prostupuje negativní tonalita jazyka a velká část příspěvků je navíc doplněna vizuálním prvkem (fotografie, grafika, video), který podtrhuje negativní charakter sdělení. Do fotografie je v řadě případů vkládán text psaný pro větší důraz velkými tiskacími písmeny, jako například: „*Voliči ANO otevřete konečně ty své oči! Babišovo ANO napojeno na Sorose!*” (Facebook 2019b; Obr. 1) nebo „*Konspirační teorie o spiknutí globalistů? Ne, to je konspirační praxe! George Soros přiznal, že podpořil převrat na Ukrajině. Financoval i Čaputovou!*” (Facebook 2019e; Obr. 2).

Tabulka 2: Počet a podíl témat přítomných v příspěvcích Tomia Okamury na sociální síti Facebook

Téma	Počet	Kolik % z celkového počtu (55 příspěvků)
Migrace	39	70,91
Multikulturalismus/„multikulturalisté”	10	18,18
Islamizace / podpora islámu	17	30,91
Globalizace/„globalista”	19	34,55
Nacionalismus	27	49,09
EU/Brusel	29	52,73
Kritika politických stran	27	49,09

Neomarxismus/„neomarxista”	18	32,73
Kritika neziskových organizací	20	36,36
Podpora zákona „Stop Soros”	8	14,55
Napojení na média	13	23,64
„Sluníčkáři”	22	40
Gender/sexualita	12	21,82
Menšiny / pozitivní diskriminace	4	7,27

Zdroj: Autorka na základě dat (Datový soubor 2020).

Obrázek 2: Fotografie George Sorose ve facebookovém příspěvku Tomia Okamury ze dne 16. listopadu 2019

Zdroj: Facebook 2019e

Co se týče zmínek v online a tištěných médiích, většina Okamurových výroků, která zde byla zaznamenána, byla citována z Okamurova facebookového profilu. Okamurovy citované příspěvky byly publikovány v článcích online médií, kterými byly primárně Parlamentní listy a Sputnik News, odkud byly převzaty na dalších serverech, a to následujících: Rukojmí, Vlastenecké noviny, InfoKurýr, Česko aktuálně, EUportál, Nová republika (Datový soubor 2020). Tyto servery jsou v českém mediálním prostoru řazeny mezi takzvané „dezinformační weby”, které šíří konspirační teorie a fake news a jejichž společným rysem je netransparentnost, tedy to, že často nelze rozkrýt zdroje jejich

financování, vlastnickou struktura, ani to, kdo jsou autory článků (Brodcová 2016; Evropské hodnoty 2016; Gregor, Vejvodová 2018: 58-61). Dalším zásadním rysem těchto portálů je užívání manipulativních technik, které například Gregor a Vejvodová (2016) definovali jako svalování viny, nálepkování nebo apel na strach. V České republice počet těchto webů začal narůstat v roce 2014 (Gregor, Vejvodová 2018: 58-61) a v současné době jich existují už více jak dvě desítky (Neovlivní.cz 2016).

4.1.2 Radim Fiala

V kapitole pojednávající o hnutí Svoboda a přímá demokracie již bylo nastíněno, jakou roli Radim Fiala ve vedení subjektu hraje. Existuje tady jisté duo Okamura – Fiala, ve kterém Fiala figuruje na pozici místopředsedy a předsedy poslaneckého klubu hnutí SPD. Fialova politická historie je však o poznání delší než historie Tomia Okamury. Radim Fiala byl členem Občanské demokratické strany v období od roku 1998 až do roku 2012, kdy stranu opustil z důvodu nesouhlasu se zvyšováním daní prosazovaného vládou Petra Nečase (Marešová, Kašpar, Bumba 2012). Členem Poslanecké sněmovny PČR je od roku 2006, avšak ve volbách v roce 2013 obhájil svůj poslanecký mandát již jako lídr hnutí ÚSVIT v Olomouckém kraji (Volby 2013).

Facebookový profil Radima Fialy má v současnosti již přes třicet jedna tisíc fanoušků (Facebook 2020i). Na této sociální síti patří Radim Fiala mezi politiky, jejichž příspěvky dosahují poměrně vysokých počtů interakcí, přibližujících se hodnotám, které vykazují facebookové příspěvky Tomia Okamury či Andreje Babiše. Například příspěvky zveřejněné 5. a 6. července vykazují až šest tisíc interakcí (Blbec.online 2020a). Radim Fiala na Facebooku publikuje pravidelně, v průměru pět příspěvků za den v rozsahu 200-400 slov (Facebook 2020i). Od ledna 2019 Radim Fiala publikoval více než dva tisíce osm set příspěvků a za tuto dobu bylo zároveň uživatelem smazáno téměř deset tisíc komentářů (Blbec.online 2020c).

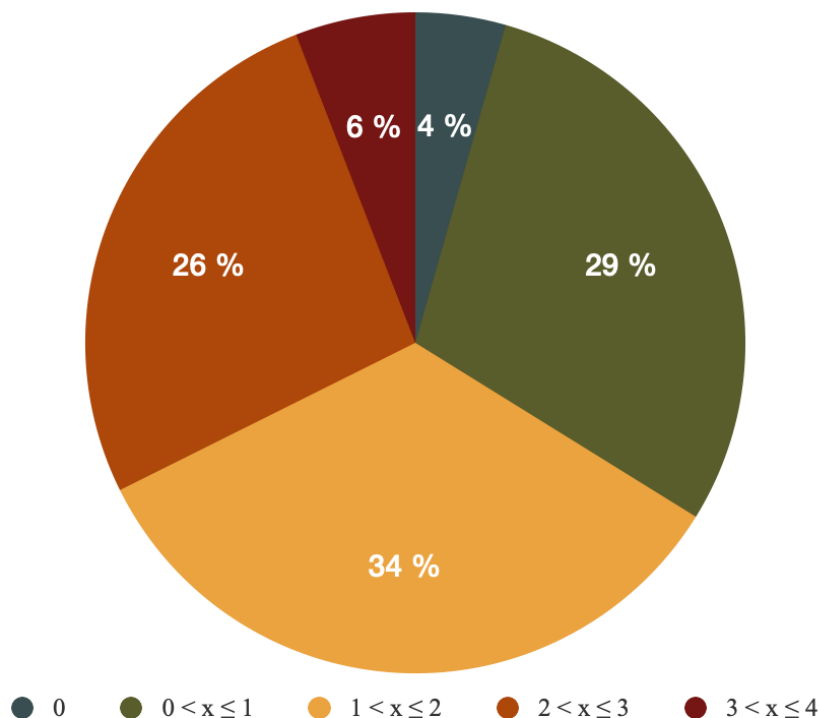
4.1.2.1 Analýza rétoriky Radima Fialy

Hned zpočátku je dobré zmínit, že řada příspěvků publikovaných na facebookovém profilu Radima Fialy byla zcela totožná s příspěvky publikovanými Tomiem Okamurou. Jedná se například o příspěvek ze dne 5. ledna 2020 počínající větou: *„Britská Konzervativní strana s premiérem Borisem Johnsonem v čele podle deníku Daily Mail vyzvala k vyšetřování globalisty a miliardáře George Sorose kvůli jeho zasahování do britské politiky a jeho*

financování boje proti brexitu a proti Borisi Johnsonovi, na kterém se měla podílet jeho nadace Open Society (mělo jít o tři miliony liber)...” (Facebook 2020h). Ve zcela stejném znění tento příspěvek publikoval Tomio Okamura, avšak o den později (Facebook 2020e). Jediným rozdílem mezi těmito dvěma facebookovými příspěvky byl v příloženém obrázku, kde byl v případě Radima Fialy ještě navíc vložen text: „*V Británii chtějí vyšetřovat George Sorose. Ministerstvo financí ČR zaslalo jeho nadaci více než 176 milionů korun*” (Facebook 2020h). Podobně tomu tak bylo i v dalších případech facebookových příspěvků. Prvním, kdo daný příspěvek publikoval, byl vždy Radim Fiala, nikoliv předseda hnutí Tomio Okamura. Jelikož originálního autora textů však nelze určit a příspěvky se v obou případech vydávají jako oficiální výstupy daných politiků, je možné je považovat za výroky obou politických činitelů.

V politické komunikaci Radima Fialy na sociální síti Facebook bylo v rámci zkoumaného období (od února roku 2018 do března roku 2020) publikováno celkem šedesát osm příspěvků týkajících se George Sorose, z nichž 95,59 % obsahovalo jeden či více prvků nového populismu. Pouhé tři výroky tedy neobsahovaly žádný ze zkoumaných prvků. Největší počet výroků, 34 % z celkového počtu, obsahoval alespoň dva prvky nového populismu (Graf 2). V téměř stejném míře byl však přítomen i prvek jeden a prvky tři. Čtyři prvky zároveň byly přítomny celkem ve čtyřech příspěvcích. A ani ve Fialově případě nebyly zaznamenány žádné příspěvky, kde by bylo přítomno všech pět prvků.

Graf 2: Podíl populistických výroků dle počtu prvků nového populismu přítomných v příspěvcích Radima Fialy na sociální síti Facebook

Zdroj: Autorka na základě dat (Datový soubor 2020).

Co se týče přítomnosti jednotlivých charakteristik nového populismu, nejvyšší hodnoty v rétorice Radima Fialy nabývá prvek antielitismu, který byl detekován celkem v 77,78 % příspěvků. Antielitismus se i v případě Radima Fialy projevoval zejména kritikou Evropské unie: „*Evropská unie otevřeně přiznala, že stojí na straně George Sorose. Šéf Evropské komise Juncker a další eurofanatici vyhrožují maďarskému premiérovi Viktoru Orbánovi, že jeho stranu Fidesz vyloučí z eurofanatické Evropské lidové strany. Dali Orbánovi nesplnitelné požadavky, že nesmí kritizovat Brusel a že Sorosova univerzita musí zůstat v Maďarsku...*” (Facebook 2019g). Dle Fialovy rétoriky tedy existuje jistý boj, v rámci nějž na jedné straně stojí George Soros a ostatní subjekty se k němu buď přiklání, nebo stojí proti němu. Výraz „eurofanatismus” zazněl v jedné větě dokonce dvakrát. Pojem fanatismus zde působí pejorativně⁴² a evokuje extrémní a nekompromisní postoj k tématu (Blecha 1998: 7, Sv. 9).

⁴² Fanatismus pochází z latinského výrazu „fanaticus” - posedlý (Blecha 1998: 7, Sv. 9).

Druhým nejčastějším neopopulistickým prvkem zaznamenaným ve výrocih Radima Fialy je anti-imigrantství, které bylo přítomno v 63 % výrocih. Nejčastěji je v tomto kontextu Soros vyobrazován jako osoba podporující masovou migraci (či imigraci) a ve 20 % výrocih je spolu s tím zmiňována navíc Sorosova podpora ideje multikulturalismu (Tab. 4): „...*Soros je znám svou podporou multikulturalismu, masové imigrace, neomarxismu, genderu a islamizace Evropy...*” (Facebook 2019h). Ve více než 40 % příspěvců také zaznívalo označení Sorose „globalistou” nebo se zde hovoří o takzvané „globalistické a neomarxistické agendě”: „...*Připomeňme také, že Piráti nominovali do Rady ČTK Josefa Šlerku, což je člověk napojený na sorosovské globalisty. Šlerka podporuje globalistickou a neomarxistickou agendu a spolupracoval i s Open Society Fund George Sorose...*” (Facebook 2019i). V kompletním znění facebookového příspěvcu je pojem vyjadřující negativní postoj ke globalizaci zmíněn celkem šestkrát. Tento výrok zároveň ilustruje způsob kritiky parlamentní Pirátské strany, čímž je možné plynule přejít k dalšímu analyzovanému neopopulistickému prvku.

Prvek antiinstitutionalismu byl přítomen ve více než 45 % všech výrocih. Podobně jako Tomio Okamura Radim Fiala projevuje kritiku vládní strany ANO skrze napojení George Sorose na eurokomisařku Věru Jourovou: „...*Otevřeně se potvrzuje napojení Evropské unie na miliardáře a průkopníka totalitního Nového světového řádu George Sorose. Fotit se s ním nechala i eurokomisařka za hnutí ANO Věra Jourová. Evropští lidovci, jejichž členy je KDU-ČSL i TOP 09 svým vyhrožováním ukazují totalitní podstatu své europartaje i Evropské unie...*” (2019g). Jak je zde vidět, Fiala do své kritiky zapojuje též další parlamentní subjekty. Fialova rétorika je pak umocněna užíváním výrazu „totalitní”, čímž je vyjadřována autoritativnost a tendence k potlačování svobod ze strany subjektů, jimž je tato charakteristika přisuzována. V příspěvcu z 18. února 2019 Fiala dokonce používá zkratku SSM, která v komunistické éře patřila Socialistickému svazu mládeže, v pozměněné verzi - „Svaz Sorosovy mládeže”. „*Piráti, Zelení, TOP 09, neziskovky, aneb SSM – Svaz Sorosovy mládeže*”, tak zní facebookový příspěvek, k němuž byl přiložen obrázek s fotografiemi Dominika Feriho (TOP 09), Ivana Bartoše (Piráti) a Matěje Stropnického (Zelení) (Facebook 2019j; Obr. 3). Dále také Fiala dává do souvislosti Sorose s Andrejem Babišem tím, že poukazuje na Babišem vyjádřenou podporu k přesunu Sorosem založené univerzity z Budapešti do Prahy: „*Andrej Babiš chtěl univerzitu George Sorose, kterou vykopl z Maďarska Orbán, přestěhovat do Prahy. Soros je znám svou podporou multikulturalismu, masové imigrace, neomarxismu, genderu a islamizace Evropy...*”

(Facebook 2019h). Na přiloženém obrázku je namísto fotky ženy stojící vedle George Sorose vložen obličej Andreje Babiše a je zde parodován slogan hnutí ANO: „*Chceme lepší Česko! Soros jako!*” (Facebook 2019h; Obr. 4).

Čtvrtá charakteristika nového populismu, akcentace homogenního heartlandu, byla přítomna celkem v osmnácti příspěvcích tedy prakticky ve třetině výroků (Tab. 3). Tento prvek se zde stejně jako ve výročí Tomia Okamury projevuje zdůrazňováním homogenity národního státu a poukazováním na hrozbu potlačování tradičních hodnot: „...*Tyto ‚neziskovky‘ vrůstají do státní správy, politických stran, čerpají pro sebe rozpočtové prostředky a snaží se ovládnout média. Jednají v zájmu nadnárodního řízení společnosti a v zájmu potlačování tradičních a národních hodnot zemí...*” (Facebook 2018b). Rétorikou Radima Fialy jistá část populace usiluje o navrácení vlády ve svých zemích a SPD se tak spolu s nimi staví do pozice obránce demokracie a přirozených hodnot, které jsou ohroženy idejemi liberální demokracie: „...*V jejich pojetí demokracie je možné pouze podporovat šílené sluníčkářské teorie genderu, neomarxismu a multikulturalismu. Pokud nepodporujete masovou migraci a islamizaci Evropy, jste dle liberálních demokratů fašista (...)* Je vidět, že zastánci sluníčkářské totalitní liberální demokracie začínají být nervózní. Lidé se po celém světě staví na odpor a chtějí získat zpět vládu nad svými zeměmi do svých rukou. I my se stavíme do tohoto proudu obránců demokracie, vlastenectví a přirozených hodnot, jako je rodina...” (Facebook 2018c).

Poslední z prvků, prvek ekonomické liberalizace, byl zaznamenán v pěti výročí Radima Fialy (Tab. 3), a to takových, které jsou svým obsahem totožné s příspěvkem Tomia Okamury, kde byl rovněž tento prvek evidován. Jedná se tedy o kritiku „ekonomicko-politického systému”, jež „*je kombinací toho nejhoršího ze socialismu i kapitalismu, jedná se o kombinaci neomarxismu s neoliberalismem*”, a jehož vlivem se Fialovou rétorikou „*prohlubuje propast mezi chudými a bohatými*” (Facebook 2019k).

Tabulka 3: Počet a podíl prvků nového populismu přítomných v příspěvcích Radima Fialy na sociální síti Facebook

Prvek nového populismu	Počet	Kolik % z celkového počtu (68 příspěvků)
Antiinstitucionalismus	31	45,59
Antielitismus	49	77,78
Anti-imigrantství	43	63,24
Homogenní heartland	13	19,12
Ekonomická liberalizace	5	7,35

Zdroj: Autorka na základě dat (Datový soubor 2020).

Obrázek 3: Obrázek vyobrazující členy parlamentních stran jako součást „Svazu Sorosovy mládeže“ ve facebookovém příspěvku Radima Fialy ze dne 18. února 2019

Zdroj: Facebook 2019j

Obrázek 4: Fotografie George Sorose upravená jako koláž s Andrejem Babišem ve facebookovém příspěvku Radima Fialy ze dne 7. dubna 2019

Zdroj: Facebook 2019h

Jak je patrné z výše citovaných příspěvků, ve výročí Radima Fialy často společně v různých kombinacích (a v různých slovních tvarech) rezonují pojmy „sluníčkářství“, „neomarxismus“, „multikulturalismus“, „globalista“, „islamizace“ či „gender“, jako například „globalistická a neomarxistická agenda“, „sorošovští globalisté“ (Facebook 2019i), „sluníčkářský neomarxismus“ (Facebook 2019l), „sluníčkářské teorie genderu, neomarxismu a multikulturalismu“ (Facebook 2018c) a tak podobně. Spojování těchto pojmů vyjadřuje to, že mezi nimi dle Fialy existuje jasná souvislost. Ve výročí málokdy dochází k explikaci významu pojmosloví, ale předpokládá se, že adresát (facebookový uživatel) význam slov předem chápe. Tato slova v něm automaticky evokují negativní postoj k osobám či jevům takto označeným. Zde se zároveň otevírá prostor pro zodpovězení stanovené výzkumné otázky číslo dva (VO2), tedy zda *politici činitelé Georgem Sorosem zaštiťují jistý soubor témat*. Jelikož v souvislosti s Georgem Sorosem opakovaně zaznívají

výše zmiňovaná a další témata (viz níže), o čemž svědčí výsledky kvantitativní obsahové analýzy (Tab. 4), na otázku je možné odpovědět kladně.

Nejčastěji zmiňovaným tématem vyjma těch, které již zazněly jako projevy nového populismu, byl „neomarxismus”. Tento pojem v souvislosti s Georgem Sorosem rezonoval v téměř 40 % výroků (Tab. 4). Pojem „sluníčkář” byl přítomen ve více než třetině výroků a těsně za ním následovalo téma kritiky neziskových organizací (Tab. 4): *„Hnutí SPD plně podporuje kroky vlády Maďarské republiky ve věci omezení působení neziskových organizací s ideologickým a politickým programem, organizovaných sítí miliardáře Sorose. Tyto neomarxistické organizace se také v České republice aktivně snaží uplatňovat – napříč politickým spektrem - novou podobu vedoucí politické síly společnosti, která stojí nad demokratickým výsledkem voleb. Tyto ‚neziskovky’ vrůstají do státní správy, politických stran, čerpají pro sebe rozpočtové prostředky a snaží se ovládnout média. Jednají v zájmu nadnárodního řízení společnosti a v zájmu potlačování tradičních a národních hodnot zemí. Svou nadvládu nad společností morálně zdůvodňují falešnou záminkou ochranou menšin, stejně jako staří marxisté zdůvodňovali svoje represe ochranou utlačovaných tříd. Hnutí SPD prosazuje přímou demokracii. Přímá demokracie je v naprostém rozporu s představou demokracii nadřazeného řízení společnosti neomarxistickými elitami”* (Facebook 2018b). Neziskové organizace řízené Georgem Sorosem tedy dle Fialy⁴³ pro Českou republiku představují hrozbu a ideje, které dle Fialy tyto organizace ztělesňují, jsou v rozporu s jimi prezentovanými idejemi, mezi které mimo jiné patří také idea o jakémsi „demokracii nadřazeném řízení společnosti”.

V předchozím příspěvku také zaznělo tvrzení o „falešné zámince ochrany menšin” a „snaze ovládnout média”. Téma menšin bylo přítomné celkem v šesti příspěvcích a téma napojení na média dokonce v deseti (Tab. 4). Podobně jako tomu bylo ve výročích Tomia Okamury, „Open Society Fund George Sorose” dle Radima Fialy financuje Ústav nezávislé žurnalistiky (pod který spadá projekt Hlídací pes), čímž se *„ukazuje též, že Ústav nezávislé žurnalistiky patrně nebude tak ‚nezávislý’, jak se deklaruje”* (Facebook 2019i). Dále je na „Open Society Fund George Sorose” napojen Josef Šlerka, který je šéfem Nadačního fondu české žurnalistiky, jenž financoval například Deník referendum (Facebook 2019i).

Ani téma „islamizace Evropy” (Facebook 2018c) nelze v rétorice Radima Fialy považovat za marginální. Zaznělo celkem v patnácti příspěvcích, což představuje 22 % ze

⁴³ V tomto případě dle stanoviska celého hnutí SPD.

všech výroků (Tab. 4). Téma bylo přítomné v několika výše zmiňovaných citacích a nejčastěji se vyskytuje ve výčtu idejí, jež údajně George Soros podporuje: „Soros je znám svou podporou multikulturalismu, masové imigrace, neomarxismu, genderu a islamizace Evropy...” (Facebook 2019h). Podobně tomu tak je i v případě genderové tematiky, která byla detekována celkem v devíti facebookových příspěvcích (Tab. 4).

Tabulka 4: Počet a podíl témat přítomných v příspěvcích Radima Fialy na sociální síti Facebook

Téma	Počet	Kolik % z celkového počtu (68 příspěvků)
Migrace	43	63,24
Multikulturalismus/„multikulturalisté”	8	11,76
Islamizace / podpora islámu	15	22,06
Globalizace/„globalista”	28	41,18
Nacionalismus	28	41,18
EU/Brusel	33	48,53
Kritika politických stran	31	45,59
Neomarxismus/„neomarxista”	26	38,24
Kritika neziskových organizací	22	32,35
Podpora zákona „Stop Soros”	3	4,41
Napojení na média	10	14,71
„Sluníčkáři”	23	33,82
Gender/sexualita	9	13,24
Menšiny / pozitivní diskriminace	6	8,82

Zdroj: Autorka na základě dat (Datový soubor 2020).

I v případě Radima Fialy byl jazyk užíván v kontextu s osobou George Sorose výhradně negativní, což implikuje zřetelně negativní postoj k tomuto subjektu a problematikami s ním spojenými. George Soros v rétorice Radima Fialy splňuje charakteristiky vnějšího nepřítele, proti němuž se SPD staví do opozice. Pouhé zmínění případného napojení na osobu George Sorose evokuje explicitní negativní postoj. Vše, co je se Sorosem spojeno, má tedy charakter hrozby.

Veškeré mediální reprezentace zaznamenané ve zkoumaném období obsahovaly takový výrok Radima Fialy, jenž byl původně publikován na jeho facebookém profilu. Žádný z článků tedy neobsahoval nový, originální výrok. Ve všech případech se jednalo o „dezinformační weby“, které, jak už bylo dříve řečeno, dávají prostor konspiračním teoriím či prezentují takzvaná „alternativní fakta“ (Gregor, Vejvodová 2018: 58-61). Nejčastěji byly Fialovy výroky citovány v člancích serveru Sputnik News, odkud byly převzaty na dalších serverech jako Česko aktuálně, Vlastenecké noviny či Rukojmí (Datový soubor 2020). Jeden z článků se dokonce objevil na slovenské dezinformační scéně, a to na serveru Napalete.sk (2020).

4.1.3 Radek Rozvoral

Radek Rozvoral se stal členem hnutí SPD v roce 2015, avšak již ve volbách v roce 2013 kandidoval do Poslanecké sněmovny jako nestraníka na kandidátní listině hnutí Úsvit přímé demokracie Tomia Okamury (Volby.cz 2013). Ve volbách do Poslanecké sněmovny se Radku Rozvoralovi podařilo uspět poprvé v roce 2017 (Volby.cz 2017b). Ve sněmovně od té doby zastává funkci místopředsedy mandátového a imunitního výboru, je členem kontrolního výboru a stálé komise pro kontrolu činnosti Bezpečnostní informační služby a zároveň je místopředsedou poslaneckého klubu Svobody a přímé demokracie (PSP ČR 2020b).

Na svém facebookovém profilu má Radek Rozvoral více než osm tisíc sledujících a publikuje pravidelně přibližně jeden příspěvek za den o rozsahu 450-550 slov (Facebook 2020j). Radek Rozvoral je také aktivní na české mediální scéně, je totiž pravidelným přispěvatelem internetového média Parlamentní listy (Parlamentní listy 2020a). Internetový portál Parlamentní listy vznikl v roce 2008 jako nový mediální projekt společnosti Our Media podnikatele Michala Voráčka, jehož většinovým majitelem je v současnosti již senátor Ivo Valenta. Dle Voráčka bylo cílem tohoto projektu „vytvořit *prostor maximálně otevřený všem politickým a společenským názorům*“ (Vondráček in Kundra 2017), nicméně specifíkem Parlamentních listů bylo i to, že „*politikům nenabídly jen možnost tisknout jejich sdělení coby politické reklamy. Za peníze je začaly vydávat i jako své vlastní redakční texty*“ (Kundra 2017). Ani články Radka Rozvorala nejsou označovány jako komerční sdělení, a to ani v případě, že se jedná o publikaci oficiálního politického usnesení předsednictva hnutí Svoboda a přímá demokracie (SPD), k čemuž se Radek Rozvoral na tomto serveru

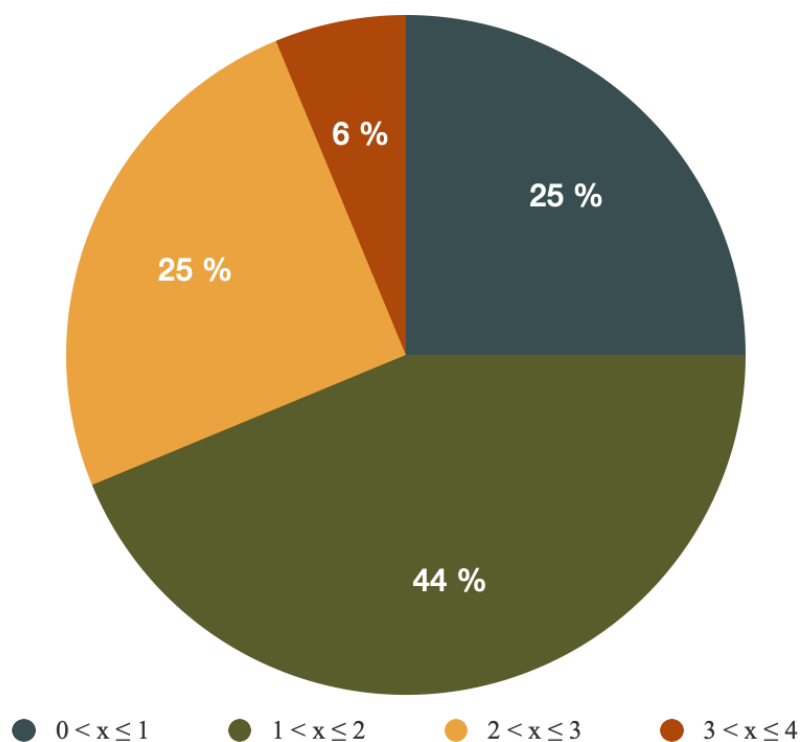
pravidelně uchyluje⁴⁴. Všechny Rozvoralovy články jsou zde publikovány jako regulérní redakční texty. Až do března roku 2018 byl Radek Rozvoral také pravidelným přispěvatelem v sekci *blog* na serveru iDNES.cz, kde za celou dobu jeho aktivity publikoval více než tři sta šedesát článků (iDNES.cz 2020).

4.1.3.1 Analýza rétoriky Radka Rozvorala

Celkem bylo v politické komunikaci Radima Fialy na sociální síti Facebook v rámci zkoumaného období (od února roku 2018 do března roku 2020) publikováno šestnáct příspěvků, tedy o poznání menší počet příspěvků než v případě Tomia Okamury (55 příspěvků) a Radima Fialy (68 příspěvků). V každém z příspěvků obsahujícím téma George Soros byl zaznamenán alespoň jeden prvek nového populismu. Ve většině výroků bylo detekováno hned několik prvků zároveň, maximálně však v počtu čtyř různých prvků. Nejčastěji byly přítomny prvky dva, a to ve 44 % výroků (Graf 3). V 25 % výroků byl přítomen prvek jeden a stejně tak prvky tři (Graf 3). Čtyři prvky zároveň pak byly zaznamenány pouze v jednom výroku.

⁴⁴ Příkladem je článek s titulkem *Odmítáme zvýhodňování nepřizpůsobivých menšin*, který nebyl ničím jiným než aktuálním politickým usnesením předsednictva hnutí Svoboda a přímá demokracie (SPD) (Parlamentní listy 2020b).

Graf 3: Podíl populistických výroků dle počtu prvků nového populismu přítomných v příspěvcích Radka Rozvorala na sociální síti Facebook

Zdroj: Autorka na základě dat (Datový soubor 2020).

Dále bude přenesena pozornost k jednotlivých neopopulistickým prvkům. Jediný neopopulistický prvek, který ve výrocích Radka Rozvorala obsahující zmínku o Georgi Sorosovi zaznamenán nebyl, představuje prvek ekonomické liberalizace. Naopak nejčastěji se v příspěvcích Radka Rozvorala objevovala charakteristika antielitismu, která byla přítomna celkem v 75 % výroků (Tab. 5). I v Rozvoralově případě se antielitismus projevoval zejména negativním postojem k Evropské unii, v menší míře pak ke globalizaci a multikulturalismu: „...Proti vlastencům a odpůrcům globálního světového řádu začínají elity EU a jejich sluhové postupovat stejně jako komunistická totalita. Ideály sametové revoluce byly ukradeny a zneužity. Nástrojem této krádeže je dnes síť politických neziskových organizací finančníka Sorose...” (Facebook 2019m). Praktiky Evropské unie a evidentně i dalších nadnárodních organizací zde Rozvoral přirovnává ke komunistické totalitě, což ilustruje i skrze přiložený obrázek, na němž je vyobrazen znak Evropské unie (prstenec zlatých hvězd) a Organizace spojených národů (olivové ratolesti) spolu s komunistickými symboly srpem a kladivem (Facebook 2019m; Obr. 5). „Sorosova Nadace

pro otevřenou společnost (Open Society Fund, OSF) podporuje u nás okolo padesáti projektů, a to ve spolupráci s probruselskými ‚sluníčkářskými‘ stranami” (Facebook 2019n). V tomto výroku je možné pozorovat, že strany podporující Evropskou unii Rozvorál zároveň označuje za „sluníčkářské”, a tak tu tento pojem má současně implicitní spojitost s Evropskou unií. Radek Rozvorál po vzoru maďarského premiéra Viktora Orbána hovoří o Sorosovi jako o nebezpečí, kterému je nutné se bránit, jelikož „George Soros přes své neziskové organizace vytváří a vnucuje evropským státům politiku multikulturalismu” (Facebook 2018d).

Ve zcela stejné míře, ve více než 56 % případů, byl zaznamenán prvek anti-imigrantství a akcentace homogenního heartlandu (Tab. 5). První charakteristika se ve výrocích projevovala zejména vyobrazováním George Sorose jako podporovatele příchodu migrantů do Evropy a USA: „...*V poslední době jeho finance přispívají k velké celosvětové nelegální imigraci, což nejvíce pociťují Spojené státy a Evropská unie, kde tuto aktivitu realizují neziskové organizace, které zde působí a využívají Sorosových peněz...*” (Facebook 2019n). Radek Rozvorál zde hovoří o evidenci Sorosových aktivit v České republice, které zastřešují různé neziskové organizace. Ty se dle Rozvorála „zaměřují například na pomoc Romům a imigrantům” (Facebook 2019n) a to tedy v daném kontextu vyjadřuje, že se k těmto činnostem Rozvorál staví kriticky.

Druhý prvek nového populismu, tedy akcentace homogenního heartlandu, se podobně jako u předchozích dvou politiků objevoval v podobě poukazování na roli tradičního chápání rodiny a homogenního národa, respektive na roli „*národní kultury a hodnot, vycházející z historických základů*” (Facebook 2019p). Podle Radka Rozvorála dochází v české společnosti k „*rozkladu základních povinností k rodině a národu*”, což považuje za jednu z hlavních hrozeb současnosti (Facebook 2019n). V jiném výroku je Soros zase označen za „nepřítele vlastenectví a suverenity národních států” (Facebook 2018e; Obr. 6).

Posledním ze zaznamenaných prvků je charakteristika antiinstitucionalismu, která byla přítomna v 25 % příspěvků (Tab. 5). Tento prvek se projevoval kritikou etablovaných politických stran. Postava Geroge Sorose se v rétorice Radka Rozvorála objevuje v období navržení nového kandidáta na post ministra práce a sociálních věcí, konkrétně v červenci roku 2018. Kandidátkou za koaliční politickou stranou ČSSD se stala Jana Maláčová, jejíž osoba byla Rozvorálem spojena s Georgem Sorosem skrze stejnou akademickou instituci, na níž obě osoby absolvovaly část svého studia. Soros dle Rozvorála navíc jednu

z nejvýznamnějších světových univerzit London School of Economics and Political Science (LSE) nadále „významně finančně podporuje“ (Facebook 2018f). Podobně byla ČSSD ze strany Radka Rozvoral kritizována i v listopadu 2019, a to v souvislosti s inkluzí, která se do českého školství podařila zakomponovat tehdejší ministryni školství Kateřině Valachové. „V souvislosti se stávkou vyhlášenou na 6. listopadu odbory, kterou podporuje paní Valachová, se nabízí otázka, co odbory vedené panem Dobšíkem dělaly, když v zájmu budování Nového světového řádu ničila ČSSD ve spolupráci se Sorosovými neziskovkami české školství“ (Facebook 2019o). I Radek Rozvoral zmiňuje cíl budování „Nového světového řádu“ (viz. výklad Tomia Okamury), avšak v tomto případě nelze určit, co je tím v kontextu tohoto příspěvku míněno.

Tabulka 5: Počet a podíl prvků nového populismu přítomných v příspěvcích Radka Rozvoral na sociální síti Facebook

Prvek nového populismu	Počet	Kolik % z celkového počtu (16 příspěvků)
Antiinstitucionalismus	4	25
Antielitismus	12	75
Anti-imigrantství	9	56,25
Homogenní heartland	9	56,25
Ekonomická liberalizace	0	0

Zdroj: Autorka na základě dat (Datový soubor 2020).

Obrázek 5: Obrázek vyobrazující symboly EU a OSN spolu s komunistickým srpem a kladivem ve facebookovém příspěvku Radka Rozvoral ze dne 25. listopadu 2019

Zdroj: Facebook 2019m

Obrázek 6: Fotografie George Sorose ve facebookovém příspěvku Radka Rozvorala ze dne 30. dubna 2018

Zdroj: Facebook 2018e

„Proti vlastencům a odpůrcům globálního světového řádu začínají elity EU a jejich slouhové postupovat stejně jako komunistická totalita. Ideály sametové revoluce byly ukradeny a zneužity. Nástrojem této krádeže je dnes síť politických neziskových organizací finančníka Sorose. Tato síť je rozlezlá po státní správě a kontroluje většinu médií. Dnes organizují majdany a útoky na nepohodlné demokraticky zvolené politiky. Přivlastňují si právo řídit demokracii a kádrovat názory a postoje lidí. Morálně obhajují svou moc hájením práv údajně diskriminovaných menšin” (Facebook 2019m). V citovaném příspěvku je v souvislosti s Georgem Sorosem možné pozorovat skloňování hned několik témat zároveň. Radek Rozvoral projevuje kritiku k takzvaným „politickým neziskovým organizacím”, které mají dle něho kontrolu nad „většinou médií” a které hájí „údajně diskriminované menšiny”. Kritika neziskových organizací byla přítomna ve více než 81 % příspěvků, což toto téma dělá nejčastěji zmiňovaným prvkem v rétorice Radka Rozvorala (Tab. 6). Téma napojení George Sorose na média pak bylo přítomno v téměř 42 % příspěvků a téma ochrany menšin, které v Rozvoralově pojetí znamená negativní postoj k této problematice, bylo zaznamenáno v necelých 19 % výroků (Tab. 6). Zároveň je zde evidentní i přítomnost nacionalismu, respektive se zde Rozvoral označuje za součást skupiny „vlastenců a odpůrců globálního světového řádu”, která stojí v opozici proti „elitám EU”. Nacionalismus je prvkem, který v analyzovaných výročích zazněl v téměř 44 % všech případů (Tab. 6).

Téma vazby George Sorose na česká média je v Rozvoralově rétorice konkretizováno například napojením na DVTV, jelikož „Daniela Drtinová, spolumajitelka DVTV, kterou provozuje Online Partners s.r.o., sedí ve správní radě Nadace Open Society Fund Praha, kterou založil právě Soros” (Facebook 2018m). Ve stejném příspěvku Rozvoral taktéž prezentoval napojení Sorose na takzvanou „pražskou kavárnu”, kterou dle něj „tvorí skupina pražských intelektuálů, kteří jsou veřejně aktivní a zajímají se o politiku” (Facebook 2018g) a dále také aktivisté, různé iniciativy a „neziskovky”, kteří jsou zároveň „organizátory demonstrací a jiných akcí na záchranu tzv. „české demokracie”” (Facebook 2018f).

V 19 % příspěvků se výrok Radka Rozvoral týká také podpory maďarského zákona „Stop Soros”, skrze který byla zavedena zvláštní dvacetipě procentní daň na organizace, které podporují migraci. Rozvoral v souvislosti s tím také vyjadřuje kritiku vůči krokům Evropské unie (Facebook 2019p), která z důvodu obav o nezávislost maďarské justice, médií i akademické sféry vede od září roku 2018 proti Maďarsku disciplinární řízení (Rankin 2018).

Tabulka 6: Počet a podíl témat přítomných v příspěvcích Radka Rozvorala na sociální síti Facebook

Téma	Počet	Kolik % z celkového počtu (16 příspěvků)
Migrace	9	56,25
Multikulturalismus/ „multikulturalisté”	2	12,5
Islamizace / podpora islámu	1	6,25
Globalizace/ „globalista”	2	12,5
Nacionalismus	7	43,75
EU/Brusel	12	75
Kritika politických stran	4	25
Neomarxismus/ „neomarxista”	1	6,25
Kritika neziskových organizací	13	81,25
Podpora zákona „Stop Soros”	3	18,75
Napojení na média	5	41,67
„Sluníčkáři”	3	18,75
Gender/sexualita	0	0

Menšiny / pozitivní diskriminace	3	18,75
----------------------------------	---	-------

Zdroj: Autorka na základě dat (Datový soubor 2020).

Téměř všechny facebookové příspěvky Radka Rozvorala byly ve zcela stejném a kompletním znění publikovány jako články na serveru Parlamentní listy. Publikace na těchto dvou médiích proběhla prakticky vždy synchronně, tedy ve stejný den, v několika případech však byl facebookový příspěvek publikován s jednodenním předstihem. Některé články byly dále z Parlamentních listů převzaty dalšími „dezinformačními weby“, a to především serverem Vlastenecké noviny, a dále pak servery Nová republika či EUportál (Datový soubor 2020).

Celkově bylo na internetovém portálu Parlamentní listy ve zkoumaném období zveřejněno šestnáct článků, jejichž autorem byl přímo Radek Rozvoral. Jako články zde nebyly zaznamenány pouze dva facebookové příspěvky⁴⁵, avšak namísto toho byly v Parlamentních listech publikovány dva články nad rámec Rozvoralových facebookových příspěvků (Datový soubor 2020). Článek z 15. ledna 2019 pojednával o incidentu aktivisty Otakara van Gemunda, který v den oslav 17. listopadu vyhodil do odpadkového koše kytice prezidenta Miloše Zemana a premiéra Andreje Babiše. Dle Radka Rozvorala je Otakar van Gemunda „*příznivcem promigrační politiky a je spřízněn s nadacemi, za kterými stojí americký miliardář Soros*“ (Rozvoral 2019a). Zajímavý je v tomto příspěvku Rozvoralův pohled na definiční odlišnost pojmů „doma“ a „domov“: „...*Nyní, v době migrační krize, kdy se Češi utápějí v moři mediální a politické hysterie kolem uprchlíků, je docela praktické dívat se na pojmy ‚doma‘ a ‚domov‘ trochu jinak. Doma je subjektivní věc. A stejně ‚doma‘ by se tu po pár letech mohl cítit klidně i Syřan. Naše hnutí SPD takto smýšlející jedince a jejich výklad demokracie odsuzuje. My jsme hrdí na své vlastenectví a národní hrdost našich občanů...*“ (Rozvoral 2019a). Dle Radka Rozvorala tedy „domov“ označuje objektivní, neměnnou realitu vázanou na konkrétní teritorium a konkrétní skupinu lidí zde žijící. Právě takto definovaná oblast odpovídá definici homogenního heartlandu Paula Taggarta.

Ve druhém článku z 1. května 2019 Rozvoral publikoval politické usnesení předsednictva hnutí Svoboda a přímá demokracie (SPD) k tehdejší politické situaci obsahující mimo jiné předvolební slogan „*Pokud nechcete, aby Vám vládli Merkelová, Macron, Juncker a Soros, přijďte k REFERENDU o EU a IMIGRACI 24. a 25. května!*“

⁴⁵ Jedná se o příspěvky z 30. října 2019 a 6. listopadu 2019 (Datový soubor 2020).

(Rozvoral 2019b). V tomto sloganu je zřejmý prvek antiinstitucionalismu, v podobě prosazování přímodemokratického prvku (referenda), dále pak prvek antielitismu, tedy negativní postoj k Evropské unii, který plyne z požadavku referenda o Evropské unii, a jako poslední i prvek anti-imigrantství, který podobně jako v případě přístupu k Evropské unii vyjadřuje negativní postoj k imigraci.

Závěr

Tato práce pojednávala o americkém miliardáři a filantropovi globálního rozměru Georgi Sorosovi a jeho obrazu v rétorice vybraných českých politických činitelů. George Soros je postavou, která se neustále aktivně účastní diskuzí o světové ekonomické a politické situaci. Na základě aktuálního dění navíc podniká reálné kroky v podobě financování neziskových aktivit, jako je jimi podpora vzdělávání, ochrana menšin nebo v současné době konkrétně podpora spuštění projektu globální univerzity (iHNed.cz 2020). Právě kvůli zasahování do politických záležitostí často Soros sklízí kritiku ze strany některých politických aktérů, a to zejména z pravého křídla politického spektra, jelikož dle nich postrádá legitimitu demokraticky zvoleného aktéra. Ani české politické prostředí není výjimkou. Existují zde minimálně tři političtí aktéři, kteří takovouto kritiku směrem k Georgi Sorosovi uplatňují a jsou jimi představitelé parlamentního hnutí Svoboda a přímá demokracie (SPD) - Tomio Okamura, Radim Fiala a Radek Rozvoral. Právě analýzou rétoriky těchto tří politických činitelů vůči osobě George Sorose se tato práce zabývala.

Předkládaná práce celkově přispívá k rozšíření poznání ve třech hlavních ohledech. Prvním je představení původní teoretické konceptualizace zkoumání populismu a populistického diskurzu se zaměřením na koncept *nového populismu* podle Paula Taggarta. Druhým je vytvoření poměrně rozsáhlé kontextuální empirické báze o fenoménu „George Soros“ a třetím je konkrétní aplikace konceptu nového populismu na rétoriku tří vybraných českých politických činitelů – Tomia Okamury, Radima Fialy a Radka Rozvorala. Ze zkoumaných výroků vztahujících se k postavě George Sorose v období od února roku 2018 do března roku 2020 byl vytvořen datový soubor, jenž je součástí práce ve formě elektronické přílohy.

Hlavním cílem této práce bylo pokusit se prokázat, že zkoumaná komunikace tří vybraných politických činitelů týkající se amerického miliardáře a filantropa George Sorose je v souladu s interpretací teorie nového populismu. V pojetí britského politologa Paula Taggarta nový populismus představuje současnou formu populismu, kterou ve stejném období začala zastávat celá řada krajně pravicových politických stran či hnutí napříč různými zeměmi (Taggart 1996; Taggart 2000). Neopopulistické strany charakterizuje používání politického stylu, který paralelně se skloňováním extremistických témat a kritikou parlamentní demokracie funguje v rámci systému a dokonce si osvojuje formální závazek k demokratickému procesu (Taggart 1996: 31). Z Taggartem definovaných charakteristik

nového populismu byl pro účely této práce zkonstruován teoretický dataset o pěti proměnných: (1) antiinstitucionalismus, (2) antielitismus, (3) anti-imigrantství, (4) akcentace homogenního heartlandu a (5) ekonomická liberalizace.

Výše zmíněný cíl práce se podařilo naplnit, jelikož výsledky kvantitativní obsahové analýzy ukázaly, že prakticky všechny detekované výroky všech tří politických činitelů obsahovaly alespoň jeden prvek nového populismu. Zde budou tedy představeny odpovědi na první výzkumnou otázku (VO1) a na ni navazující podotázku (VO1.1), které byly zformulovány následovně: *Nakolik zkoumaná komunikace koreluje s jednotlivými prvky nového populismu? Které charakteristiky nového populismu jsou identifikovány nejčastěji a v jaké podobě se zde vyskytují?*

V rámci zkoumaného období bylo na sociální síti Facebook zaznamenáno nejvíce výroků týkající se osoby George Sorose ze strany místopředsedy hnutí SPD Radima Fialy. V porovnání s předsedou strany Tomiem Okamurou Fiala publikoval o 20 % více facebookových příspěvků. Na stránce Radima Fialy bylo zaznamenáno celkem 68 příspěvků, z nichž 95,59 % obsahovalo jeden či více prvků nového populismu. Tomio Okamura publikoval 55 příspěvků a neopopulistické prvky zde byly přítomny v 94,55 % všech výroků. Jak v případě Okamury, tak v případě Fialy tedy neobsahovaly žádný neopopulistický prvek pouze tři facebookové příspěvky. Radek Rozvoral ve zkoumaném období na své facebookové stránce zveřejnil 16 příspěvků a v každém z těchto výroků byl přítomný alespoň jeden prvek nového populismu. Zkoumaná komunikace na sociální síti Facebook korelovala s jednotlivými prvky nového populismu následovně (kolika procenty z celkového počtu):

- (1) **antiinstitucionalismus:** Okamura (49,1 %), Fiala (45,6 %), Rozvoral (25 %)
- (2) **antielitismus:** Okamura (72,7 %), Fiala (77,8 %), Rozvoral (75 %)
- (3) **anti-imigrantství:** Okamura (71 %), Fiala (63,2 %), Rozvoral (56,3 %)
- (4) **homogenní heartland:** Okamura (32,7 %), Fiala (19,1 %), Rozvoral (56,3 %)
- (5) **ekonomický liberalismus:** Okamura (9,1 %), Fiala (7,4 %), Rozvoral (0 %)

Charakteristiky nového populismu v celkovém součtu nabývaly nejvyšších hodnot v případě facebookových příspěvků Tomia Okamury. Prvek antielitismu a prvek anti-imigrantství byly v případě Tomia Okamury přítomny ve více než 70 % výroků. Avšak absolutně nejvyšší hodnoty dosahovala přítomnost prvku antielitismu ve výrocích Radima Fialy. Tento prvek se zde objevoval téměř v 78 % výroků. Hypotéza číslo jedna (H1), sestávající z tvrzení, že *charakteristiky nového populismu budou nabývat nejvyšších hodnot*

ve výrocích Tomia Okamury jakožto charismatického lídra, byla potvrzena tedy pouze částečně. Ve výrocích Radka Rozvorala se také nejčastěji objevovala charakteristika antielitismu, která byla přítomna celkem v 75 % výroků. U všech tří zkoumaných subjektů byl tedy nejčastěji identifikován prvek antielitismu, který se zde projevoval zejména negativním postojem k Evropské unii, respektive euroskepticismem. V případě Tomia Okamury a Radima Fialy se antielitismus také výrazně projevoval negativním postojem ke globalizaci a multikulturalismu. V rétorice těchto politických aktérů bývají Soros a s ním spojované subjekty označovány za takzvané „globalisty“, což je zde míněno pejorativně.

Z výsledků kvantitativní obsahové analýzy lze taktéž vyvodit závěr, že George Soros skutečně zaštiťuje jistý soubor témat (VO2). Vedle témat migrace, kritiky Evropské unie a kritiky politických stran, která se v rétorice vybraných politických aktérů objevovala nejčastěji, byla skrze George Sorose vyjadřována například také kritika neziskového sektoru či médií, na něž je Soros rétorikou těchto politických činitelů napojen, a tudíž se nacházejí pod jeho vlivem, který je považován za negativní. Dle Tomia Okamury „v České republice Soros a jeho politické neziskovky fakticky ovládají veřejnoprávní média“ (2019a) a dále byla zmíněna média jako například DVTV, server Hlídací pes či Neovlivní.cz. Téma kritiky neziskového sektoru dominovalo zejména v rétorice Radka Rozvorala, kde bylo přítomno celkem ve více než 81 % výroků. V rétorice Tomia Okamury a Radima Fialy pak byly ve velké míře zaznamenány také pojmy „sluníčkář“⁴⁶ či „neomarxista“⁴⁷, které zde slouží k zaštiťování jistého souboru idejí, proti němuž hnutí SPD slovy jeho představitelů svádí svůj boj.

Dále byla v práci potvrzena i druhá hypotéza (H2), jež byla zformulována následovně: *George Soros v rétorice vybraných politických činitelů hraje roli vnějšího nepřítel, skrze něhož je uplatňovaná kritika systému hodnot, který ztělesňuje. Presentování vazby konkrétních subjektů a problematik s postavou George Sorose představuje snahu*

⁴⁶ Dle Tomia Okamury je „sluníčkářem“ „podporovatel tzv. liberalismu, progresivismu, masové migrace, islámu, LGBT ideologie, militantního feminismu, genderismu a klimatického alarmismu. A v rámci EU jsou samozřejmě zcela bezvýhradnými, až nekritickými podporovateli EU. A nejen to, jsou dokonce zastánci co nejhlubší EU integrace a u nás i přijetí eura“ (Facebook 2020k).

⁴⁷ Pojem zaznívá převážně ve formulaci „neomarxistický“ nebo „neomarxista“. Význam tohoto pojmu lze určit jen velice obtížně, jelikož ze sdělení obsah pojmu není zřejmý. Dle výkladu *Sociologické encyklopedie* je neomarxismus označením takových koncepcí, „které se snaží na základě nových interpretací K. Marxe nebo na základě návratu k tzv. autentickému marxismu analyzovat nové jevy kap. společnosti, fil. fundovaně kritizovat praxi tzv. reálného socialismu a formulovat projekty polit. činnosti alternativní jak vůči strategii a taktice kom. hnutí, tak vůči etablovaným polit. hnutím, směrům a stranám kap. společnosti“ (Sociologická encyklopedie 2017).

o demonizaci⁴⁸ těchto subjektů. Do tohoto systému hodnot daní aktéři řadí ideje liberální demokracie, multikulturalismu, evropské integrace, globalizace, sociální podpory a další. Tyto hodnoty vybraní představitelé SPD považují za chybné a vyobrazují je jako hrozbu pro Českou republiku. Jak bylo zmíněno výše, Tomio Okamura, Radim Fiala a Radek Rozvoral ve svých výrocích George Sorose zmiňují zejména v souvislosti s kritikou konkrétních subjektů (Evropské unie, politických stran, neziskových organizací) a problematik (migrace, globalizace, multikulturalismu). Jinými slovy cokoliv, co je s postavou George Sorose svázáno, automaticky znamená vyjádření explicitního negativního postoje. Takto byla například vyjadřována kritika konkrétně vůči premiéru Andreji Babišovi (ANO), a to skrze nastolenou debatou o možném přesunu Středoevropské univerzity do Prahy či skrze eurokomisařku Věru Jourovou, o jejímž napojení na George Sorose dle Tomia Okamury a Radima Fialy vypovídá společná fotografie těchto dvou osob. Obrazové stránce facebookových příspěvků vybraných představitelů hnutí SPD se tato práce věnovala jen okrajově, a proto by tento aspekt politické komunikace stál za detailnější analýzu.

Jak je patrné z výše představených výsledků obsahové analýzy, veškeré výroky o Georgi Sorosovi prostupuje negativní rétorika. George Soros je zde vyobrazován jako hrozba a spojování s jeho osobou má funkci vyjádření kritiky. Ve zkoumané rétorice také například rezonovaly výrazy jako „neomarxismus“, „eurofanatismus“, „genderismus“ či „homosexualismus“, které jsou v kontextu výroků chápány taktéž negativně.

Co se týče médií, ve kterých byly výroky zaznamenány nejčastěji, jednalo se zde primárně o online média, kterými byly zejména Parlamentní listy a Sputnik News, odkud byly články přebírány a dále publikovány na dalších serverech, jež patří do kategorie takzvaných „dezinformačních webů“. V případě Tomia Okamury a Radima Fialy byly v člancích těchto internetových médií citovány výroky dříve prezentované na facebookových stránkách daných politiků. Avšak případ Radka Rozvorala se od předchozích dvou politiků významně liší. Veškeré facebookové příspěvky Radka Rozvorala byly totiž ve zcela stejném a kompletním znění publikovány jako vlastní redakční texty na serveru Parlamentní listy.

Postupy a závěry využití v rámci tohoto výzkumu lze dále rozvíjet a aplikovat na další případy. Jedná se přitom především o možnost aplikovat prezentovaný konceptuální rámec zkoumání populismu na další případy krajně pravicových subjektů. Velkou výhodou

⁴⁸ Noví populisté vytváří apel k „frustrované, mainstreamové“ části společnosti, a to tím, že demonizují politiky, byrokraty, imigranty nebo ty, kdo pobírají sociální dávky (Taggart 1996: 2).

metodologické části se ukázala být volba konkrétního tématu rezonujícího v komunikaci politických činitelů (George Soros), čímž bylo možné v procesu sběru dat sestavit takový datový soubor, u kterého mohla být provedena podrobná obsahová analýza výroků. V případě těchto politických aktérů je totiž produkováno takové množství sdělení, že by zde hrozilo výrazné riziko přílišného zobecnění.

Summary

This paper contributes to the literature in three principal ways. First, it presents the original theoretical conceptualization of the study of populism and populist discourse, with a particular focus on the concept of *New Populism* by Paul Taggart. The second is the creation of a broad contextual and empirical knowledge base on the ‘George Soros’ phenomenon. The third is a concrete application of new populism concept on the rhetoric of three chosen Czech political actors – Tomio Okamura, Radim Fiala and Radek Rozvoral. The dataset of public statements relating to George Soros from February 2018 to February 2020 is appended to this paper as an electronic attachment.

The main objective of this paper is to demonstrate that the public statements relating to the figure of George Soros made by the three political actors are in line with the interpretation of the *New Populism* theory. The British political scientist Paul Taggart understands new populism as the current form of populism that was espoused at around the same time by a number of far-right political parties and movements across various countries (Taggart 1996; Taggart 2000). Neo-populist parties are characterized by a political style, which voices extremist views and criticisms of parliamentary democracy, but at the same time functions as part of that system and even formally commits to uphold the democratic process (Taggart 1996: 31). On the basis of Taggart’s characteristics of new populism, the theoretical dataset includes five variables: (1) anti-institutionalism, (2) anti-elitism, (3) anti-immigration, (4) accentuation of the homogeneous heartland and (5) economic liberalization.

During the time period of this study, the most statements about George Soros on the social media platform Facebook were made by Radim Fiala, the vice-president of the political movement SPD. In comparison with the party’s president, Tomio Okamura, Fiala published 20% more posts (Okamura published 55 posts). Out of the 68 posts seen on Radim Fiala’s profile, 95.59% contained at least one of the characteristics of new populism. Both Fiala and Okamura made only three posts without any features of new populism. In the same time period, Radek Rozvoral had published 16 statements on his Facebook profile and each one contained at least one of the new populism characteristics.

In total, these characteristics were the most frequent in the Facebook posts of Tomio Okamura. Elements of anti-elitism, overwhelmingly in the form of criticism of the European Union, and anti-immigration, which associated George Soros with the support of migration into Europe, were present in more than 70 % of the posts. However, the highest proportion

of the anti-elitism element was observed in the posts of Radim Fiala at almost 78%. As such, the first hypothesis (H1), which states that *characteristics of new populism will be the most frequent in the statements of Tomio Okamura, as the charismatic party leader*, was only partly confirmed.

The quantitative content analysis also reveals that George Soros in fact associated with a set of themes. Apart from migration, criticism of the European Union and criticism of political parties, George Soros also served as a medium for the criticism of nonprofit organizations and the media. In general, negative rhetoric permeates across all statements regarding George Soros, and therefore the second hypothesis (H2) can also be confirmed – *George Soros plays a role of the external enemy in the rhetoric of the three political actors, through which the criticism of the value system that he embodies can be expressed. Associating specific subjects and problematics with the figure of George Soros represents an attempt to demonize these subjects.*

Seznam grafů, obrázků a tabulek

Graf 1: Podíl populistických výroků dle počtu prvků nového populismu přítomných v příspěvcích Tomia Okamury na sociální síti Facebook.....	48
Graf 2: Podíl populistických výroků dle počtu prvků nového populismu přítomných v příspěvcích Radima Fialy na sociální síti Facebook.....	58
Graf 3: Podíl populistických výroků dle počtu prvků nového populismu přítomných v příspěvcích Radka Rozvorala na sociální síti Facebook.....	67
Obrázek 1: Fotografie Věry Jourové s Georgem Sorosem ve facebookovém příspěvku Tomia Okamury ze dne 4. září 2019	51
Obrázek 2: Fotografie George Sorose ve facebookovém příspěvku Tomia Okamury ze dne 16. listopadu 2019.....	55
Obrázek 3: Obrázek vyobrazující členy parlamentních stran jako součást „Svazu Sorosovy mládeže“ ve facebookovém příspěvku Radima Fialy ze dne 18. února 2019	61
Obrázek 4: Fotografie George Sorose upravená jako koláž s Andrejem Babišem ve facebookovém příspěvku Radima Fialy ze dne 7. dubna 2019.....	62
Obrázek 5: Obrázek vyobrazující symboly EU a OSN spolu s komunistickým srpem a kladivem ve facebookovém příspěvku Radka Rozvorala ze dne 25. listopadu 2019	69
Obrázek 6: Fotografie George Sorose ve facebookovém příspěvku Radka Rozvorala ze dne 30. dubna 2018.....	70
Tabulka 1: Počet a podíl prvků nového populismu přítomných v příspěvcích Tomia Okamury na sociální síti Facebook.....	50
Tabulka 2: Počet a podíl témat přítomných v příspěvcích Tomia Okamury na sociální síti Facebook.....	54
Tabulka 3: Počet a podíl prvků nového populismu přítomných v příspěvcích Radima Fialy na sociální síti Facebook.....	61
Tabulka 4: Počet a podíl témat přítomných v příspěvcích Radima Fialy na sociální síti Facebook.....	64

Tabulka 5: Počet a podíl prvků nového populismu přítomných v příspěvcích Radka Rozvorala na sociální síti Facebook	69
Tabulka 6: Počet a podíl témat přítomných v příspěvcích Radka Rozvorala na sociální síti Facebook	71

Seznam použitých zdrojů

Datový soubor

KOBLÍŽKOVÁ, Anna. *Datový soubor facebookových příspěvků a mediálních reprezentací Tomia Okamury, Radima Fialy a Radka Rozvorala obsahujících výroky o Georgi Sorosovi (únor 2018 - březen 2020)*. Praha, 2020. Univerzita Karlova, Fakulta sociálních věd, Institut politologických studií. Katedra politologie.

Monografie a periodické zdroje

BEREND, Ivan T. *Against European Integration: The European Union and Its Discontents*. Routledge, 2019.

BLECHA, Ivan. *Filosofický slovník*. 2. opr. a rozš. vyd. Olomouc: Nakladatelství Olomouc, 1998. ISBN 80-7182-064-4.

BONIKOWSKI, Bart; GIDRON, Noam. The populist style in American politics: Presidential campaign discourse, 1952–1996. *Social Forces*, 2016, 94.4: 1593-1621.

CALHOUN, Craig J. Nationalism: Concepts in social thought. *Series Ed. Frank Parkin*. Minneapolis: U of Minnesota P, 1997.

CANOVAN, Margaret. Populism for political theorists?. *Journal of Political ideologies*, 2004, 9.3: 241-252.

CANOVAN, Margaret. *The people*. Cambridge: Polity, 2005. Key concepts. ISBN 0-7456-2822-2. Dostupné také z: <http://www.loc.gov/catdir/toc/fy0602/2005615217.html>

CANOVAN, Margaret. Trust the people! Populism and the two faces of democracy. *Political studies*, 1999, 47.1: 2-16.

CONWAY, J.F. Populism in the United States, Russia, and Canada: Explaining the Roots of Canada's Third Parties. *Canadian Journal of Political Science*, 11(1), 99-124. doi:10.1017/S0008423900038774

DE LA TORRE, Carlos. *Populist seduction in Latin America: the Ecuadorian experience*. Ohio University Press, 2000.

DE LA TORRE, Carlos. Populismo radical y democracia en los Andes. *Journal of Democracy en español*, 2009, 1.1: 24-37.

- DI TELLA, T.S. Populism and reform in Latin America, in VELIZ, Claudio, ed. *Obstacles to change in Latin America*. London: Oxford University Press, 1969.
- DRULÁK, Petr. *Jak zkoumat politiku: kvalitativní metodologie v politologii a mezinárodních vztazích*. Portál, 2008.
- DVOŘÁKOVÁ, Ilona. Obsahová analýza/formální obsahová analýza/kvantitativní obsahová analýza. *AntropoWebzin*, 2010, 6.2: 95-99.
- DVOŘÁKOVÁ, Vladimíra, Radek BUBEN a Jan NĚMEC. *¡Que el pueblo mande!: levicové vlády, populismus a změny režimu v Latinské Americe*. Praha: Sociologické nakladatelství (SLON), 2012. Studie (Sociologické nakladatelství). ISBN 978-80-7419-091-9.
- FREEDEN, Michael. Is nationalism a distinct ideology?. *Political studies*, 1998, 46.4: 748-765.
- GHOSH, D. N. George Soros Phenomenon. *Economic and Political Weekly*, 2000, 2203-2204.
- GREGOR, Miloš; MACKOVÁ, Alena. Předvolební kampaně 2013: prohloubení trendů, nebo nástup nových?. *Volby do Poslanecké sněmovny 2013*, 2014, 55-72.
- GREGOR, Miloš; VEJVODOVÁ, Petra. Analýza manipulativních technik na vybraných českých serverech. *An analysis of manipulation techniques on selected Czech servers) Evropské hodnoty*, 2016, 12.
- GREGOR, Miloš; VEJVODOVÁ, Petra. *FAKE NEWS - Nejlepší kniha o dezinformacích a manipulacích!!!*. 1. vydání. vyd. Brno: CPress, 2018. 144 s. ISBN 978-80-264-1805-4.
- HALIKIOPOULOU, Daphne; NANOU, Kyriaki; VASILOPOULOU, Sofia. The paradox of nationalism: The common denominator of radical right and radical left euroscepticism. *European journal of political research*, 2012, 51.4: 504-539.
- HAVLÍK, Vlastimil, et al. *Populist Political Parties in East-Central Europe*. Masarykova univerzita, 2012.
- HAVLÍK, Vlastimil. Technocratic populism and political illiberalism in central Europe. *Problems of Post-Communism*, 2019, 66.6: 369-384.
- IONESCU, Ghița; GELLNER, Ernest, ed. *Populismo: sus significados y características nacionales*. Buenos Aires: Amorrortu Editores, 1970: 81–120.

- JAGERS, Jan; WALGRAVE, Stefaan. Populism as political communication style: An empirical study of political parties' discourse in Belgium. *European journal of political research*, 2007, 46.3: 319-345.
- JANSEN, Robert S. Populist mobilization: A new theoretical approach to populism. *Sociological theory*, 2011, 29.2: 75-96.
- JOHNSON-CARTEE KAREN, S. Strategic political communication: Rethinking social influence, persuasion, and propaganda/Karen S. Johnson-Cartee, Gary A. Copeland. *Lanham etc.: Rowman & Littlefield*, 2004.
- JONES, E. Populism in Europe. *SAIS Review of International Affairs*, 2007 27(1), 37-47.
- KALTWASSER, Cristóbal Rovira, et al. (ed.). *The Oxford handbook of populism*. Oxford University Press, 2017.
- KAUFMAN, Michael T. *Soros: The life and times of a messianic billionaire*. Alfred a Knopf Incorporated, 2002. ISBN 9780307765925.
- KUBÁT, Michal, Martin MEJSTRÍK a Jiří KOCIAN, ed. *Populismus v časech krize*. Praha: Univerzita Karlova, nakladatelství Karolinum, 2016. ISBN 978-80-246-3439-5.
- KYSELA, Jan. *Ústava mezi právem a politikou: úvod do ústavní teorie*. Praha: Leges, 2014. Teoretik. ISBN 978-80-7502-022-2.
- LACLAU, Ernesto. *Politics and ideology in Marxist theory: capitalism, fascism, populism*. London: NLB, 1977. ISBN 0902308742.
- LIDNER, T., BROLÍK, T. Svět podle Sorose. *Respekt* 17/2017, ročník XXVIII, 16-21.
- MACKOVÁ, Alena. *Nová média v politické komunikaci: politici, občané a online sociální síť*. Brno: Masarykova univerzita, Fakulta sociálních studií, Mezinárodní politologický ústav, 2017. ISBN 978-80-210-8745-3.
- MIESSLER, Jan. Kritická diskurzivní analýza (CDA) a velké množství masmediálních textů. In *Médiá a text II*. Prešov: Filozofická fakulta Prešovskej univerzity v Prešove, 2008. s. 118-124, 7 s. ISBN 978-80-8068-730-4.
- MOFFITT, Benjamin; TORMEY, Simon. Rethinking populism: Politics, mediatisation and political style. *Political studies*, 2014, 62.2: 381-397.
- MOFFITT, Benjamin. *The global rise of populism: Performance, political style, and representation*. Stanford University Press, 2016.

MUDDE, Cas. The populist zeitgeist. *Government and opposition* [online]. 2004. [cit. 2019-12-03]. 39.4: 541-563.

MUDDE, Cas a Cristóbal ROVIRA KALTWASSER. *Populism: a very short introduction*. New York, NY: Oxford University Press, [2017]. Very short introductions. ISBN 978-0-19-023487-4.

MUDDE, Cas; KALTWASSER, Cristóbal Rovira (ed.). *Populism in Europe and the Americas: Threat or corrective for democracy?*. Cambridge University Press, 2012.

MUDDE, Cas. *Populist radical right parties in Europe*. Cambridge: Cambridge University Press, 2007.

MÜLLER, Jan-Werner. *Co je to populismus?*. Přeložila Markéta HOFMEISTEROVÁ. Praha: Dybbuk, 2017. ISBN 978-80-7438-183-6.

PANIZZA, F. *Populism and the Mirror of Democracy*. London: Verso, 2005. ISBN: 1-85984-523-1.

POBLETE, Mario E. How to assess populist discourse through three current approaches. *Journal of Political Ideologies*, 2015, 20.2: 201-218.

ROODUIJN, Matthijs, et al. The populist: An overview of populist, far right, far left and eurosceptic parties in Europe. 2019.

ROVIRA KALTWASSER, Cristóbal, Paul A. TAGGART, Paulina OCHOA ESPEJO a Pierre OSTIGUY. *The Oxford handbook of populism*. New York: Oxford University Press, 2017. Oxford handbooks. ISBN 0198803567.

SAWARD, Michael. *The representative claim*. Oxford University Press, 2010.

SCHERER, Helmut. Úvod do metody obsahové analýzy. *Analýza obsahu mediálních sdělení*, 2004, 2: 29-46.

SCHMITTER, Philippe C. A Balance Sheet of the Vices and Virtues of Populisms. *European University Institute* [online]. April 2006. [cit. 2019-12-03]. Dostupné z: <https://www.eui.eu/Documents/DepartmentsCentres/SPS/Profiles/Schmitter/PCSBalanceSheetApr06.pdf>

STAVRAKAKIS, Yannis, et al. Extreme right-wing populism in Europe: revisiting a reified association. *Critical Discourse Studies*, 2017, 14.4: 420-439.

SVAČINOVÁ, Petra. *Úsvit: Potěmkinova vesnice přímé demokracie*. In KOPEČEK, Lubomír, Vít HLOUŠEK, Roman CHYTILEK a Petra SVAČINOVÁ. *Já platím, já rozhoduji*. Brno: ve spolupráci s Masarykovou univerzitou vydalo nakladatelství B&P Publishing, 2018a. ISBN 978-80-210-9078-1.

SVAČINOVÁ, Petra. *Poučení z chyb ÚSVITu: Svoboda a přímá demokracie*. In KOPEČEK, Lubomír, Vít HLOUŠEK, Roman CHYTILEK a Petra SVAČINOVÁ. *Já platím, já rozhoduji*. Brno: ve spolupráci s Masarykovou univerzitou vydalo nakladatelství B&P Publishing, 2018b. ISBN 978-80-210-9078-1.

ŠTĚTKA, Vaclav; SUROWIEC, Paweł; MAZÁK, Jaromír. Facebook as an instrument of election campaigning and voters' engagement: Comparing Czechia and Poland. *European Journal of Communication*, 2019, 34.2: 121-141.

TAGGART, Paul A. *Populism*. Philadelphia: Open University Press, 2000. ISBN 0-335-20045-1.

TAGGART, Paul. Populism and representative politics in contemporary Europe. *Journal of political ideologies*, 2004, 9.3: 269-288.

TAGGART, Paul. Populism has the potential to damage European democracy, but demonising populist parties is self-defeating. *European Politics and Policy at LSE*, 2012.

TAGGART, Paul. New populist parties in Western Europe. *West European Politics*, 1995, 18.1: 34-51.

TAGGART, Paul A. *The new populism and the new politics: new protest parties in Sweden in a comparative perspective*. New York, N.Y.: St. Martin's Press, 1996. ISBN 0312162049.

TAGGART, P. The populist turn in the politics of the New Europe. *Brighton, Sussex european institute*. Paper for presentation at 8th Biannual Conference of the European Union Studies Association, 2003, s. 3-7. [online]. Dostupné z: <http://aei.pitt.edu/2962/1/165.pdf>

TANNER, Lindsay. *Sideshow: Dumbing down democracy*. Scribe Publications, 2012.

VOJTÍŠEK, Petr. Výzkumné metody. *Praha: Vyšší odborná škola sociálně právní*, 2012. ISBN 978-80-905109-3-7 [online]. Dostupné z: http://skoly.praha.eu/files/=84121/Skripta+++V%C3%BDzkumn%C3%A9_metody.pdf

WEYLAND, Kurt. Clarifying a contested concept: Populism in the study of Latin American politics. *Comparative politics*, 2001, 1-22.

ZAKARIA, Fareed. *From wealth to power: The unusual origins of America's world role*. Princeton University Press, 1999.

ZANKINA, Emilia, et al. Theorizing the New Populism in Eastern Europe. *Politologický časopis-Czech Journal of Political Science*, 2016, 23.2: 182-199.

Internetové zdroje

Analýza komunikace politických stran na Facebooku. *Newton media* [online]. 2016 [cit. 2020-08-07]. Dostupné z: <https://www.newtonmedia.cz/cs/mediainfo-cz/analyzy-studie/analyza-komunikace-politickyh-stran-na-facebooku/detail>

BALCER, Adam. Strašidlo Soros nad Střední Evropou. *iHNed.cz* [online]. 2019 [cit. 2020-20-04]. Dostupné z: <https://archiv.ihned.cz/c1-66606970-strasidlo-soros-nad-stredni-evropou>

BARKER, Michael. George Soros And South Africa's Elite Transition. *Swans* [online]. 2010 [cit. 2020-20-04]. Dostupné z: <http://www.swans.com/library/art16/barker51.html>

BAYER, Lili. Orbán wins landslide to secure third straight term. *Politico* [online]. 2018 [cit. 2020-20-04]. Dostupné z: <https://www.politico.eu/article/hungary-election-2018-viktor-orban-fidesz-jobbik/>

BEATTIE, Andrew. The Greatest Currency Trades Ever Made. *Investopedia* [online]. 2020 [cit. 2020-20-04]. Dostupné z: <https://www.investopedia.com/articles/forex/08/greatest-currency-trades.asp>

BERSHIDSKY, Leonid. Soros' Migration Plot Is Underfunded and Imaginary. *Bloomberg* [online]. 2018 [cit. 2020-21-04]. Dostupné z: <https://www.bloomberg.com/opinion/articles/2018-11-06/soros-plot-to-import-migrants-is-underfunded-and-imaginary>

BESSNER, Daniel. The George Soros philosophy – and its fatal flaw. *The Guardian* [online]. 2018 [cit. 2020-24-04]. Dostupné z: <https://www.theguardian.com/news/2018/jul/06/the-george-soros-philosophy-and-its-fatal-flaw>

Blog, Radek Rozvorál. *iDNES.cz* [online]. 2020 [cit. 2020-22-07]. Dostupné z: <https://rozvoral.blog.idnes.cz/>

- BLUMENFELD, Laura. Soros's Deep Pockets vs. Bush. *The Washington Post* [online]. 2003 [cit. 2020-21-04]. Dostupné z: <https://www.washingtonpost.com/archive/politics/2003/11/11/soross-deep-pockets-vs-bush/c7c8f9a0-d902-4298-ac8e-9132ad499238/>
- BORGER, Julian. Financier Soros puts millions into ousting Bush. *The Guardian* [online]. 2003 [cit. 2020-21-04]. Dostupné z: <https://www.theguardian.com/world/2003/nov/12/uselections2004.usa>
- BOUBÍNOVÁ, Markéta. Takhle pracuje Sorosův orchestr, psal maďarský mluvčí z jednání EU. Budapešť mezitím omezila nezávislost soudů. *Deník N* [online]. 2019 [cit. 2020-21-04]. Dostupné z: <https://denikn.cz/251445/takhle-pracuje-sorosuv-orchestr-psal-madarsky-mluvci-z-jednani-eu-budapest-mezitim-omezila-nezavislost-soudu/>
- BRODCOVÁ, Daniela. Neznámí vlastníci, redaktori a neprůhledné finance. Přečtěte, kdo v Česku šíří dezinformace. *iROZHLAS* [online]. 2016 [cit. 2020-10-07]. Dostupné z: https://www.irozhlas.cz/zpravy-z-domova/neznami-vlastnici-redaktori-a-nepruhledne-finance-prectete-kdo-v-cesku-siri-1611250606_dbr
- BURKEMAN, Oliver. Soros goes on tour to do his bit to defeat Bush. *The Guardian* [online]. 2004 [cit. 2020-21-04]. Dostupné z: <https://www.theguardian.com/world/2004/sep/30/uselections2004.usa>
- CEU Forced Out of Budapest: To Launch U.S. Degree Programs in Vienna in September 2019. *CEU* [online]. 2018 [cit. 2020-27-04]. Dostupné z: <https://www.ceu.edu/article/2018-12-03/ceu-forced-out-budapest-launch-us-degree-programs-vienna-september-2019>
- COLEMAN, Alistair. Fake Soros scares bid to draw US voters ahead of mid-terms. *BBC* [online]. 2004 [cit. 2020-21-04]. Dostupné z: <https://www.bbc.com/news/world-asia-46073979>
- CRANE, Emily. Donald Trump Jr. retweets Roseanne Barr's offensive post calling billionaire George Soros a 'nazi' - but denies that he retweeted anything anti-Semitic. *Daily Mail* [online]. 2018 [cit. 2020-21-04]. Dostupné z: <https://www.dailymail.co.uk/news/article-5784985/Donald-Trump-Jr-retweets-Roseanne-Barrs-anti-Semitic-tweets.html>
- ČÁPOVÁ, Hana. Matka občanské společnosti. *Respekt* [online]. 2017 [cit. 2020-08-05]. Dostupné z: <https://www.respekt.cz/tydenik/2017/5/matka-obcanske-spolecnosti>

Databáze proruského obsahu od A-Z. *Neovlivni.cz* [online]. 2016 [cit. 2020-10-07]. Dostupné z: <https://neovlivni.cz/databaze-proruskeho-obsahu-od-a-z/>

DOLEJŠÍ, Irena. George Soros. Miliardář, který stojí za pádem libry i za světovou sítí nadací. *ČT24* [online]. 2018 [cit. 2020-20-04]. Dostupné z: <https://ct24.ceskatelevize.cz/svet/2309101-george-soros-miliardar-ktery-stoji-za-padem-libry-i-za-svetovou-siti-nadaci>

DUNAI, Marton. Hungary approves 'STOP Soros' law, defying EU, rights groups. *Reuters* [online]. 2018 [cit. 2020-20-04]. Dostupné z: <https://www.reuters.com/article/us-hungary-soros/hungary-approves-stop-soros-law-defying-eu-rights-groups-idUSKBN1JG1VN>

DUNAI, Marton; THAN, Krisztina. Soros-founded school says forced out of Hungary on 'dark day for Europe'. *Reuters* [online]. 2018 [cit. 2020-27-04]. Dostupné z: <https://www.reuters.com/article/us-hungary-soros-ceu-move/soros-founded-school-says-forced-out-of-hungary-on-dark-day-for-europe-idUSKBN1O218Z>

DURCANIN, Cynthia. Central European University to Leave Prague. *The Prague Post* [online]. 1993 [cit. 2020-07-05]. Dostupné z: <https://web.archive.org/web/20141225155451/http://www.praguepost.cz/archivescontent/13126-central-european-university-to-leave-prague.html>

Facebook hrozí zrušením stránek SPD a jejích čelních členů. ‚Útok na občanské svobody,‘ reaguje Okamura. *iROZHLAS* [online]. 2020 [cit. 2020-16-07]. Dostupné z: https://www.irozhlas.cz/zpravy-domov/facebook-spd-okamura-fiala_2007141334_pj

Fiala: Soros je ukázkou spojení neomarxizmu s neoliberalizmom. *Napalete.sk* [online]. 2020 [cit. 2019-22-07]. Dostupné z: <https://www.napalete.sk/fiala-soros-je-ukazkou-spojenia-neomarxizmu-s-neoliberalizmom/>

France's Le Pen unveils new far-right European Parliament group. *Reuters* [online]. 2019 [cit. 2019-07-04]. Dostupné z: <https://uk.reuters.com/article/uk-eu-jobs-lepen/frances-le-pen-unveils-new-far-right-european-parliament-group-idUKKCN1TE11O>

FT Person of the Year: George Soros. *The Financial Times* [online]. 2018 [cit. 2019-07-04]. Dostupné z: <https://www.ft.com/soros>

GAČR. Václav Štětka: Sociální média jako nástroj politické komunikace. *Věda a výzkum* [online]. 2019 [cit. 2020-09-07]. Dostupné z: <https://vedavyzkum.cz/z-domova/grantova-agentura-cr/vaclav-stetka-socialni-media-jako-nastroj-politicke-komunikace>

GELLES, David. George Soros Transfers Billions to Open Society Foundations. *The New York Times* [online]. 2017 [cit. 2020-16-04]. Dostupné z:

<https://www.nytimes.com/2017/10/17/business/george-soros-open-society-foundations.html>

GREENWALD, Glen. George Soros' "foreign" money. *Salon* [online]. 2010 [cit. 2020-16-04]. Dostupné z: https://www.salon.com/test/2010/10/20/soros_5/

HOLANOVÁ, Tereza. Černá středa pro libru: Dvacet let od Sorosova útoku. *Aktuálně* [online]. 2012 [cit. 2020-16-04]. Dostupné z: <https://zpravy.aktualne.cz/finance/cerna-streda-pro-libru-dvacet-let-od-sorosova-utoku/r~i:article:757687/>

HOSENSEIDLOVÁ, Petra. Z liberála ostrým konzervativcem. Politický chameleon Orbán opět uspěl v honbě za nápravou „historických křivd“. *ČT24* [online]. 2018 [cit. 2020-24-04]. Dostupné z: <https://ct24.ceskatelevize.cz/svet/2444017-z-liberala-konzervativcem-politicky-chameleon-orban-opet-uspel-v-honbe-za-napravou>

Hungary steps up anti-immigration stance with plans for NGO tax. *The Guardian* [online]. 2018 [cit. 2020-07-04]. Dostupné z:

<https://www.theguardian.com/world/2018/jun/19/hungary-anti-immigration-plans-ngo-tax-orban-bill-criminalise-aid>

Hungary confirms its "Stop Soros" law will go ahead despite criticisms. *About Hungary* [online]. 2018 [cit. 2020-07-07]. Dostupné z: <http://abouthungary.hu/news-in-brief/hungary-confirms-its-stop-soros-law-will-go-ahead-despite-criticisms/>

Identity and democracy party [online]. 2020 [cit. 2020-22-06]. Dostupné z: <https://www.id-party.eu/>

JADRNÝ, Petr. SPD zrušilo organizaci v Moravskoslezském kraji. „Nejúspěšnější kraj byl rozpuštěn,“ říká Volný. *iROZHLAS* [online]. 2019 [cit. 2020-03-07]. Dostupné z: https://www.irozhlas.cz/zpravy-domov/spd-lubomir-volny-moravskoslezsky-kraj_1902200952_pj

JANDOUREK, Jan. Nočníci a sluníčka se perou a blbost kvete. A slovo sluníčkář vynalezl Jiří X. Doležal!. Komentáře. *Reflex* [online]. 2015 [cit. 2020-27-07]. Dostupné z: <https://www.reflex.cz/clanek/komentare/67322/nocnicci-a-slunicka-se-perou-a-blbost-kvete-a-slovo-slunickar-vynalezl-jiri-x-dolezal.html>

Je to všechno koronakampaň. Politická inzerce na Facebooku v době pandemie. *Transparency International* [online]. 2020 [cit. 2020-23-07]. Dostupné z: <https://www.transparency.cz/je-to-vsechno-koronakampan-politicka-inzerce-na-facebooku-v-dobe-pandemie/>

Jourová: Maďarsko nerozptýlilo obavy, vývoj je nebezpečný. *Euroskop* [online]. 2019 [cit. 2020-27-04]. Dostupné z: <https://www.euroskop.cz/8953/34174/clanek/jourova-madarsko-nerozptylilo-obavy-vyvoj-je-nebezpecny#>

„Jsme radikální hnutí.“ Okamura má novou stranu – SPD. *ČT24* [online]. 2015 [cit. 2020-23-05]. Dostupné z: <https://ct24.ceskatelevize.cz/domaci/1537546-jsme-radikalni-hnuti-okamura-ma-novou-stranu-spd>

Kampaň proti Sorosovi pokračuje. Více než polovina Maďarů si myslí, že v dubnu bude kandidovat. *ČT24* [online]. 2018a [cit. 2020-07-04]. Dostupné z: <https://ct24.ceskatelevize.cz/svet/2384323-kampan-proti-sorosovi-pokracuje-vice-nez-polovina-madaru-si-mysli-ze-v-dubnu-kandiduje>

KELLNER, Peter. George Soros. *Encyklopedia Britannica* [online]. 2020. [cit. 2020-16-04]. Dostupné z: <https://www.britannica.com/biography/George-Soros>

KILGANNON, Corey. Feliĉa Ferioj! Toasting the Holidays in Esperanto. *The New York Times* [online]. 2017 [cit. 2020-16-04]. Dostupné z: <https://www.nytimes.com/2017/12/21/nyregion/esperanto-nyc.html>

KOVÁCS, Zoltán. The “Stop Soros” bill: here’s our plan. *About Hungary* [online]. 2018 [cit. 2019-16-04]. Dostupné z: <http://abouthungary.hu/blog/the-stop-soros-bill-heres-our-plan/>

KUNDRA, Ondřej. Jak fungují Parlamentní listy. *Respekt* [online]. 2017 [cit. 2020-22-07]. Dostupné z: <https://www.respekt.cz/special/2017/dezinformace/most-na-druhy-breh>

LASKA, V. Soros: The Life and Times of a Messianic Billionaire. *International Journal on World Peace*, 19(4), 91-93 [online]. 2002 [cit. 2020-16-04]. Dostupné z: www.jstor.org/stable/20753379

Maďarská volební kampaň je plná paradoxů. Krmí nenávisť vůči Sorosovi i OSN. *ČT24* [online]. 2018b [cit. 2020-07-04]. Dostupné z: <https://ct24.ceskatelevize.cz/svet/2441425-madarska-volebni-kampan-je-plna-paradoxu-krmi-nenavist-vuci-sorosovi-i-osn>

Maďarsko nakonec odstraní kritizované protiunijní billboardy, nově budou vychvalovat Orbána. *ČT24* [online]. 2018c [cit. 2020-07-04]. Dostupné z:

<https://ct24.ceskatelevize.cz/svet/2753534-madarsko-nakonec-odstrani-kritizovane-protiunijni-billboardy-nove-budou-vychvalovat>

Maďarský zákon o nevládních organizacích porušuje unijní předpisy, míní advokát při soudu EU. *ČT24* [online]. 2020 [cit. 2020-27-04]. Dostupné z:

<https://ct24.ceskatelevize.cz/svet/3029195-madarsky-zakon-o-nevladnich-organizacich-porusuje-unijni-predpisy-mini-advokat-pri>

Magisterské studium. *Institut politologických studií FSV UK* [online]. 2020 [cit. 2020-19-04]. Dostupné z: <https://ips.fsv.cuni.cz/IPSFVSU-22.html>

MAKSZIMOV, Vlagyiszlav. ‘Soros orchestra’: The next chapter in Hungary’s Article 7 odyssey. *Euractiv* [online]. 2019 [cit. 2020-27-04]. Dostupné z:

<https://www.euractiv.com/section/justice-home-affairs/news/soros-orchestra-the-next-chapter-in-hungarys-article-7-odyssey/>

MANSOOR, Sanya. Report Details New Justice Brett Kavanaugh Sexual Misconduct Claims. *Time* [online]. 2019 [cit. 2020-24-04]. Dostupné z: <https://time.com/5677929/new-york-times-brett-kavanaugh-sexual-misconduct/>

MAREŠOVÁ, Václava; Mirko KAŠPAR; Jan BUMBA. Poslanec Radim Fiala opustil ODS. Vládní strany přišly o většinu ve sněmovně. *iROZHLAS* [online]. 2012 [cit. 2020-23-07]. Dostupné z: https://www.irozhlaz.cz/zpravy-domov/poslanec-radim-fiala-opustil-ods-vladni-strany-prisly-o-vetsinu-ve-snemovne_201210311930_jpiroch

MATULÍK, Rostislav. Proč se George Soros stal univerzálním nepřitelem krajní pravice? *Český rozhlas Plus* [online]. 2019 [cit. 2020-20-04]. Dostupné z:

<https://plus.rozhlas.cz/proc-se-george-soros-stal-univerzalnim-nepritelem-krajni-pravice-8075525>

MAYER, Jane. The Money Man. *The New York Times* [online]. 20 [cit. 2020-16-04]. Dostupné z: <https://www.newyorker.com/magazine/2004/10/18/the-money-man>

MILLER, Andrew. Feminist Protest Justice Kavanaugh. *The Trumpet* [online]. 2018 [cit. 2020-24-04]. Dostupné z: <https://www.thetrumpet.com/17843-feminists-protest-justice-kavanaugh>

Místo Sorose a Junckera zvýšení porodnosti. Maďarsko stahuje kritické billboardy. *Seznam Zprávy* [online]. 2018 [cit. 2020-07-04]. Dostupné z:

<https://www.seznamzpravy.cz/clanek/misto-sorose-a-junckera-zvyseni-porodnosti-madarsko-stahuje-kriticke-billboardy-67674>

Nadace Charty 77 byla první moderní neziskovou organizací v Československu. Konto Míša si lidé pamatují dodnes. *ČT24* [online]. 2018d [cit. 2020-07-05]. Dostupné z:

<https://ct24.ceskatelevize.cz/svet/2669687-sorosova-budapestska-stredoevropska-univerzita-bude-prijimat-nove-studenty-ve-vidni>

Nálepkování v politice a teorie nálepkování, labellingu. *Politický slovník* [online]. 2020 [cit. 2020-28-07]. Dostupné z: <http://www.politicky-slovník.cz/politicky-slang/nalepkovani-v-politice-a-teorie-nalepkovani-labellingu/>

Nejvirálnější blbosti. *Blbec.online* [online]. 2020a [cit. 2020-23-07]. Dostupné z: <https://blbec.online/>

NEŠPOR, Z. Sociologická encyklopedie. Sociologický ústav AV ČR, v.v.i. [online]. 2018. [cit. 2020-04-04]. Dostupné z: <https://encyklopedie.soc.cas.cz/w/Neomarxismus>

Odmítáme zvýhodňování nepřizpůsobivých menšin! *Parlamentní listy* [online]. 2020b [cit. 2020-22-07]. Dostupné z: <https://www.parlamentnilisty.cz/profilu/Radek-Rozvoral-22025/clanek/Odmitam-zvyhodnovani-nepripusobivych-mensin-105827>

Okamura nechal vyškrtnout své jméno z názvu hnutí, SPD je už podle něj známou značkou. *iROZHLAS* [online]. 2019 [cit. 2020-22-06]. Dostupné z: https://www.irozhlas.cz/zpravy-domov/hnuti-spd-svoboda-a-prima-demokracie-nazev-tomio-okamura_1907131747_haf

Okamura s Fialou odešli z Úsvitu, zakládají nové seskupení. *Aktuálně* [online]. 2015 [cit. 2020-23-05]. Dostupné z: <https://zpravy.aktualne.cz/domaci/okamura-s-fialou-odesli-z-usvitu-zakladaji-nove-hnuti/r~0f2e534af30a11e498af002590604f2e/>

Okamurova SPD dostala pokutu za eshop. *Neolivní* [online]. 2018 [cit. 2020-03-07]. Dostupné z: <https://neolivni.cz/okamurova-spd-dostala-pokutu-za-e-shop/>

O nás. *Nadace OSF* [online]. 2019a [cit. 2020-05-05]. Dostupné z: <https://osf.cz/o-nas/>

Osobností roku podle Financial Times je George Soros. Amerického miliardáře vybral list kvůli jeho hodnotám. *Ihned* [online]. 2018 [cit. 2020-04-02]. Dostupné z: <https://ekonom.ihned.cz/c1-66397170-osobnosti-roku-podle-financial-times-je-george-soros-americkeho-miliardare-vybral-list-kvuli-jeho-hodnotam>

PLESL, Jaroslav, Petr KOLÁŘ. Soros podporoval chartisty, Klaus překazil jeho plán, říká fyzik Janouch. *iDNES* [online]. 2018 [cit. 2020-07-05]. Dostupné z: https://www.idnes.cz/zpravy/domaci/rozhovor-frantisek-janouch-nadace-charty-77-havel-soros.A180406_205555_domaci_pmk

Politické skupiny v EP. *Euroskop* [online]. 2020 [cit. 2020-01-07]. Dostupné z: <https://www.euroskop.cz/9254/sekce/politicke-skupiny-v-ep/>

Poslanci. *SPD* [online]. 2020 [cit. 2020-07-04]. Dostupné z: <https://www.spd.cz/poslanci>

Poslanci a orgány. *Poslanecká sněmovna parlamentu České republiky* [online]. 2020 [cit. 2020-03-07]. Dostupné z: <https://www.psp.cz/sqw/hp.sqw?k=182>

Poslanci. *Poslanecká sněmovna parlamentu České republiky* [online]. 2020 [cit. 2020-22-07]. Dostupné z: <https://www.psp.cz/sqw/detail.sqw?id=6521>

Profile: Billionaire philanthropist George Soros. *BBC* [online]. 2018 [cit. 2020-27-04]. Dostupné z: <https://www.bbc.com/news/world-44301342>

Profily, Radek Rozvoral. *Parlamentní listy* [online]. 2020a [cit. 2020-22-07]. Dostupné z: <https://www.parlamentnilisty.cz/profily/Radek-Rozvoral-22025>

Předsednictvo hnutí. *SPD* [online]. 2020 [cit. 2020-07-04]. Dostupné z: <https://www.spd.cz/predsednictvo-hnuti>

Radim Fiala *Blbec.online* [online]. 2020c [cit. 2020-23-07]. Dostupné z: <https://blbec.online/blb/1159-radim-fiala-spd>

RANKIN, Jennifer. MEPs vote to pursue action against Hungary over Orbán crackdown. *The Guardian* [online]. 2018 [cit. 2020-27-04]. Dostupné z: <https://www.theguardian.com/world/2018/sep/12/eu-meps-vote-to-pursue-action-against-hungary-over-orban-crackdown>

ROBINSON, Olga, Shayan SARDARIZADEH. European elections 2019: Online disinformation themes and tactics – Part two. *BBC* [online]. 2019 [cit. 2020-07-04]. Dostupné z: <https://monitoring.bbc.co.uk/product/c200tx51>

ROVENSKÝ, Jan. Lidovcům, ČSSD i KSČM mizí členové po tisících. *Novinky* [online]. 2019 [cit. 2020-22-06]. Dostupné z: <https://www.novinky.cz/domaci/clanek/lidovcum-cssd-i-kscm-mizi-clenove-po-tisicich-40279780>

ROZVORAL, Radek. Demonstrovali jsme společnou sílu vlastenců! *Parlamentní listy* [online]. 2019b [cit. 2020-23-07]. Dostupné z:

<https://www.parlamentnilisty.cz/profily/Radek-Rozvoral-22025/clanek/Demonstrovali-jsme-spolecnou-silu-vlastencu-94496>

ROZVORAL, Radek. Rozvoral (SPD): Výklad demokracie pana Gemunda odsuzujeme. *Parlamentní listy* [online]. 2019a [cit. 2020-23-07]. Dostupné z:

https://www.parlamentnilisty.cz/politika/politici-voicum/Rozvoral-SPD-Vyklad-demokracie-pana-Gemunda-odsuzujeme-566735?utm_source=nm&utm_medium=xml

RYCHLÍK, Martin. Spor o ‚Sorosovu univerzitu‘? Orbán činí odvážný krok, chválí exprezident Klaus. *Lidovky* [online]. 2017 [cit. 2020-08-05]. Dostupné z:

https://www.lidovky.cz/domov/klaus-orban-cini-odvazny-krok.A170406_194801_in_domov_ELE

SANTORA, Marc. Hungary Election Gives Orban Big Majority, and Control of Constitution. *The New York Times* [online]. 2018 [cit. 2020-20-02]. Dostupné z:

<https://www.nytimes.com/2018/04/08/world/europe/hungary-election-viktor-orban.html>

SHUGERMAN, Emily. George Soros responds to Roseanne Barr's false claim that he is 'a Nazi'. *Independent* [online]. 2018 [cit. 2020-21-02]. Dostupné z:

<https://www.independent.co.uk/news/world/americas/roseanne-barr-george-soros-tweet-nazi-jewish-holocaust-abc-cancelled-show-a8375006.html>

SOKOL, Petr. George Soros: Příběh vlivného finančníka, proti kterému se obrací čím dál víc lidí. *Reflex* [online]. 2017 [cit. 2020-27-07]. Dostupné z:

<https://www.reflex.cz/clanek/causy/88054/george-soros-pribeh-vlivneho-financnika-proti-keremu-se-obraci-cim-dal-vic-lidi.html>

Sorosova budapešťská Středoevropská univerzita bude přijímat nové studenty ve Vídni. *ČT24* [online]. 2018c [cit. 2020-27-04]. Dostupné z:

<https://ct24.ceskatelevize.cz/svet/2669687-sorosova-budapestska-stredoevropska-univerzita-bude-prijimat-nove-studenty-ve-vidni>

Soros dá miliardu dolarů na založení globální univerzity. Ta má čelit autoritářům a změnám klimatu. *iHNed.cz* [online]. 2020 [cit. 2020-30-07]. Dostupné z:

<https://zahranicni.ihned.cz/c1-66711190-soros-poskytne-miliardu-dolaru-na-zalozeni-globalni-univerzity-ta-ma-celit-autoritarskym-rezimum>

Stanovy politického hnutí Svoboda a přímá demokracie – Tomio Okamura (SPD). *MVČR* [online]. 2016 [cit. 2020-22-06]. Dostupné z: <https://www.mvcr.cz/webpm/soubor/stanovy-politickeho-hnuti-svoboda-a-prima-demokracie-tomio-okamura.aspx>

Stanovy politického hnutí Svoboda a přímá demokracie (SPD). *SPD* [online]. 2019 [cit. 2020-22-06]. https://spd.cz/wp-content/uploads/ke_stazeni/vnitri_predpisy/stanovy-politickeho-hnuti-spd.pdf

STEINBERGER, Michael. George Soros Bet Big on Liberal Democracy. Now He Fears He Is Losing. *The New York Times* [online]. 2018 [cit. 2020-21-02]. Dostupné z: <https://www.nytimes.com/2018/07/17/magazine/george-soros-democrat-open-society.html>

TEBBIT, Norman. An electoral curse yet to be lifted. *Guardian* [online]. 2005 [cit. 2020-19-04]. Dostupné z: <https://www.theguardian.com/politics/2005/feb/10/freedomofinformation.economy>

THAN, Krisztina. Hungary submits anti-immigration 'Stop Soros' bill to parliament. *Reuters* [online]. 2018 [cit. 2020-07-04]. Dostupné z: <https://www.reuters.com/article/us-hungary-soros-law/hungary-submits-anti-immigration-stop-soros-bill-to-parliament-idUSKCN1FY1JE>

THAN, Krisztina, Gergely SZAKACS. Hungary's strongman Viktor Orban wins third term in power. *Reuters* [online]. 2018 [cit. 2020-20-04]. Dostupné z: <https://www.reuters.com/article/us-hungary-election/hungarys-strongman-viktor-orban-wins-third-term-in-power-idUSKBN1HE0UC>

The Hungarian government's proposal on the Stop Soros legislative package. *Helsinki* [online]. 2018 [cit. 2020-07-04]. Dostupné z: <https://www.helsinki.hu/wp-content/uploads/STOP-SOROS-LEGISLATIVE-PACKAGE-PROPOSAL.pdf>

The Open Society Foundations to Close International Operations in Budapest. *Open Society Foundations* [online]. 2018 [cit. 2020-20-04]. Dostupné z: <https://www.opensocietyfoundations.org/newsroom/open-society-foundations-close-international-operations-budapest>

Tomio Okamura – SPD. *Blbec.online* [online]. 2020b [cit. 2020-23-07]. Dostupné z: <https://blbec.online/blb/726-tomio-okamura-spd>

TVRDOŇ, Jan. Na Facebooku kralují Babiš a Okamurovci, nejvíc „haha“ reakcí sbírá šéf ODS. *Deník N* [online]. 2020 [cit. 2020-03-07]. Dostupné z: <https://denikn.cz/301854/na-facebooku-kraluji-babis-a-okamurovci-nejvic-haha-reakci-sbira-sef-ods/>

VÁLKOVÁ, Hana. Klaus vnesl do češtiny další „ismus“, na slovník má šanci za 10 let. *iDNES.cz* [online]. 2011 [cit. 2020-11-07]. Dostupné z: https://www.idnes.cz/zpravy/domaci/klaus-vnesl-do-cestiny-dalsi-ismus-na-slovník-ma-sanci-za-10-let.A110810_113312_domaci_hv

VENTUROVÁ, Jitka, Josef KOPECKÝ. Okamura vystoupil z Úsvitu, zakládá hnutí Svoboda a přímá demokracie. *iDNES* [online]. 2015 [cit. 2020-11-05]. Dostupné z: https://www.idnes.cz/zpravy/domaci/okamura-opustil-usvit-zaklada-hnuti-svoboda-a-prima-demokracie.A150505_101715_domaci_hv

Viktor Orban is set to continue his illiberal reign. *The Economist* [online]. 2018 [cit. 2020-24-04]. Dostupné z: <https://www.economist.com/europe/2018/04/07/viktor-orban-is-set-to-continue-his-illiberal-reign>

Vláda ČR schválila vyhlášení nouzového stavu na celém území České republiky. *MZČR* [online]. 2020 [cit. 2020-07-04]. Dostupné z: <https://www.mvcr.cz/soubor/nouzovy-stav-v-cr-od-12-brezna-2020.aspx>

VOGEL, Kenneth P., SHANE, Scot, KINGSLEY, Patrick. How Vilification of George Soros Moved From the Fringes to the Mainstream. *The New York Times* [online]. 2018 [cit. 2020-21-04]. Dostupné z: <https://www.nytimes.com/2018/10/31/us/politics/george-soros-bombs-trump.html>

Volby do Poslanecké sněmovny Parlamentu České republiky konané ve dnech 25.10. – 26.10.2013. *Volby.cz* [online]. 2013 [cit. 2020-22-07]. Dostupné z: <https://www.volby.cz/pls/ps2013/ps111?xjazyk=CZ&xkraj=0&xstrana=17&xv=1&xt=2>

Volby do Poslanecké sněmovny Parlamentu České republiky konané ve dnech 20. 10. – 21. 10. 2017. *Volby.cz* [online]. 2017a [cit. 2020-22-06]. Dostupné z: <https://volby.cz/pls/ps2017nss/ps2?xjazyk=CZ>

Volby do Poslanecké sněmovny Parlamentu České republiky konané ve dnech 20. 10. – 21. 10. 2017. *Volby.cz* [online]. 2017b [cit. 2020-22-07]. Dostupné z: <https://www.volby.cz/pls/ps2017nss/ps111?xjazyk=CZ&xkraj=2&xstrana=29&xv=1&xt=2>

2

Volný varuje před "patrioty", kteří Okamuru ovládají. Oba vysvětlovali spory v SPD. *Aktuálně* [online]. 2019 [cit. 2020-22-06]. Dostupné z:

<https://zpravy.aktualne.cz/domaci/politika/volny-varuje-pred-patrioty-kteri-okamuru-ovladaji-oba-vysvet/r~42c6036240d911e9ae850cc47ab5f122/>

Výroční zpráva 2004. *Nadace OSF* [online]. 2019b [cit. 2020-08-05]. Dostupné z: https://osf.cz/wp-content/uploads/2019/09/OSF_VZ_2004.pdf

WALKER, Shaun. 'A useful punching bag': why Hungary's Viktor Orbán has turned on George Soros. *The Guardian* [online]. 2017 [cit. 2020-20-04]. Dostupné z: <https://www.theguardian.com/world/2017/jun/22/hungary-viktor-orban-george-soros>

What We Do. *Open Society Foundations* [online]. 2020 [cit. 2020-20-04]. Dostupné z: <https://www.opensocietyfoundations.org/what-we-do>

Why is billionaire George Soros a bogeyman for the hard right? *BBC* [online]. 2019a [cit. 2020-20-04]. Dostupné z: <https://www.bbc.com/news/stories-49584157>

Why did Hungary's PM Viktor Orban turn on George Soros? *BBC* [online]. 2019b [cit. 2020-20-04]. Dostupné z: <https://www.bbc.com/news/av/world-europe-49600818/why-did-hungary-s-pm-viktor-orban-turn-on-george-soros>

20 poznatků o fungování české dezinformační scény. *Evropské hodnoty* [online]. 2016 [cit. 2020-10-07]. Dostupné z: <https://www.evropskehodnoty.cz/wp-content/uploads/2016/07/20-poznatk%C5%AF-o-fungov%C3%A1n%C3%AD-%C4%8Desk%C3%A9-dezinforma%C4%8Dn%C3%AD-sc%C3%A9ny3.pdf>

Akademické práce

CABICAROVÁ, Dominika. *Koncept populismu a analýza politiky Silvia Berlusconiho*. Praha, 2013. Diplomová práce. Univerzita Karlova, Filozofická fakulta, Ústav politologie. Vedoucí práce Buben, Radek.

KOČAŘOVÁ, Martina. *Islamofobie a nový populismus v současné Evropě: Případ současné Francie a Nizozemí*. Praha, 2015. Diplomová práce. Univerzita Karlova, Filozofická fakulta, Ústav politologie. Vedoucí práce Barša, Pavel.

KRÁL, Daniel. *Riziko, či zdravý rozum? Analýza vnímání pojmu „populismus“ diskutujícími na portálu iDNES.cz*. Brno, 2019. Master's thesis. Masaryk University, Faculty of Social Studies.

ZIMMERMANNNOVÁ, Adéla. *Analýza ANO 2011 a SPD podle teorie politických stran a jejich marketingové strategie v parlamentních volbách*. Praha, 2019. 98 s. Diplomová práce (Mgr.). Univerzita Karlova, Fakulta sociálních věd, Institut Politologie. Katedra Politologie. Vedoucí diplomové práce doc. PhDr. Michel Perottino, Ph.D.

Sociální sítě

Andrej Babiš. *Facebook* [online]. 2020d [cit. 2020-09-07]. Dostupné z:

https://www.facebook.com/pg/AndrejBabis/posts/?ref=page_internal

Jaký je rozdíl mezi organickým dosahem, placeným dosahem a dosahem příspěvku?

Facebook [online]. 2020c [cit. 2020-03-07]. Dostupné z:

https://www.facebook.com/help/285625061456389?helpref=uf_permalink

Radek Rozvoral. *Facebook* [online]. 2018d [cit. 2020-23-07]. Dostupné z:

https://www.facebook.com/permalink.php?story_fbid=1192151604254965&id=338729052930562

Radek Rozvoral. *Facebook* [online]. 2018e [cit. 2020-23-07]. Dostupné z:

https://www.facebook.com/permalink.php?story_fbid=1216661908470601&id=338729052930562

Radek Rozvoral. *Facebook* [online]. 2018f [cit. 2020-23-07]. Dostupné z:

https://www.facebook.com/permalink.php?story_fbid=1291383430998448&id=338729052930562

Radek Rozvoral. *Facebook* [online]. 2018g [cit. 2020-23-07]. Dostupné z:

https://www.facebook.com/permalink.php?story_fbid=1219151238221668&id=338729052930562

Radek Rozvoral. *Facebook* [online]. 2019m [cit. 2020-23-07]. Dostupné z:

https://www.facebook.com/permalink.php?story_fbid=1684409678362486&id=338729052930562

Radek Rozvoral. *Facebook* [online]. 2019n [cit. 2020-23-07]. Dostupné z:

<https://blbec.online/post/1021584/summary>

Radek Rozvoral. *Facebook* [online]. 2019o [cit. 2020-23-07]. Dostupné z:

https://www.facebook.com/permalink.php?story_fbid=1663956573741130&id=338729052930562

- Radek Rozvoral. *Facebook* [online]. 2019p [cit. 2020-23-07]. Dostupné z: https://www.facebook.com/permalink.php?story_fbid=1574790242657764&id=338729052930562
- Radek Rozvoral. *Facebook* [online]. 2020j [cit. 2020-22-07]. Dostupné z: https://www.facebook.com/Radek-Rozvoral-338729052930562/?ref=page_internal
- Radim Fiala – SPD. *Facebook* [online]. 2018b [cit. 2020-20-07]. Dostupné z: <https://www.facebook.com/radimfiala.cz/posts/1876542189031246>
- Radim Fiala – SPD. *Facebook* [online]. 2018c [cit. 2020-20-07]. Dostupné z: <https://www.facebook.com/radimfiala.cz/posts/2211225395562922>
- Radim Fiala – SPD. *Facebook* [online]. 2019g [cit. 2020-17-07]. Dostupné z: <https://www.facebook.com/radimfiala.cz/posts/2327828100569317>
- Radim Fiala – SPD. *Facebook* [online]. 2019h [cit. 2020-17-07]. Dostupné z: <https://www.facebook.com/radimfiala.cz/photos/a.319806061371541/2370843159601144/?type=3&theater>
- Radim Fiala – SPD. *Facebook* [online]. 2019i [cit. 2020-17-07]. Dostupné z: <https://www.facebook.com/radimfiala.cz/posts/2778777192141070>
- Radim Fiala – SPD. *Facebook* [online]. 2019j [cit. 2020-20-07]. Dostupné z: <https://www.facebook.com/radimfiala.cz/posts/2293735983978529>
- Radim Fiala – SPD. *Facebook* [online]. 2019k [cit. 2020-20-07]. Dostupné z: <https://www.facebook.com/radimfiala.cz/posts/2271084256243702>
- Radim Fiala – SPD. *Facebook* [online]. 2019l [cit. 2020-20-07]. Dostupné z: <https://www.facebook.com/radimfiala.cz/posts/2271084256243702>
- Radim Fiala – SPD. *Facebook* [online]. 2020h [cit. 2020-17-07]. Dostupné z: https://www.facebook.com/radimfiala.cz/posts/2922717504413704?_tn_ =K-R
- Radim Fiala – SPD. *Facebook* [online]. 2020i [cit. 2020-17-07]. Dostupné z: https://www.facebook.com/radimfiala.cz/?ref=page_internal
- Svoboda a přímá demokracie – SPD. *Facebook* [online]. 2020b [cit. 2020-03-07]. Dostupné z: <https://www.facebook.com/hnutispd/?fref=ts>
- Tomio Okamura – SPD. *Facebook* [online]. 2018a [cit. 2020-11-07]. Dostupné z: https://m.facebook.com/story.php?story_fbid=1972470526097086&id=179497582061065

Tomio Okamura – SPD. *Facebook* [online]. 2019a [cit. 2020-08-07]. Dostupné z: <https://www.facebook.com/tomio.cz/posts/2419480161396118>

Tomio Okamura – SPD. *Facebook* [online]. 2019b [cit. 2020-09-07]. Dostupné z: <https://www.facebook.com/tomio.cz/photos/a.185333081477515/2782176945126436/?type=3&theater>

Tomio Okamura – SPD. *Facebook* [online]. 2019c [cit. 2020-09-07]. Dostupné z: <https://www.facebook.com/tomio.cz/posts/2572635342747265>

Tomio Okamura – SPD. *Facebook* [online]. 2019d [cit. 2020-10-07]. Dostupné z: <https://www.facebook.com/tomio.cz/posts/2941085589235570>

Tomio Okamura – SPD. *Facebook* [online]. 2019e [cit. 2020-10-07]. Dostupné z: <https://www.facebook.com/tomio.cz/posts/2915473631796766>

Tomio Okamura – SPD. *Facebook* [online]. 2019f [cit. 2020-10-07]. Dostupné z: <https://www.facebook.com/tomio.cz/posts/2836390283038435>

Tomio Okamura – SPD. *Facebook* [online]. 2020a [cit. 2020-03-07]. Dostupné z: <https://www.facebook.com/tomio.cz/>

Tomio Okamura – SPD. *Facebook* [online]. 2020e [cit. 2020-10-07]. Dostupné z: <https://www.facebook.com/tomio.cz/posts/3054465161230945>

Tomio Okamura – SPD. *Facebook* [online]. 2020f [cit. 2020-10-07]. Dostupné z: <https://www.facebook.com/tomio.cz/posts/3168480086496118>

Tomio Okamura – SPD. *Facebook* [online]. 2020g [cit. 2020-11-07]. Dostupné z: <https://www.facebook.com/tomio.cz/photos/a.185333081477515/3113504891993638/?type=3&theater>

Tomio Okamura – SPD. *Facebook* [online]. 2020k [cit. 2020-27-07]. Dostupné z: <https://www.facebook.com/tomio.cz/photos/a.185333081477515/3113504891993638/?type=3&theater>

Teze magisterské diplomové práce

Příjmení, jméno: Anna Koblížková

Název práce: George Soros v rétorice vybraných českých politických činitelů

Název práce anglicky: The Image of George Soros Conveyed by Selected Czech Politicians

Vedoucí práce: Mgr. Anna Shavit, Ph.D.

Studijní program: Politologie

Semestr zadání: LS 2017/2018

Zdůvodnění tématu:

Téma si diplomantka zvolila z několika důvodů. Akademickým podnětem byl výběr tématu související s problematikou populismu. Práce se bude zabývat aplikováním teorie populismu v podmínkách české politické scény, respektive se text bude snažit odpovědět na otázku, zda je kritika George Sorose ze strany českých politických činitelů nástrojem jejich politického boje a má-li populistický charakter. Z mimo studijních podnětů to je především dlouhodobý zájem o neziskový sektor, který v poslední době zaznamenává vysoký nárůst kritiky, a to ze strany aktivních politických činitelů. Kritika je často postavena na polopravdivých či lživých argumentech, mimo jiné i takových jako je ovlivňování Georgem Sorosem.

Předpokládaný cíl:

Cílem této práce je analyzovat a popsat klíčové aspekty obrazu George Sorose v rétorice politických subjektů v České republice. Bude tedy v širším kontextu představen fenomén zvaný „George Soros“, se kterým je spojována jakási specifická myšlenková skupina, zahrnující například neziskový sektor, konkrétní média či jiné subjekty.

Výzkum bude proveden na širším teoretickém základu teorie populismu s cílem hypotetické aplikovatelnosti na jiné případy v rozdílném kontextu. Jádrem tohoto výzkumu bude vyvrácení či potvrzení hypotézy, že George Soros ztělesňuje personalizaci zla a kritiky neziskového sektoru v rétorice těch politických subjektů, které jsou označovány za populistické. Toto téma tedy představuje jeden z výrazů jejich populistického charakteru a potvrzuje jej.

Metodologie práce:

V rámci stanovených cílů byla pro tuto práci dominantně zvolena metoda kritické diskurzivní analýzy, která „provádí podrobnou jazykovou, lingvistickou, sémiotickou či

obrazovou analýzu a jejími zásadními otázkami jsou vztah jazyka, moci a ideologie.“ Tímto způsobem bude prováděna analýza klíčových politických vyjádření obsahující jistý postoj k postavě George Sorose, respektive bude analyzováno to, jak aktéři utvářejí svá sdělení. Jednotlivé výroky politických činitelů budou dále analyzovány na základě definovaného datasetu plynoucího z teorie populismu, která bude vymezena v první části práce.

Základní charakteristika tématu:

George Soros, americký multimiliardář s maďarskými kořeny, finančník a filantrop, představuje dlouhodobý terč kritiky. George Soros se stal ústředním tématem lídra vládní pravicové koalice Fidesz-KDNP Viktora Orbána, který během svého 3. funkčního období chystá přijetí balíku zákonů přezdívaných „Stop Soros“. Orbánova rétorika však našla své uplatnění i v českém a slovenském kontextu, což chce reflektovat právě tato práce. Hlavním proudem operujícím s kritikou amerického filantropa je pravicově populistické hnutí Svoboda a přímá demokracie Tomia Okamury. Není však jasné, proč tento subjekt akcentuje právě téma Sorose, který v našem prostředí nijak výrazně nefiguruje. George Sorose je v rétorice tohoto politického hnutí označován například jako „nepřítel vlastenectví a suverenity států“ a je přímo spojován s tématy jako je migrační krize či ovlivňování voleb ve státech EU.

Předpokládaná struktura práce:

Úvod

1. Teoretická část

1.1 Teorie populismu

1.2 Diskurzivní analýza

1.3 George Soros a jeho aktivity ve veřejném prostoru

2. Praktická část

2.1 Analýza rétoriky politických představitelů SPD Tomia Okamury

2.1.1 Tomio Okamura

2.1.1 Radek Rozvoral

2.2 Analýza rétoriky Bloku proti islamizaci

2.3 Analýza rétoriky Václava Klause

2.4 Analýza rétoriky Miloše Zemana

Závěr

Použité zdroje

Přehled základní literatury a využitých zdrojů:

HAVLÍK, Vlastimil. Populismus: od ideologie k politické strategii. In Staré a nové formy populismu ve střední Evropě. 2016

HAVLÍK, Vlastimil a Aneta PINKOVÁ. Populist political parties in East-Central Europe. Brno: Masaryk University, Faculty of Social Studies, International Institute of Political Science, 2012. ISBN 978-80-210-6105-7.

KUBÁT, Michal, Martin MEJSTRÍK a Jiří KOCIAN, ed. Populismus v časech krize. Praha: Univerzita Karlova, nakladatelství Karolinum, 2016. ISBN 978-80-246-3439-5.

OKAMURA, Tomio. Umění vládnout. Praha: Fragment, 2011. ISBN 9788025312537.

SMUTNÝ, Jakub. Krize v pojetí nových českých populistických stran [online]. Brno, 2015. Diplomová práce. Masarykova univerzita, Faculty of Social Studies. Vedoucí práce doc. Mgr. et Mgr. Vlastimil Havlík, Ph.D.

SCHNEIDEROVÁ, Soňa. Analýza diskurzu a mediální text. Praha: Univerzita Karlova v Praze, nakladatelství Karolinum, 2015. ISBN 978-80-246-2884-4.

STRMISKA, Maxmilián. Politické strany moderní Evropy: analýza stranicko-politických systémů. Praha: Portál, 2005. ISBN 8073670380.

TAGGART, Paul A. Populism. Philadelphia: Open University Press, 2000. ISBN 9780335200467.

VILIMOVSKÁ, Lucia. Populismus v české politice se zaměřením na návrhy reform volebního systému. Praha, 2015. 50 s. Bakalářská práce (Bc.) Univerzita Karlova, Fakulta sociálních věd, Institut politologických studií. Vedoucí bakalářské práce Hana Kubátová, PhD.

VODIČKA, Karel a Ladislav. CABADA. Politický systém České republiky: historie a současnost. Praha: Portál, 2003. ISBN 9788071787181.

Online zdroje:

www.aktualne.cz

www.blokprotislamizaci.cz

www.demagog.cz

www.facebook.com

www.forum24.cz

www.info.cz

www.instagram.com

www.lidovky.cz

www.spd.cz

www.tomio.cz

www.twitter.com

www.parlamentnilisty.cz

www.vlasteneckenoviny.cz

www.youtube.com

Datum odevzdání: 23. 5. 2018

Podpis studentky

Podpis školitelky

Podpis garanta program